

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Andra kammaren.

Nr 32.

Tisdagen den 28 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande november.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att den ledighet från riksdagsgöromålen, som den 15 i denna månad beviljats herr Ryberg på grund av sjukdom tills vidare från och med samma dag, nu upphört och att herr Ryberg denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 306, angående anslag till reglering av en kredit åt Norge.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 302, angående inköp av tackjärn; och

nr 303, angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 304, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur; samt

till statsutskottet propositionen, nr 305, angående aktieteckning i Norrbottens Järnverk Aktiebolag.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 231, 237 och 239—241, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 71—73.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 482, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.04 em.

In fidem
Sune Norrman

Onsdagen den 29 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 innevarande november.

§ 2.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Dickson till mig riktat en fråga, huruvida jag vore i tillfälle meddela någonting om vilka åtgärder som från officiellt svenskt håll vidtagits för att kunna få här i Sverige motta eller på annat sätt bispringa till bl. a. Narviksområdet evakuerad civilbefolkning från Nordnorge. I anledning härav får jag meddela följande.

För omkring tio dagar sedan erhöll svenska regeringen alarmerande underättelser om läget i Nordnorge. Enligt dessa informationer, vilkas riktighet icke kunde dragas i tvivelsmål, höll den civila befolkningen på att tvångsevakueras från stora delar av Finnmarken. Flyktingarna fördes väster- och söderut, men på grund av otillräckliga kommunikationsmedel hade evakueringen mer eller mindre stoppat upp i Tromsö, där enligt uppgift omkring 20 000 flyktingar vistades under synnerligen svåra förhållanden. Då man betänker, att Tromsö normalt har ett invånarantal på 10 000 à 12 000 kan man förstå vidden av dessa svårigheter. På landsbygden i samma område hopade sig ytterligare stora flyktingskaror, som icke kunde omhändertagas där. För transporten söderut stodo huvudsakligen smärre farkoster till förfogande. Det befarades att, om icke snar hjälp lämnades, tusentals människor komme att svälta ihjäl eller omkomma på grund av strapatser.

I detta läge ansåg svenska regeringen det vara synnerligen angeläget att lämna all den hjälp, som vore möjlig, för att minska de evakuerades umbäranden. Beskickningen i Berlin anmodades att hos tyska regeringen hemställa om tillstånd att sända rödakorståg till Narvik för att där avhämta evakuerade, i främsta rummet kvinnor, barn, åldringar och sjuka. Meningen var att dessa skulle sändas till Sverige för att kvarstanna här till krigets slut. Då emellertid ett stort antal evakuerade måste möta stora svårigheter att från Tromsötrakten taga sig fram till Narvik, erhöll beskickningen likaledes i uppdrag att anhålla om tillstånd att utsända ett rödakorsfartyg, som skulle transportera de evakuerade från Tromsö till Narvik. Färden mellan dessa båda städer kan äga rum inomskärs och tager blott en tid av omkring tolv timmar i anspråk. Meningen

Svar på fråga. (Forts.)

vore, att detta fartyg jämväl skulle medföra last av livsmedel samt eventuellt läkemedel och kläder för de evakuerades omedelbara behov. För underlättande av hjälpverksamhetens organisation hemställde beskickningen vidare enligt uppdrag om medgivande att upprätta en rödakorscentral i Narvik, vilken skulle ha till uppgift att ordna flyktingarnas inkvartering m. m. och sörja för deras vidaretransport till Sverige.

Å de framställningar, som sålunda gjorts, har i natt ingått ett tyskt svar av följande lydelse:

Den 20 oktober innevarande år anhöll Norska röda korset telegrafiskt hos Svenska röda korset om tillstånd till genomresa för evakuerade kvinnor, barn och åldringar från Nordnorge till Trondheim genom Sverige. Sedan Svenska röda korset den 28 oktober telegrafiskt lämnat sitt medgivande, ingick den 31 oktober, då på tysk sida förberedelserna för transporten genom Sverige redan inletts, ett telegram från Svenska röda korset, att de svenska myndigheterna ändrat sin uppfattning och icke tilläto en genomresa av evakuerade genom Sverige. På en förnyad fråga från Norska röda korset meddelade Svenska röda korset till sist den 3 november, att tillstånd numera föreläge för de evakuerade normännens inresa till Sverige under förutsättning att de stannade i Sverige. Detta anbud avvisades från norsk sida, då det innebure skilsmässa mellan de norska männen och deras hustrur och barn för hela återstoden av kriget.

Till följd av detta ställningstagande från svensk sida måste man ordna med avtransport av de evakuerade sjövägen till Mellan- och Sydnorge. Till detta ändamål hava fullt sjövärdiga fartyg särskilt de i den normala kustfarten insatta passagerarefartygen, bl. a. den stora ångaren Stella Polaris, kommit till användning. Dessa transporter ha gått enligt planen. Till följd av evakueringsfriktionsfria utförande finnas för närvarande i Tromsö högst några hundratal evakuerade. Den evakuerade norska befolkningen erhåller för övrigt samma förplägnad som tyska krigsmakten och förlägges överallt i uppvärmda bostäder. I flera fall hava till och med de marscherande tyska trupperna gått i bivack för att kunna överlåta sina uppvärmda logement åt de evakuerade. I samlingslägren finnas kor, så att barnens mjölkförsörjning därigenom ordnats. På det sanitära området göres allt som är möjligt för de evakuerade.

Av ovanstående framgår, att de i den svenska uppteckningen lämnade, uppenbarligen från flyktingar stammade och olyckligtvis också i den svenska pressen utnyttjade meddelandena rörande de evakuerades läge i Nordnorge och beträffande de föregivet primitiva transportmedel, som användas vid förflyttningarna, inte på något sätt motsvara verkligheten.

Avslutningsvis kan sägas, att evakueringsaktionen från Nordnorge vid tiden för den svenska uppteckningens mottagande den 20 november redan i huvudsak avslutats och att huvuddelen av de evakuerade då redan passerat Narvik på väg till Mellan- och Sydnorge.

I den kungl. svenska beskickningens uppteckning framhålles, att det i fråga om den planerade hjälpaktionen rörde sig om en rent humanitär angelägenhet utan några som helst andra bevekelsegrunder. Tyska regeringen känner från andra tillfällen väl till Sveriges humanitära intresse för civilbefolkningen i genom kriget drabbade områden. Tyska regeringen lämnar sitt medgivande till att en delegation från Svenska röda korset avreser till de delar av området, som icke äro att betrakta som militärt operationsområde. Delegationen kunde där taga kontakt med vederbörande tyska och norska myndigheter och undersöka, hurvida och i så fall vilka svenska hjälpåtgärder, som vore möjliga utöver de av de tyska och norska myndigheterna träffade dispositionerna. Detta medgivande lämnas under förutsättning, att Svenska röda korset samtidigt i den norska

Svar på fråga. (Forts.)

civilbefolkningens intresse utsänder en liknande delegation till de av Sovjetryssland besatta norska områdena.

Så långt det tyska svaret. Den tyska inställningen grundar sig, enligt vad som alltså uttryckligen framhålles, på de norska quisling-myndigheternas ståndpunkt. Dessa myndigheter framförde tidigare en begäran, att de evakuerade skulle genom Svenska röda korsets medverkan få föras på järnväg från Narvik genom Sverige till Sydnorge. Härpå gavs först ett jakande svar, men detta ändrades sedan, på hemställan av norska regeringen, därhän att de evakuerade väl finge inresa till Sverige för att här omhändertagas, men icke komme att åter utföras till Sydnorge. Detta gav anledning till angrepp i norska tidningar på svenska regeringen, som sades svika sin humanitära plikt, och det svenska erbjudandet har nu som nyss nämnts avböjts. Såsom av det tyska svaret framgår får det anses fastslaget att quisling-myndigheterna i Norge, genom den ståndpunkt de intagit, bära ansvaret för de evakuerades öde.

Frånsett detta erbjudande har svensk hjälp igångsatts åt de evakuerade där de nu befinna sig. Sålunda har Svenska norgehjälpen inom ramen för sin verksamhet i ifrågavarande område kunnat utöka sin utspisning, som hittills blott omfattat mödrar med barn, åldringar och sjuka, till att även inbegripa evakuerade. Enbart i Tromsö ha under de senaste veckorna 8 å 9 000 flyktingar genom Norgehjälpens försorg erhållit ett mål varm mat om dagen. I Narvik ha omkring 2 000 portioner dagligen utdelats. Svenska norgehjälpen hoppas kunna upprätthålla och om erforderligt ytterligare utvidga denna verksamhet, vilken kompletterats genom avsändande av ett större antal gåvopaket. Någon invändning mot denna hjälpverksamhet har icke gjorts från någon av de krigförande makterna.

Det är givet, att förberedande åtgärder redan vidtagits för omhändertagande av de norrmän, som till följd av läget i Nordnorge komma över till Sverige. Dessa åtgärder avse dels omhändertagande av enstaka eller i smärre grupper anlända flyktingar, dels emottagande av evakuerade, vilka i händelse av ett positivt svar på den svenska framställningen i Berlin skulle komma att anlända från Narvik. Det ligger i sakens natur, att åtgärderna i det ena och andra fallet måste bli av olika art. Beträffande flyktingarna gäller det i första hand att genom spaning över de ödemarker och fjällområden, varom här är fråga, upptäcka vederbörande och lämna en första hjälp bl. a. genom uppläggande av förråd i fjällstugor vid gränsen. Det vidare omhändertagandet är icke något större problem med hänsyn till det förhållandevis ringa antalet flyktingar av denna kategori. För emottagandet av evakuerade, vilka i förutsatt fall måhända skulle kunnat räknas i tiotusental, krävdes däremot en omfattande organisation, vilken föreligger klar på papperet och är färdig att när som helst tagas i bruk. Denna organisation överensstämmer i sina huvuddrag med förfarandet vid emottagandet av de evakuerade från Nordfinland.

Det torde ännu icke få anses uteslutet att den fortsatta utvecklingen i Norge kan medföra, att denna organisation behöver tagas i bruk.

Härefter yttrade

Herr Dickson: Herr talman! Jag ber först att till hans excellens herr utrikesministern få frambara mitt tack för det svar på min fråga som han här lämnat. Genom omständigheternas makt har det blivit så att hans excellens herr statsministern samtidigt i första kammaren, om jag är riktigt underrättad, lämnat exakt samma svar. Det ger ju en ytterligare tyngd åt det meddelande som här givits. Jag tror att den svenska allmänheten och den svenska opinionen, för att inte säga världsoptionen, varit nyfiken på hur detta spörsmål har legat till. Besked har sålunda lämnats i denna fråga.

Svar på fråga. (Forts.)

Jag finner det tillfredsställande, att regeringen på ett så tidigt stadium som här skett har tagit initiativ i frågan. Dess värre ser detta initiativ ut att lämna ett föga tillfredsställande resultat. I fråga om behovet av hjälp står påstående mot påstående. Från den tyske talesmannens sida göres gällande, att något hjälpbehov i egentlig mening knappast skulle föreligga. Man har, tycker jag, ändå svårt att frigöra sig från intrycket att denne tyske talesman i detta fall måste tillämpa en annan måttskala än den vi här i Sverige äro vana vid och som tillämpas av norska regeringen. Skulle det emellertid, som nu också har utlovats från tyskt håll, under vissa, kanske besvärliga betingelser, bli möjligt att utsända en svensk rödakorsdelegation till de områden det här är fråga om, då bör, anser jag, detta tillfälle utnyttjas. Man bör då också kunna få en koeficient på hur man skall reducera, respektive revidera de omdömen, som från vederbörligt håll i Norge utsänts i detta fall.

Det påstås ifrån quislingnorskt håll, att den svenska regeringen skulle ha åsidosatt sin humanitära plikt genom att den s. k. hästskoevakueringen inte kunde komma till stånd. En sådan beskyllning förefaller rent grotesk. Det bör vara höjt över varje tvivel, tycker jag, att de evakuerade under alla förhållanden ur humanitär synpunkt måste få det bättre här i landet än i Sydnorge, dit meningen var att föra dem och där förhållandena enligt samstämmiga uppgifter äro betydligt torftigare än här. Den i det senaste svaret från Berlin avgivna förklaringen, stammande från quislingregeringens sida, att motivet till att den svenska regeringens erbjudande att ta emot flyktingarna här i Sverige avböjdes närmast skulle vara omtanke om familjerna, att dessa icke skulle splittras, att hustrur och barn icke skulle på detta sätt skiljas från sina män och fäder, förefaller mig vara ganska långsökt.

Det i dag på morgonen anlända tyska svaret är på sätt och vis positivt. Det ger tillstånd till att svenska organ få på ort och ställe undersöka, hur förhållandena gestalta sig. Det är också positivt på så sätt att man, som hans excellens underströk, får belägg på att skulden för vad som må kunna inträffa kommer att belasta den i Norge sittande quislingregeringen. Om tillfälle kommer att kunna beredas Sverige att lämna någon hjälp utöver den löpande hjälp som Norgehjälpen kan bringa veta vi ännu inte, men jag tror att det är svenska folkets enhälliga mening att om ett sådant tillfälle bjudes, bör det, kosta vad det kosta vill, lämnas sådan hjälp. Jag är övertygad om att regeringen också har sin uppmärksamhet riktad på alla de utvägar som härvidlag må kunna bjudas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande proposition, nr 306, angående anslag till reglering av en kredit åt Norge.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för statens normalskola.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

*Provisorisk
förbättring av
löneställ-
ningen för
vissa befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. fl.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 296 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1944, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg finge i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för finansdepartementet föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

dels besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag;

dels till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad av departementschefen tillstyrkts förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran.

Kungl. Maj:ts förenämnda förslag innebar för de tolv lägsta löneklasserna (g—a samt 1—5) i det allmänna lönesystemet för civilförvaltningen ett lönetillägg av i genomsnitt ungefär 12 % av samtliga nu utgående löneförmåner. För löneklasserna g—e och d—a hade beloppen avrundats till respektive 300 och 360 kronor, medan de högsta beloppen på 420 kronor skulle utgå i löneklasserna 1—5. För 6—8 löneklasserna hade för ernående av en lämplig anslutning till den därovanför liggande löneskalan föreslagits tillägg till belopp av 300, 180 respektive 60 kronor.

För militära beställningshavare samt för innehavare av manskapsbeställning i motsvarande löneställning skulle lönetilläggen utgå med särskilda, i propositionen angivna belopp, som anpassats efter för dessa grupper gällande lönebestämmelser.

De tillfälliga barntilläggen skulle för underhållspliktiga befattningshavare med rätt till provisoriskt lönetillägg utgå med varierande belopp för olika löneklasser och skulle för befattningshavare med 1 barn utgöra lägst 50 och högst 100 kronor samt för befattningshavare med 2 eller flera barn lägst 100 och högst 200 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehäft åtskilliga inom riksdagen väckta motioner.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *S. Linderot* (I: 353) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* (II: 553), hade hemställts, att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 296 riksdagen måtte

medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 finge i över-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

ensstämmelse med i motionerna refererade förslag från statstjänarnas organisationer utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst,

besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag,

till Provisoriskt lönetillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kronor,

samt bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad i Kungl. Maj:ts proposition nr 296 tillstyrkts, förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran.

Enligt de i dessa motioner framförda förslagen skulle lönetilläggen för de tolv löneklasserna g—a och 1—5 ligga mellan 50 och 100 % högre än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Vidare skiljde sig dessa förslag från propositionens däri, att lönetillägg skulle utgå i ytterligare fyra löneklasser (löneklasserna 9—12). Därjämte hade motionärerna föreslagit, att tillfälliga barntillägg icke skulle utgå.

I en inom andra kammaren av herrar *Spångberg* och *Gustafsson* i Bogla väckt motion (II: 561), hade hemställts, att årsbeloppen av det provisoriska lönetillägget måtte utgå med 120 kronor i löneklass 8 och 60 kronor i löneklass 9.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 353 och II: 553, I: 359 och II: 562 samt II: 561, sistnämnda tre motioner i den mån de ej finge anses besvarade med vad utskottet anfört,

1) medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barntillägg finge i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 oktober 1944 föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t,

2) besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg skulle bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar från de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestredes, samt beträffande andra befattningshavare från för ändamålet anvisat anslag,

3) till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor,

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad utskottet anfört förordna om gottgörelse i vissa fall åt befattningshavare för förlängning av väntetid för befordran;

II. att motionerna I: 360 och II: 563 skulle anses besvarade med vad utskottet anfört.

I anledning av motionen II: 561 hade utskottet i sin motivering uttalat, att utskottet i nuvarande läge icke funnit sig böra frångå Kungl. Maj:ts förslag, men ansåge, att tilläggens avgränsning uppåt borde göras till föremål för förnyad prövning i samband med frågan om förlängning av tilläggsregleringens giltighetstid.

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herr *Bäcklund*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

A. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 561 samt med avslag å motionerna I: 353 och II: 553 samt I: 359 och II: 562, sistnämnda två motioner i den mån de ej finge anses besvarade med vad reservanten anført,

1) medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1944/45 samt tillfälligt barn tillägg finge i huvudsaklig överensstämmelse med i reservationen förordade grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t,

2) besluta, att — — — anvisat anslag,

3) till Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barn tillägg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kronor,

B. med bifall — — — för befordran;

II. att motionerna — — — utskottet anført.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Spångberg**: Herr talman! I överenskommelsen om pris- och lönestopp ingår som bekant att lönerna för de sämst ställda grupperna inom samhället skola kunna höjas under förutsättning att löneökningarna inte spränga ramen för prisstoppet. Syftet med bestämmelsen är ju att motverka inflationsfaran.

Från arbetarhåll har man visat stor förståelse för försöken att hålla inflationen tillbaka; genom ramavtalet ha fackföreningarna gjort upp att 50 % av kompensationen för prisstegringen skall avstås. Man kan naturligtvis diskutera, om 50 % är den absolut rätta avvägningen. Att det sker en fördyring av varorna under de förhållanden som nu råda, med högre frakter, fördyrad ersättningsproduktion och mycket annat behöver inte diskuteras, det är en självklar sak. Företagsvinsterna visa å sin sida att företagen inte genomleva några nödår för närvarande. Nu får man erkänna att en del lönejusteringar för lägre betalda grupper inom samhället ha gjorts enligt den överenskommelse jag här omnämnt. Men det är å ena sidan ingen hemlighet, att de privata företagen göra stora vinster, och å andra sidan, att tjänstemän i god ställning gynnats på olika sätt. Vi känna till detta, och det har skapat inte så litet förbittring att, under det att arbetarna inte ha fått någon ökning av sina löner enligt den överenskommelse som träffats, har exempelvis en gratifikation utbetalats till de i företagen anställda tjänstemännen, oftast vid jultiden, bestående av omkring en månadslön extra.

Man kan sålunda inte säga att man från företagens sida hållit den överenskommelse som bort ligga till grund för pris- och lönestoppet. Vad de statsanställda beträffar ha de ingen gång under denna kris erhållit någon förbättring i sin löneställning. Det är först nu som den första kompensationen lämnas. Mot principen att även här stanna vid de sämst ställda har det inte rests några invändningar i riksdagen. Men man kan alltid diskutera var gränsen för de sämst ställda skulle sättas — en sådan gräns mellan sämre och bättre ställda inom samhället bör ju kunna listas ut genom en undersökning. Och nog anser jag att finansministern har stannat ett stycke nedanför den gräns, som objektivt skulle kunna anges. Jag tror att den närmaste framtiden kommer att medföra en del löneökningar på den allmänna arbetsmarknaden inom sådana grupper som inte tidigare ha fått någon löneökning under krisen. Jag skulle tro att om man gör en jämförelse härvidlag skall man finna, att den

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

föreslagna gränsen inte är den riktiga och att propositionen och utskottet kunnat gå något högre än här har skett. När vi syssla med de lägst avlönade statsanställda skola vi inte glömma en sak, nämligen lönesystemets utformning för dessa statsanställda i förhållande till andra grupper inom samhället. Jag syftar på det bekanta faktum att det går så många år, innan en statstjänare erhåller full lön. Finansministern har också i propositionen visat att han har förstått detta, och han ådagalägger sin vilja att rätta till förhållandet genom de tillägg som nu föreslagits för några lägre löneklasser.

Jag vill här, utan att gå in på beloppens storlek, passa på att giva ett erkännande åt själva den princip, som har kommit i tillämpning, nämligen principen att giva mest åt dem som ha minst. Denna har dock inte alltid tillämpats. Jag skulle emellertid vilja uttala den förhoppningen, att dessa synpunkter även i fortsättningen få ligga till grund för avvägningen av lönesystemet, men då får man nog krypa litet högre upp än vad propositionen och utskottet nu gjort.

Emellertid har jag begärt ordet närmast för att fästa uppmärksamheten vid den motion, som jag tillsammans med herr Gustafsson i Bogla har väckt. Propositionen sträcker sig icke längre än till och med 8:e löneklassen. Det betyder, att vad vi populärt kalla de lägsta befattningshavarna, såsom stationskarlar, banvakter, brevbärare och liknande, äro utestängda från att erhålla kompensation genom tillägg till sin slutlön. De sluta nämligen i 9:e löneklassen. Statstjänarekartellen har från början tänkt sig löneklass 12 som minimigräns.

Efter den överenskommelse som gjorts vet jag, att det icke tjänar någonting till att i dag syssla med statstjänarekartellens ursprungliga förslag. I frågans nuvarande läge skall jag ej heller göra det. Men då vi motionerat om att 9:e löneklassen skulle medtagas, beror det just på, som jag redan sagt, att de obehörade, de som tillhöra vad vi kalla den lägsta lönegraden, därigenom skulle få ett litet tillägg.

Ledamöterna i denna kammare kunna ju på sina hemorter på ett eller annat sätt studera det arbete, som dessa grupper av statstjänare, stationskarlar, banvakter, brevbärare och liknande ha att utföra, och komma då säkert att inse, att deras arbete är både tungt och ansvarsfullt. Själv har jag i många år haft tillfälle att mellan riksdagarna praktiskt studera dessa statstjänares arbete. Det finns ju givetvis bra mycket bättre och lättare platser högre upp, och en eller annan i dessa lägre grupper kan ju också komma dit. Men antalet av dessa platser är ju så starkt begränsat och livet är så kort. Det stora flertalet statstjänare i 5:e lönegraden bli därför bundna vid denna låga lönegrad utan möjlighet att erhålla någon befordran. Det hjälper då icke att en äldre befattningshavare i låg lönegrad förtjänat befordran. Den som inte som rätt ung fått sådan har ringa utsikt att få befordran senare. De äro praktiskt taget bundna vid sin hårda tjänst och sin låga lön. Om man vill sträcka sig så långt, att man fullt och helt erkänner principen att de allra sämst ställda skola ha tillägg, böra därför dessa grupper vara med.

Nu säger visserligen utskottet i utlåtandet, att »tilläggens avgränsning uppåt bör göras till föremål för förnyad prövning i samband med frågan om förlängning av tilläggsregleringens giltighetstid». Ja, jag skall be att få taga fasta på detta uttalande och få tolka det som ett löfte om något som skall komma. Det visar ju en viss förståelse för det berättigade i det krav som framställts.

Sedan måste jag säga, att det för närvarande är en dålig kompensation för den lön, som uteblivit. Det finnes nämligen ytterligare ett särskilt skäl för de statsanställda, förutom det jag anförde, att här tala om *utebliven lön*. Stats-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

tjänarna hade som bekant redan före krigsutbrottet fått avstå en del av kompensationen för tidigare prisstegring. Härför ha de sedan aldrig kompenserats.

Finansministern har påtalat detta i propositionen, där han lämnat en redogörelse, som återgives på s. 2 i här föreliggande statsutskottsutlåtande. Där påvisas det, att vid 1938 års löneroglering undersöktes utvecklingen av lönerna på den allmänna arbetsmarknaden, och den statliga lönenivån justerades då upp med hänsyn till den stegring, som den allmänna lönenivån visade fram till år 1935. År 1935 är sålunda det år, till vilket statstjänarna ha erhållit kompensation för prisstegringen. Därefter stego priserna väsentligt. Redan vid början av kriget nådde index på 1935 års basis upp till 120. Under den tiden erhöilo statstjänarna endast 75 procent av den då skedda prisstegringen. Statstjänarna ha således fått avstå från kompensation för 25 procent av den prisstegring, som skedde mellan åren 1935 och 1939, en period under vilken andra grupper inom samhället erhöilo kompensation. Meningen var då att denna fråga sedan skulle tagas upp vid en kommande omreglering av lönerna. Det heter i propositionen, att med »hänsyn till rådande läge måste emellertid frågan om en sådan omreglering skjutas på framtiden». Så kom kriget, och denna löneroglering, som skulle innebära en kompensation för här nämnda prisstegring, har aldrig gjorts. Statstjänarna stå därför i en särställning, i en sämre ställning jämfört med övriga grupper inom samhället.

Vid här föreliggande utlåtande är fogad en reservation av herr Bäcklund. I denna reservation yrkar herr Bäcklund bifall till den motion, som väckts av mig och herr Gustafsson i Bogla. Enligt beräkning skulle kostnaderna för ett bifall till motionen belöpa sig till omkring 900 000 kronor. De uppgå alltså icke till en miljon kronor. Det är en ringa utgift, som sannerligen icke kan medföra någon inflation. Det är ingen här i kammaren som tror något dylikt. Fördelat på här ifrågavarande statstjänare skulle detta belopp ej heller betyda någon stor inkomst för dem, men om de skulle få detta tillägg, skulle det visas en god vilja till förståelse för de försakelser, som dessa grupper fått utstå och för vilka jag sökt redogöra i mitt anförande. Ett litet belopp betyder också något för den som har en låg inkomst.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Bäcklund vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Frågan om statstjänarnas löner har ju föranlett en mycket livlig diskussion i pressen, på arbetsplatserna och även här i riksdagen vid remissen av propositionen om förbättring av lönerna. Statstjänarna ha själva framställt förslag om en mera effektiv löneförbättring än vad finansministern föreslagit, och en opinionsrörelse av aldrig tidigare skådad omfattning inom statstjänarkåren har argumenterat för detta krav. Statstjänarna ha nu i stor utsträckning framfört sina krav till de olika riksdagsgrupperna. De enskilda riksdagsmännen äro således nu inte ovetande om statstjänarnas argumentering och ingen kan nu såsom finansministern i remissdebatten motivera sitt motstånd mot statstjänarnas krav med tal om att man varit ovetande om att lönerna för vissa grupper äro så otillfredsställande som de verkligen äro. Statstjänarna ha klaggjort arten av sitt arbete, dess karaktär av sön- och helgdagsarbete samt nattarbete och påvisat, vilken lön som utgår för detta ansvarsfyllda arbete, och därefter ha statstjänarna sagt: vi stå enhälliga bakom de lönekrav, som äro framförda av våra organisationer, det är minimikrav, på vilka ingen prutmån finns, och man har tillagt: vi vilja ha lön för arbete och ansvar, vi vilja inte ha familjelön.

Statsutskottet har emellertid inte, ens i någon detalj, tagit hänsyn till stats-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

tjänarnas önskemål. Statsutskottet har i allt följt regeringens förslag. Löneförbättringar skola alltså inskränkas så att de variera mellan 50 och 0 procent av vad statstjänarna begärt, och anställda i en del löneklasser skola tilldelas engångsbetalning för att de medverka till att det kommer barn till världen, i stället för att tilldelas anständig lön för sitt arbete. För detta ställningstagande har statsutskottet inte anfört något annat argument än det som finansministern anförde den 1 november, nämligen att ett bifall till kraven skulle få icke önskvärda verkningar på den öppna arbetsmarknaden. Ja, så kan ju endast den argumentera som inte önskar att också arbetarna i den öppna marknaden skola få de alltför låga lönerna förbättrade på företagens och kapitalisternas bekostnad, trots att så gott som varje ny statistisk siffra som nu offentliggöres bevisar sanningen i kommunisternas påstående, att de rika bli allt rikare på de fattigas bekostnad som en följd av samlingsregeringens ekonomiska politik. Så visar exempelvis den nu offentliggjorda sammanställningen av taxeringsresultatet för inkomståret 1943, att de beskattningsbara förmögenheterna på över 20 000 kronor ökat med inte mindre än 783 miljoner kronor under pris- och lönestoppets första år, alltså en större stegring av förmögenheterna än under något föregående krisår, och det passar jag nu på att framföra till statsrådet Wigforss' begrundande i anledning av att han vid remissdebatten den 1 november yttrade följande: »Herr Set Persson tog fram alla de gamla klichéerna från valrörelsen, till och med att de rika ha blivit ännu rikare mellan 1938 och 1943, trots de hundratals gånger som man får höra talas om att den stora höjningen skedde från 1938 till 1939, alltså innan kriget kom.»

Från den 1 januari 1940 till och med den 31 december 1943 ha de nämnda förmögenheterna ökat med 2 730 miljoner kronor. Under åren 1940—1943 ökade förmögenheterna på över 20 000 kronor med i medeltal 546 miljoner per år, men år 1943 efter införandet av pris- och lönestoppet stegrades dessa förmögenheter till 783 miljoner, alltså 237 miljoner mer än under de år, då pris- och lönestoppet inte hade införts och lagfästs på sätt som senare blev fallet. Är inte det en utveckling, som borde kunna förmå åtminstone de socialdemokratiska lönestoppsanhängarna att inse nödvändigheten av en omvändelse till sin egen ursprungliga förkunnelse, nämligen till läran om att det är inte penningpolitiska åtgärder som bestämma reallönens respektive profiten storlek, utan att det är styrkeförhållandena mellan kapital och arbete som bestämma den saken, för att sedan som en konsekvens av denna omvändelse ge arbetarna stöd i deras angrepp mot lönestopparna i stället för att stödja kapitalisterna i deras kamp för lönestoppets bibehållande.

Inflation, säger man, inflationsfaran! Ja, just nu mottog jag ett uttalande från järnvägsmännen vid Sveriges största trafikknutpunkt, Hallsberg. Efter att ha påtalat, hur statstjänarna ha blivit hotade med att frågan icke skulle komma på höstriksdagens bord, såvida man inte ville godkänna regeringsförslaget, säga de, att detta förfaringsätt står i strid mot alla demokratiska principer, och så tillägga de: »Därför kräva vi, att våra representanter i riksdagen sluta upp kring de minimikrav, som vår organisation förelagt statsmakterna, så att den sämst ställda statstjänargruppen lyftes upp ur den misär, som för den under en längre tid varit rådande, och uppnå en någorlunda dräglig levnadsstandard.» Sedan uttrycka de sin mening på följande sätt: »Ett sådant förhållande kan icke leda till inflation, ty skulle så vara fallet måste den förda pris- och lönestoppspolitikerna vara totalt misslyckad för de sämst ställda samhällsgrupperna.» Ett fullkomligt riktigt resonemang, ett resonemang, vars riktighet också belyses av varje ny offentliggjord statistisk siffra.

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Tidigare har man sagt, att statstjänarlönerna äro nu en provosten för hela den ekonomiska politiken. Nu säger man, att slakteriarbetarnas lönekrav är en provosten för hela den hittills förda ekonomiska politiken. Ja, det kommer nog att bli på det sättet, att det kommer att samlas många provostenar i samlingsregeringens allt svårframkomligare väg på den ekonomiska politikens område.

Nu vill man inte bifalla statstjänarnas krav därför att det skulle hjälpa slakteriarbetarna, och det är ju klart att arbetsgivarna i öppna marknaden och aktieägarna i företagen ha intresse av att inte bifalla statstjänarnas krav, trots att ingen kan förneka det berättigade i vad statstjänarna begära. Aktieägarna och arbetsgivarna ha dubbelt intresse av att motsätta sig ett bifall till statstjänarnas begäran, nämligen dels av omtanke om den egna skattsedeln, dels och framför allt därför att ett sådant bifall skulle försämra deras egna lönestoppsspositioner gentemot de arbetare, som de själva ha i sin tjänst. Det är ju klart att det exempelvis är lättare att neka en fullt utbildad slakteriarbetare den femma i veckan, som han nu begär för att kunna öka sin veckolön, dyrtidstillägg inberäknat, från 96 till 102 kronor, om man ger en stationskarl i åttonde löneklassen endast 13 öre om dagen i lönetillägg, som utskottsförslaget innebär, och det blir ett moraliskt stöd för slakteriidkarna att neka de kvinnliga utlärda arbetarna i slakteribranschen den femma i veckan, som de nu begära för att kunna öka sin lön, dyrtidstillägg inberäknat, från kr. 63:60 i veckan till kr. 69:60. Men jag frågar: är det en uppgift för arbetarrepresentanterna i riksdagen att skänka arbetsgivarna ett sådant stöd? Fullgöra inte arbetarrepresentanterna bättre sin plikt mot såväl statstjänarna som slakteriarbetarna och övriga arbetare i den öppna marknaden, om de bifalla vad statstjänarna begära och därmed slå den bräsch i lönestoppspolitik, som nu snart alla arbetare sträva efter att åstadkomma?

I statsutskottets utlåtande upprepas påståendet, att vid överläggningar med de berörda tjänstemannaorganisationerna dessa förklarat, att de med hänsyn till läget och de starka önskemålen att vinna en lösning av frågan redan vid den i höst sammanträdande riksdagen ansett sig böra godtaga det av Kungl. Maj:ts framlagda förslaget. Detta meningslösa och missvisande påstående har underskrivits av bland andra även herr Ernst Eriksson i Stockholm, trots att han själv haft sin organisations uppdrag att framföra medlemmarnas krav som ett minimikrav och därför själv måste vara medveten om att han aldrig har fått fullmakt att förklara statstjänarna nöjda med det förslag, som finansministern har avlämnat. Hur kan man skriva under sådana påståenden, då man vet, att det stora och överväldigande flertalet av medlemmarna i de lägre statstjänarnas organisation inte låtit sig skrämmas av finansministerns utmanande hot om att uppskjuta förslaget, så att de inte skulle få något, om de inte åtnöjde sig med vad han ville ge? Utskottet anför också självt, att i tjänstemännens egna led anses Kungl. Maj:ts förslag på många håll otillfredsställande, varefter utskottet tillägger: »Med hänsyn till den ännu kvarstående ovissheten om den närmaste framtiden har utskottet vid sina överväganden av frågan dock funnit sig böra i princip stanna vid Kungl. Maj:ts förslag i fråga om lönetilläggs storlek.»

Med talet om den ovissa framtiden vill utskottet tydligen ge sitt utlåtande sken av att vara förestavat av ansvarskänsla. I verkligheten är anslutningen till de principer, av vilka utskottet låtit sig ledas vid sitt ställningstagande, nämligen lönestoppsprincipen, enligt min mening ett uttryck för ansvarslöshet inför tillståndet i arbetarhemmen, ty insatsen i det penningpolitiska spel,

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

som bedrivs av lönestoppspolitikerna, är välfärden i arbetarhemmen, och de som ständigt ta hem potten i det spelet äro de redan tidigare rika.

Det är nu inte bara de statstjänare, vilka åtnjuta lön enligt löneplanen, som äro i behov av löneförbättringar. Dit hör också statskollektivavtalsanställd personal, exempelvis banarbetarna. Banarbetarna ha mot sin uttalade vilja blivit påtvingade ett tvåårigt avtal, som är rena rama skandalen. Banarbetarnas avlöning bestämmes bland annat av dyrortsgraderingen, och de avlönas därigenom efter den dyrort, där de äro bosatta, inte efter den dyrort, där arbetsplatsen är belägen, vilket enbart detta ofta leder till de mest orimliga konsekvenser. Lönen till banarbetarna utgår, dyrtidstillägg inberäknat, på A-ort med kr. 1:24 i timmen och på dyraste ort, Stockholm, med kr. 1:58. Det ger en veckolön vid tider av sysselsättning under full arbetstid av kr. 59:52 på billigaste ort och kr. 83:52 i Stockholm för detta hårda, påfrestande och säsongbetonade arbete. Kunna sådana arbetslöner verkligen vara staten värdiga? För att nu inte tala om platsvakterna vid statens järnvägar, som ju avlönas med 44 öre i timmen!

Utskottet förutsätter nu, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på utgången av nu stundande avtalsuppgörelser med i statens tjänst anställda och beaktar frågan, i vad mån förutsättningarna för på längre sikt gällande avtal kunna anses väsentligt rubbade. Jag uttalar den förhoppningen, att statstjänarorganisationernas förbundsstyrelse äntligen nu måtte övervinna sin respekt för lönestopppolitiken, denna respekt, som enligt vad finansministern yttrade den 1 november var så stor, att statstjänarorganisationernas förbundsstyrelse underlåtit att tala om för finansministern, hur dåligt det är ställt för statstjänarna. Jag hoppas att denna förbundsstyrelse övervinner denna sin respekt och använder statsutskottets utlåtande på ett sådant sätt, att den med kraft går in för löneförbättringar också för den personal, som inte åtnjuter lön enligt löneplanen.

Skulle riksdagen nu godtaga statsutskottets utlåtande, är statstjänarnas lönefråga därmed inte ens tillfälligtvis ur världen, ty ett beslut i enlighet med förslaget hjälper inte upp statstjänarna ur den ekonomiska misär, i vilken de befinna sig. De lägre statstjänarna äro därför tvingade att fortsätta sin kamp mot lönestoppet, denna kamp som även en del andra arbetargrupper redan påbörjat och som allt fler arbetargrupper förbereda sig att påbörja. Det är gott och väl att statstjänarna i sina egna led ha talesmän, som med sådan kraft och övertygelse som herr Spångberg kunna argumentera för behovet av en mera tillfredsställande löneförbättring än vad som här föreslås av statsutskottet. Det är bara det felet med herr Spångberg, att när han kommer till den punkt, där det skall yrkas något, där man skall stå för något, ja, då blir han svag. Ty inte är det mycket att bjuda i ett yrkande, om man vill något mera, när man föreslår att de där 13 örena skola flyttas upp från åttonde löneklassen och övertagas av den nionde löneklassens personal, under det att personalen i åttonde löneklassen skulle få 26 öre! Herr Spångberg har rätt i att det är ett mycket demonstrativt — symboliskt, skulle man kunna säga — yrkande, som endast visar att man vill åstadkomma något, men när detta något har så ringa praktisk betydelse som vad herr Spångbergs yrkande innebär, borde han och de som ämna följa honom vid voteringen väl i stället följa statstjänarorganisationens eget förslag och i konsekvens därmed ansluta sig till kommunisternas motion och yrkanden. Den kommunistiska riksdagsgruppen önskar, att de av statstjänarna framförda kraven måtte bifallas, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till de likalydande motionern nr 353 i första och nr 553 i andra kammaren.

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! När andra kammaren den 1 november remitterade nu förevarande proposition till statsutskottet, förekom, som den siste ärade talaren framhöll, en lång debatt i kammaren. Jag hade inte anledning att deltaga i denna debatt. Motivet står ju klart för en var ledamot av riksdagen. Anföranden i samband med remiss av en kungl. proposition avse ju att giva till känna uppfattningar, som sedermera av kammaren remitteras till vederbörande utskott för att där tagas under övervägande i samband med behandlingen av frågan. En ledamot av riksdagen, som själv är i tillfälle att inom utskottet få framföra sina meningar, har givetvis då inte någon anledning att till kammarens protokoll föga några anmärkningar. Det kan han göra direkt till utskottet.

Jag har velat göra denna lilla erinran därför att det på sina håll har uppmärksammats att jag den 1 november icke deltog i debatten.

Jag skall inte nu i denna frågas läge hålla ett långt anförande. Jag skall bara i största korthet redogöra för den ställning, som varit rådande inom utskottet, när man har haft att taga ställning till den föreliggande frågan. Vi ha ju givetvis då haft Kungl. Maj:ts förslag med den klara betoning som där har skett, att propositionen har framlagts under den förutsättningen, att stats-tjänstorganisationernas representativa organ accepterade dess innehåll för att frågan överhuvud taget skulle framföras under höstrikdagen. Det andra alternativet var således att hela denna fråga skulle skjutas till den lagtima riksdagen 1945 för att då behandlas med de erfarenheter bakom sig, som man kunde ha av den avtalsrörelse, som nu pågår på den privata marknaden. Det är möjligt att erfarenheterna från denna avtalsrörelse skulle kunna medföra en så att säga förmånligare utgångsställning. Det kan tänkas, säger jag, att lönerna enligt avtalen på den allmänna arbetsmarknaden föras upp till en sådan höjd, att detta skulle kunna tala för att lönekomensationen till de statsanställda skulle bli större än vad Kungl. Maj:ts föreslagit. I nu förevarande läge kan man emellertid icke bedöma den saken, och då har man haft att taga ställning till frågan, huruvida man vill helt skjuta löneförbättringen på framtiden — några månader framåt — eller få ett avgörande nu. Statstjänstorganisationerna ha i detta läge svarat, att de icke vilja vara med om att skjuta på saken utan önska, att personalen skall komma i åtnjutande av de kontanta lönetillskott, som nu kunna uppnås och som skola gälla under innevarande budgetår. Sedan blir det en ny uppgift att taga ställning till hur frågan skall lösas för nästkommande budgetår — då givetvis med stöd av de erfarenheter den av mig förut antydda avtalsrörelsen kan ha att ge.

Så har saken legat till för oss i statsutskottet, när vi haft att pröva frågan. Det finns sålunda ingen som helst anledning att här apostrofera vissa namngivna ledamöter av statsutskottet eller representanter för en viss åsiktsriktning inom utskottet. Man får i detta avseende betrakta utskottet som en helhet.

Jag erkänner öppet, att jag för min del anser de av statstjänstorganisationerna framförda kraven i och för sig berättigade, och alldeles särskilt har jag för min personliga del varit böjd för att söka åstadkomma en lösning i anslutning till den av herrar Spångberg och Gustafsson i Bogla väckta motionen. Men, ärade kammarledamöter, vi veta allesammans, att en minoritet alltid är en minoritet. När man sålunda icke har utsikter att få majoritet för en ståndpunkt, har det i och för sig för sakens slutliga avgörande föga betydelse, om en minoritet består av en ledamot eller av hundra ledamöter. Intagande av en minoritetsståndpunkt i ett riksdagsutskott innebär ju, att man fransäger sig möjligheten att utöva inflytande på utformandet av den motivering, som blir majoritetens. Det är därför mycket ofta opportunt för minoritetsståndpunktens

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

företrädare att, för att vinna något för framtiden, kompromissa sig till en lösning, vavid man får tillfälle att i motiveringen få synpunkter framförda, som kunna vara av betydelse. Det är sålunda detta läge, som uppstått för dem av oss i statsutskottet, vilka närmast haft våra försänkningar på statstjänarhåll.

Den ärade talare, som nysst var uppe i talarstolen, citerade ju vissa av de uttalanden, som gjorts i utskottets utlåtande, och hoppades, att de skulle ha betydelse för framtiden. Jag instämmer i hans uttalande, men jag vill betona, att uttalandena icke skulle ha funnits i utlåtandet, därest den meningsriktning, som jag företräder överhuvud taget, varit på reservationslinjen. Jag tycker, att det är nödvändigt att man gör detta klart för sig, så att rättvisa vederfares dem som i föreliggande situation sökt göra det bästa möjliga, då de stannat vid Kungl. Maj:ts förslag. Jag upprepar, att jag förutsätter, att det i framtiden skall vara av betydelse för statstjänarorganisationerna, att statsutskottet skrivit på det sätt som skett, då utskottet gjort sitt uttalande, vilket jag hoppas om någon timme också skall vara uttryck för riksdagens mening i föreliggande fråga, därigenom att riksdagens båda kamrar utan ändring antaga statsutskottets förslag.

Jag är fullt medveten om att, såsom den föregående ärade talaren framhöll, vissa av de kollektivavtal, som äro uppgjorda med de statsanställda, innehålla alltför låga lönesiffror. Emellertid är jag icke övertygad om att sanningen i detta avseende är sagd genom anförande av de timlönesiffror, som talaren nämnde. Vi veta nämligen, att en viss del av arbetsuppgifterna inom det arbetsområde nämnda avtal regleras utföres på ackord. Slår man sålunda ut den statistiskt påvisbara löneinkomsten per år på antalet arbetstimmar, kommer man till helt andra siffror. Jag skall emellertid icke alls gå in på denna sak. Riksdagen behandlar ju icke innehållet i kollektivavtalen, utan dessa äro för de statsanställda gruppernas del tillkomna på samma sätt som kollektivavtalen inom andra områden. Man får sålunda där förhandlingsvägen åstadkomma ett resultat. Att sedan kollektivavtalen äro otillfredsställande till sitt innehåll och kunna giva anledning till missnöje från deras sida som äro beroende av avtalen, är jag medveten om. Men de ha ju som sagt tillkommit på det sätt som är kutym, och då kan man icke göra något åt saken ens genom en debatt inom riksdagen.

Övergår jag nu till att redogöra något för innehållet i statsutskottets förslag, nödgas jag fästa uppmärksamheten på att löneförbättringen för de statsanställda i enlighet med utskottets förslag åstadkommes på tre olika vägar.

Först föreslås ett månatligt tillskott till de fasta lönerna, ett tillskott som är lägre i de lägsta löneklasserna och som stegras i de något högre löneklasserna för att kompensation skall beredas befattningshavarna i ett löneläge, där flertalet tjänsteinnehavare äro manliga befattningshavare med försörjningsplikt, och som spetsas av för att anknytas till de löneklasser på löneskalan, där icke något lönetillägg utgår. Det är klart, att det kan göras anmärkningar mot lösningen av denna del av förslaget. Man kan givetvis diskutera beloppens storlek. Den föregående talaren nämnde det obetydliga tillägget av 13 öre resp. 26 öre om dagen i vissa lönelägen. Jag vill erinra om att det hänger samman med den avspetsning, som alltid göres. Även statstjänarnas ursprungliga förslag innebar ju i ett visst löneläge en dylik bagatellartad löneökning per dag. Skillnaden mellan propositionens linje i detta avseende och statstjänarnas var endast den, att enligt sistnämnda förslag denna låga kompensation lagts på en högre löneklass än den Kungl. Maj:ts och statsutskottet nu avse. Men principen är ju densamma, och det är alltså icke meningen att i och för sig ge en kompensation för ett lågt löneläge, utan att anpassa den

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

provisoriska avlöningsförstärkningen så, att den anknytes till ett redan befintligt lönesystem. Jag tycker sålunda, att argumentationen i detta avseende icke visar någonting i den sak vi nu diskutera.

Den andra form för provisorisk avlöningsförstärkning, som innefattas i förslaget, är ett engångsbelopp till befattningshavare, som ha försörjningsplikt mot minderåriga barn. Denna linje avstyrktes av statstjänarkartellens representanter inför representanter för regeringen, då statstjänarna i och för sig icke anse, att avlöningssystemet skall vara uppbyggt med hänsyn till familjeförhållanden och försörjningsplikt. Detta är sålunda samma ställning, som representanter för statstjänarorganisationerna intogo före den år 1938 genomförda löneregleringen. Kungl. Maj:ts har emellertid kombinerat sitt förslag med detta särskilda tillägg just för att kunna på det sättet nå sådana, vilkas ekonomiska bekymmer i nuvarande läge äro större än befattningshavares utan försörjningsplikt. Vid de uppvaktningar, som gjorts hos statsutskottet, har man framhållit, att stoppanet av löneförbättringen vid åttonde löneklassen medför, att befattningshavare tillhörande den s. k. obefordrade gruppen, alltså de som befinna sig i nionde löneklassen, icke få del av den månatliga förstärkningen av avlöningsbeloppet och ej heller av detta familjetillägg. Principen i detta avseende — lön kombinerad med familjetillägg — är alltså icke utan vidare avvisad, utan man har använt det som ett argument för otillräckligheten i Kungl. Maj:ts förslag, att barntillägg icke komma dem till del, som äro i ett högre löneläge än det som omfattas av Kungl. Maj:ts förslag. — Detta är emellertid den andra formen av kompensation för dyrtiden.

Men så innehåller dessutom Kungl. Maj:ts förslag en sak, som är fullständigt ny inom statsförvaltningen och som representanterna för statstjänarorganisationerna, när frågan först diskuterades, icke trodde det skulle vara möjligt att få genomförd, nämligen kompensationen för den förlängda väntetiden vid antagande som extra ordinarie tjänsteman och inplaceringen i de olika löneklasserna. Sakförhållandet är ju det, att vid statens järnvägar — det förtjänar i detta avseende omnämnas, att det är statens järnvägars personal, som väckt denna opinionsstorm och som fört diskussionen fram till det läge, vari den befinner sig; andra grupper av de statsanställda ha tidigare åtminstone icke tagit några dylika initiativ, vilket emellertid icke hindrar att dessa grupper också nu komma i åtnjutande av de fördelar, som järnvägsmännens aktion föranlett — har man haft en fast befordringsgång, visserligen icke utformad i ett verkligt avtal, t. ex. ett kollektivavtal, om vilket man kunde gå till arbetsdomstolen när tvist om tillämpningen uppstår och få den rätta tolkningen fastslagen, men fastställd genom en uppgörelse mellan verksstyrelsen och personalorganisationerna, innebärande att rekryteringspersonalen efter en anställningstid av 18 månader — antingen det nu gäller aspiranter eller tillfälliga befattningshavare — skall erhålla extra ordinarie anställning. Aspiranterna i stationskarlslöneklassen — och det är närmast denna grupp vi här behandla — äro i lönehänseende placerade i löneklass 2. När de bli extra ordinarie, placeras de i löneklass 4. Nu genomförde järnvägsstyrelsen under kristiden en förlängning av aspiranttiden från 18 månader till 24, resp. 30 och 36 månader. Detta innebär, att den personal, som är berörd av denna bestämmelse, fick kvarstå i löneklass 2 i stället för att de bort placeras i löneklass 4 och räkna tjänstår för uppflyttning till löneklass 5 från en viss bestämd tidpunkt. Först hösten 1943 efter mycket hårda förhandlingar mellan järnvägsmannaförbundet och järnvägsstyrelsen lyckades man förmå järnvägsstyrelsen att återföra befordringsgången till den ursprungliga. Men för hela den personalgrupp, som fått sin aspiranttid framskjuten, fördröjdes uppflyttningen till än högre löne-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

klass motsvarande tid. Kungl. Maj:t har nu ansett, att detta våldförande på den regelmässiga befordringsgången bör av statsmakterna gottgöras. Det är enligt min uppfattning ett mene tekel för verksstyrelsen, en sak att observera för framtiden. Statsmakterna ha så att säga framhållit för järnvägsstyrelsen, att detta tillbakahållande av befordringsgången var orättmätigt och att det var att undanhålla de anställda en lön, som de gjort sig förtjänta av. Statsmakterna ha alltså ansett det angeläget att ge vederbörande kompensation för den förlängda väntetiden. Denna kompensation är av ganska stor betydelse. Jag skall ge några exempel därpå. Jag kan givetvis icke här framlägga alltför mycket siffror — de kunna ju icke uppfattas så att de ge en fullständig bild av förhållandena. En befattningshavare, anställd såsom extra tjänsteman eller aspirant från den 1 oktober 1940, skulle normalt efter 18 månaders prövotid ha blivit extra ordinarie den 1 april 1942. I stället fick han vänta ytterligare och fick icke extra ordinarie anställning förrän den 1 oktober 1943. Han fick sålunda kvarstå i löneklass 2 i 18 månader längre än vad han enligt den ursprungliga befordringsgången skulle ha gjort. Nu får denne befattningshavare ersättning för den förlängda väntetiden. För att taga siffrorna från Stockholm innebär skillnaden mellan löneklass 2 och löneklass 4 utan nu ifrågavarande provisoriska avlöningsförstärkning ett belopp av 39 kronor 30 öre i månaden. Till saken hör nu, att som extra ordinarie tjänsteman blir vederbörande skyldig erlägga pensionsavgift och får alltså vidkännas tjänstepensions- och familjepensionsavdrag, som minskar hans kontanta lön med 12 kronor 25 öre per månad. Skillnaden blir alltså 27 kronor 5 öre. På en tid av 18 månader innebär det en förbättring i hans löneställning med 486 kronor 90 öre, ett belopp som alltså skall läggas till det som man kanske på sina håll kan beteckna som ett synnerligen dåligt resultat av den provisoriska avlöningsförstärkningen. Med ett ord: en befattningshavare, som kommer i åtnjutande av denna gottgörelse för 18 månaders förlängd väntetid, som får barn tillägg för två barn och som dessutom får provisorisk avlöningsförstärkning med 35 kronor i månaden under tiden juli—november i år, får sålunda, när riksdagens beslut skall effektueras, hämta ett lönetillskott på 861 kronor 90 öre. Jag tror, att om man får detta klart för sig, skall man förstå, att de som äro ansvariga representanter för en personalorganisation icke kunnat avvisa ett sådant förslag, då de veta, i vilket ekonomiskt nödläge personalen befinner sig. De ha icke kunnat avvisa denna förbättring på mer än 800 kronor i december 1944, även om de innerst inne skulle ha velat åstadkomma ett annat och bättre resultat.

Detta är, herr talman och ärade kammarledamöter, det verkliga läget. Jag är övertygad om att när resolutionsstormen nu lägger sig statstjänarna själva skola erkänna, att det beslut om fattades vid 1944 års höstriksdag var det bästa tänkbara, som i förevarande läge kunde uppnås.

Jag skall icke, herr talman, uppehålla tiden längre med denna sakfråga utan jag tror att jag gott kan yrka bifall till statsutskottets nu förevarande förslag.

Det är mellertid ett par frågor till, som jag vill beröra och som enligt mitt förmenande äro klara efter statsutskottets skrivsätt, men det kan ju i alla fall icke skada, att man i detta sammanhang berör desamma. Det gäller närmast de grupper av statligt anställda som icke äro placerade på löneplan och som sålunda icke direkt komma i åtnjutande av löneförbättring enligt det nu föreliggande förslaget. Det är arvodestagare av vissa slag, daglönare eller tillfälligt anställda i de olika verken. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att även dessa

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

skola komma i åtnjutande av avlöningsförbättring. Utskottet har också instämt i denna uppfattning. Vid en uppvaktning inför utskottet framhöllo emellertid representanter för dessa personalgrupper, att man på vissa håll inom statsförvaltningen icke har medel till att medge en förbättring. Vissa av verken ha ju förslagsanslag eller också egna medel, varav personalen avlönas, men vissa andra verk ha på riksstaten uppförda avlöningsanslag, som till beloppen äro maximerade. Styrelserna för sistnämnda verk kunna ju säga, att de ha inga pengar att ge ut för att förbättra ifrågavarande befattningshavares löneställning. Därför önskade man, att statsutskottet på något sätt skulle ge anvisning om hur man skulle göra. Det är därför som statsutskottet har skrivit: »Därvid förutsätter utskottet, att medel skola vara tillgängliga för genomförande av de jämkningar, som i och för sig anses böra komma till stånd.» Vidare säger utskottet: »I den mån emellertid medel för ändamålet skola tagas från av riksdagen maximerade anslagsposter och det skulle visa sig, att dessa icke giva tillgång därtill, förutsätter utskottet, att framställningar göras till nästkommande riksdag om medgivande att med erforderliga belopp överskrida sådana poster.» Saken är ju den att i december och januari månader torde det icke vara några som helst svårigheter för respektive verk att utbetala ifrågavarande belopp, eftersom deras avlöningsanslag, även om de äro till beloppen maximerade i staten, då icke äro helt förbrukade, utan bristen uppstår först när man närmar sig budgetårets slut. Sålunda finns det icke några svårigheter att nu eller omedelbart härefter verkställa denna jämkning av avlöningsförmånerna i anslutning till innebörden i riksdagens beslut, men man måste ju ha garanti för att man har medel till förfogande, när man kommer fram till budgetårets slut. Det är därför utskottet ger anvisning till vederbörande, att man skall skaffa sig tillåtelse av 1945 års riksdag att överskrida dylika poster i staten, så att icke personalen blir lidande i ifrågavarande hänseende av rent formella skäl. Jag har velat säga detta, dels såsom anvisning till vederbörande verk, hur de i det avseendet skola handla, dels såsom ett förtydligande, i fall det ens skall vara behövt, till vederbörande, som har att svara för framläggandet av tilläggsstaten vid 1945 års riksdag, att beakta just denna sak.

Sedan vill jag också säga ett par ord beträffande kollektivavtalen. I det fall att för de statsanställda arbetargrupperna gällande kollektivavtal äro uppsagda eller upphöra att gälla vid årsskiftet eller viss tid därefter, torde man kunna säga, att då få väl vederbörande förhandlare söka reglerna kollektivavtalen med hänsyn till avtalsläget i allmänhet, och sålunda behöver icke riksdagen ha något bekymmer för den saken i detta nu, men i den mån det finns träffade kollektivavtal, som gälla lång tid framåt, t. ex. till utgången av 1945 eller längre, förefaller det vara välbetänkt, att man undersöker, huruvida de förutsättningar som gällde, när avtalen träffades, allt fortfarande gälla. Det är nämligen att bemärka, att när vederbörande verksstyrelse förhandlar med de kollektivanställda arbetarna, är det ett argument, som man ofta använder, att det är klart, att vi icke kunna fastställa högre belopp än så och så, därför att de av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda beloppen för vissa andra jämförbara grupper icke äro tillmätta med högre belopp än så. Det är klart, att om riksdagen jämkar avlöningsbeloppen för en del befattningshavare med löner enligt av riksdagen bestämda löneplaner, påverkar det den argumentation, varom jag här givit en antydning, och det är just för att verksmyndigheterna och Kungl. Maj:t skola ha möjligheter att pröva lönerna för kollektivanställda ur rimliga och rättvisa grunder, som statsutskottet skrivit på det sätt det gjort.

Ja, herr talman, jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag ber med vad jag anfört att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Herr Persson i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Eriksson i Stockholm förklarade, att han medverkat till formuleringen av statsutskottets utlåtande för att bereda möjlighet för de kollektivanställda att få förbättrade löner. Sedan gick han emellertid på sitt sätt till försvar för de avtal för banarbetarna, som jag kritiserat, och sade bland annat, att dessa arbetare avlönas enligt ackordssystem. Det vet jag också att de i viss utsträckning göra, men det är endast när det gäller större underhållsarbeten, utgrävningar och dylikt. Timlönearbete förekommer i allra största utsträckning för banarbetarna, och därför är timlönen för dem av mycket större betydelse än vad exempelvis är fallet för grovarbetarna i öppna marknaden. Men mot dessa genom ackord åstadkomna högre löner kan man ställa den förkortade arbetstid, vilken i stor utsträckning tillämpas för dessa arbetare, den säsongarbetslöshet, för vilken de utsätts o. s. v.

Sedan värjde sig herr Eriksson inför min kritik för sitt ställningstagande i statsutskottet med att säga, att han avstått från att ställa säryrkanden för att därmed få vissa punkter i utskottets motivering bättre formulerade. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att herr Eriksson talar icke bara i sin egen skap av statstjänare utan också som talesman och företrädare för det parti, som har beslutande makten i båda kamrarna, och under sådana förhållanden kan herr Erikssons förklaring icke vara till fyllest.

Slutligen angav han också som förklaring för sitt ställningstagande detta ständigt omtalade finansministerns diktat: »Godtag vad jag bjuder, eljest få ni ingenting i höst.» Jag ställer den frågan till statsrådet Wigforss och hemställer till honom att svara: Skulle finansministern verkligen ha satt det hotet i verkställighet, för så vitt statstjänarnas företrädare sin plikt likmätigt hade hållit fast vid de krav som statstjänarna ha ställt, alltså företrätt statstjänarna på sätt de enligt demokratiska principer skola göra?

Vidare anförde:

Herr Gustafsson i Bogla: Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma med herr Spångberg, då jag ju delar de synpunkter som han anförde på föreliggande fråga, men jag ber att under några minuter få ytterligare framhålla några saker i anslutning till vår motion.

Jag har ibland hört i diskussioner och samtal den meningen framföras, att om en statstjänare talar i en statstjänarfråga, är det att tala i egen sak, men jag anser, att statstjänarna böra ha samma rätt att yttra sig i riksdagen i frågor som beröra dem, som lantbrukarna ha, och därför vill jag begagna mig av min grundlagsenliga rätt att yttra mig.

Jag har också hört den uppfattningen föras fram i olika sammanhang, att den överenskommelse, som träffats mellan finansministern och statstjänarkartellens ledning rörande den provisoriska förbättringen i löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst, och vars resultat tagit sig uttryck i Kungl. Maj:ts proposition nr 296 och av statsutskottet med endast en reservation tillstyrkts, skall betraktas såsom ett avtal och även respekteras såsom sådant. Jag har föreställt mig, att det väl är denna uppfattning, som varit vägledande för majoritetens ställningstagande i statsutskottet. Jag har personligen den allra djupaste respekt för ingångna avtal och överenskommelser. En sådan respekt är ju nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Jag kan emellertid icke fatta det som uttryck för bristande solidaritet och hänsyn vare sig mot finansministern eller statstjänarkartellens ledning, om förslag läggas fram i riksdagen om någon förbättring av vad som föreslagits. Det är ju ändock

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

så, att riksdagen skall avgöra denna fråga. Den har beslutanderätten, och då finner jag det logiskt att också riksdagen har rätt att förbättra ett framlagt förslag. Jag har svårt att tro att vare sig finansministerns eller statstjänarkartellens lednings prestige skulle lida något men, om t. ex. den blygsamma förbättring som herr Spångberg och jag ha motionerat om hade vunnit beaktande.

Jag måste som statstjänare beklaga, att icke finansministern och givetvis även regeringen — de ha ju ett gemensamt ansvar — ansett sig kunna gå statstjänarna till mötes längre än man gjort. Det hade i varje fall varit i hög grad önskvärdt, att befattningshavarna i nionde löneklassen hade medtagits och fått en förhöjning. Det är ju här fråga om de obefordrade i femte lönegraden, och jag finner det ganska naturligt, att de statstjänare som befinna sig i denna lönegrad, när det talas om att det skall läggas fram förslag till provisorisk löneförbättring för de sämst ställda, tänka sig att gränsen mellan de sämst ställda och övriga går mellan de obefordrade och de befordrade. Nu har man invänt, att statstjänarna icke stanna i nionde löneklassen, utan gå vidare. Det är ju dock så, att ett stort antal befattningshavare kunna aldrig erhålla någon befordran, därför att antalet tjänster, till vilka dessa befattningshavare i de lägre lönegraderna skulle kunna vinna befordran, äro så fåtaliga att ifrågasärande befattningshavare helt enkelt måste kvarstå i nionde löneklassen. Jag tror, jag kan säga, att detta är i all synnerhet fallet inom banavdelningen, som jag ju mest känner till på grund av min tjänst där.

Vilka befordringsmöjligheter som finnas inom banavdelningen kan ju följande lilla exempel visa. Vid 209:e bannmästaravdelningen, som jag tillhör, finns det tretton ordinarie befattningshavare. Av dessa tretton äro två befordrade, överbannmästaren, som är föreståndare för avdelningen, och hans närmaste man, bannmästaren. Utom dessa är det elva banvakter. Befordringsmöjligheterna äro sålunda två på tretton. Visserligen äro befordringsmöjligheterna vid trafikavdelningen gynnsammare, men det beror på att där har inrättats ett stort antal trafikbiträdesbefattningar. I närheten av det lilla samhälle, där jag bor, finns en medelstor station. Där är det få stationskarlar över 50 år som icke äro befordrade till trafikbiträden. Jag har den uppfattningen att med hänsyn till banvakternas ansvarsfulla tjänst och tunga arbete med de stora krav som ställas på deras arbetsduglighet och omdöme, vore det rättvist, att banvakterna efter femton års tjänstetid flyttades upp till banbiträdesbefattningen, alltså till sjätte lönegraden. Herr Hage och jag motionerade om detta häromåret, och jag vill minnas, att statsutskottet spillde några välvilliga ord på våra synpunkter, men det har fått bero därvid inom järnvägsstyrelsen och något resultat i ifrågasärande avseende har det icke blivit.

Nu är det ju också så, att flertalet av befattningshavarna i nionde löneklassen, om jag undantager småskolläraryrinnorna, äro familjeförsörjare, och en stor del av dessa var ju med under förra världskriget, då ju statstjänarna icke erhöilo någon kompensation för dyrtiden förrän i krisårens sista skede. Många hade stora familjer med små barn som ännu icke alla hunnit få utbildning. Även detta borde enligt min mening vara ett skäl för en kompensation.

Det finns emellertid också ett annat skäl som är starkare och som herr Spångberg uppehöll sig vid och som är ett argument som finansministern också erkänner i propositionen, då han säger, att statstjänstemännen icke erhållit någon sådan nominell lönehöjning som arbetarna på allmänna marknaden på grund av olika omständigheter ha erhållit. Jag anser, att detta är ett argument för de synpunkter och yrkanden som vi ha framställt. Jag vet mycket väl, att det finns grupper av industriarbetare, som i lönehänseende ligga under stats-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

tjänarna, t. ex. textil-, tändsticks- och pappersarbetare. Jag föreställer mig emellertid, att det hittills aldrig förekommit att de lägre betalda arbetarna erhållit förhöjda löner, därför att man icke ansett sig kunna ge högre betalda löneförbättring. Dessutom förhåller det sig så, att även bland dessa lågt betalda arbetargrupper finnas ganska stora klyftor. Jag kan taga ett exempel från Munksjö pappersbruk i Jönköping. Där var medeltalet år 1944 för timlön med index 1 krona 50 öre, men det fanns arbetare med en timlön av 2 kronor 10 öre, och timlönen på E-ort för arbetare i samma kategori uppgår i medeltal till 1 krona 91 öre. Om man gör en jämförelse mellan de bäst betalda industriarbetarna och motsvarande kategorier av statligt anställda, visar det sig, att statstjänarna i många fall ligga betydligt under. Jag kunde taga många exempel på det, men det torde vara överflödigt. Jag har fått den bestämda uppfattningen, då jag har sökt studera frågan om hur det ligger till på den öppna marknaden, att man inom vissa industrier, t. ex. den mekaniska, inom typografyrket och bland de kommunalanställda knappast kan tala om att det upprätthållits något lönestopp. Det har skett förbättringar undan för undan, och man kan i vissa fall kanske tala om individuella höjningar. Det kunde anföras åtskilliga bevis på den saken.

Jag har efter det studium som jag ägnat denna fråga kommit till den övertygelsen att det finns många skäl, som tala för att den löneförstärkning som här är föreslagen borde vara högre och gå längre i löneklasser än Kungl. Maj:t och statsutskottet tillstyrkt. Det har vid flera tillfällen anförts argument mot att i varje fall nionde löneklassen bort medtagas, att då får man med även småskolläraryrinnorna. Det argumentet tillmäter jag emellertid icke någon större vikt, ty klyftan mellan småskolläraryrinnorna och folkskolläraryrinnorna är enligt min mening alltför stor och om lönerna till småskolläraryrinnorna under den första treårsperioden fått en liten förhöjning, anser jag, att det endast hade varit att hälsa med tillfredsställelse. Jag vill emellertid framhålla, att jag väl förstår de resultat som statstjänarkartellens ledning kom till vid underhandlingarna.

Det är ju uppenbart, att den provisoriska löneförstärkning som föreslås icke är fullt så dålig som kommunisterna vilja göra den till i den allmänna diskussionen. För vissa grupper av de sämst ställda betyder onekligen vad som här föreslås ganska mycket. Då deras löneläge är mycket prekärt, kan man förstå kartellens handlingssätt. Jag tror mig kunna säga, att dessa yngre i rätt stor utsträckning känna sig åtminstone någorlunda tillfredsställda. Men, som jag förut betonat, det hade varit av ett icke ringa värde rent principiellt, om de synpunkter, som herr Spångberg och jag framfört, vunnit beaktande. Detta hade visserligen icke betydtt så mycket siffermässigt, men de obefordrades lönefråga hade onekligen nästa år legat något gynnsammare till med hänsyn till de beslut och underhandlingar som då måste ske.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Bäcklund vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lindahl: Herr talman! Det var inga hemligheter som herr Persson i Stockholm yppade från talarstolen, när han anmälde de många protester och det missnöje, som inom statstjänarekretsar framförts mot det nu framlagda förslaget. Vid det här laget är det nämligen så, att ingen av riksdagens ledamöter är okunnig om mångfalden av dessa protester. Även om protesterna varierar i skärpa, så behöver ju ingen misstaga sig på vad resolutionerna innehålla.

Självfallet är det på det sättet — såvitt jag åtminstone kunnat utröna — att missnöjet är störst i de löneklasser, som genom statstjänarkartellens förslag

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

trodde sig bli medräknade bland dem, som skulle få en löneförhöjning, eller alltså i löneklasserna från den nionde till och med den tolfte. Det torde också utan tvekan kunna sägas, att dessa grupper ha faktiskt en löneställning, som är i behov av att erhålla en reglering, även om det nu är alldeles naturligt att det största behovet förelåg hos dem, som stå ännu längre ner på löneskalan.

Besvikelsen hos dem, som nu ingenting fått, är således enligt mitt sätt att se ganska förklarlig. Vem som helst blir ju ursinnig, om han ser, att en påräknad förbättring av hans ekonomiska ställning på en gång går upp i rök. När därtill kommer, att dyrtiden varat så länge, att även dessa grupper av befattningshavare ha fått sin ekonomi ytterst skamfilad av dyrtiden, så förstår man, att sinnesstämningen hos den lägre personal, som nu icke kommer med i den kungl. propositionen, kan vara bitter.

Jag skall icke här yttra mig om resolutionernas innehåll. Att man i en del fall gått till betänkliga överdrifter kan dock knappast förnekas. Å andra sidan är det väl så, att när en resolution karakteriserar propositionen som ett skändligt förslag, så måste det antingen hos resolutionsförfattarna föreligga en brist på sinne för ordens valör eller också svävade i det ögonblicket herr Perssons i Stockholm ande över vattnet.

Att det provisoriska löneförslaget av det kommunistiska partiet användes som politiskt tillhygge mot socialdemokratien och fackföreningsrörelsen, därom behöver ingen i detta hus sväva i tvivelsmål. Och för att i görligaste mån reducera anseendet hos de av frågorna berörda fackförbunden har herr Persson i Stockholm — eller vem det kan vara — till och med mobiliserat statstjänarnas fruar för ingripande i en fråga, varom uppgörelse faktiskt träffats mellan fackförbundens ledning och arbetsgivaren. Skall det bli så att denna taktik skall knäsättas vid lönerörelser i fortsättningen måste det sannerligen bli en skön ordning inom den fackliga världen. Här förhandla ena dagen fackförbundets delegerade och komma till en enligt deras sätt att se acceptabel överenskommelse, men den andra dagen marschera medlemmarnas fruar fram och diskutera precis samma ting.

Jag vill emellertid, när det nu återigen talas om förräderi och svikligt förfarande, ägna uppmärksamheten åt ett par omständigheter i samband med det nu utskottsbehandlade förslaget.

Man bör aldrig glömma bort, vilka grupper statstjänare det var som först gjorde sig påminta i fråga om löneförbättring. Det var icke konduktörer, stationsförmän och kontorister, utan det var aspiranter, extra ordinarie stationskarlar och banvakter samt ordinarie stationskarlar och banvakter i lägsta löneklasserna. Det var dessa som bestämt sade ifrån, att de icke längre kunde existera på de utgående lönerna. Det är också dessa grupper, som i enlighet med den överenskommelse, som träffats mellan statstjänarkartellen och Kungl. Maj:t, erhålla den största hjälpen.

Jag tror för min del att då dessa befattningshavare någon gång före jul gå att kvittera ut i vissa fall omkring 700—800 kronor samt därefter en med 35 kronor förhöjd månadslön, så komma dessa befattningshavare, åtminstone de lägre, icke att gå omkring och tala om ett skändligt förslag, såvida det icke är någon av herr Perssons i Stockholm meningsfränder som sköter om agitationen.

Man har från många håll anfört, att det förslag, som godkändes av järnvägsmannaförbundets lönekonferens, var ett minimikrav, varpå icke ens den minsta siffra fick rubbas. Jag fick vid denna lönekonferens den uppfattningen, att det var många deltagare, framför allt ifrån de grupper, som nu erhålla förhöjning, vilka ansågo, att det förslag man kom till var ett förslag, som utgjorde

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

en förhandlingsbasis och som förmodligen kunde bli utsatt för vissa jämkningar. Men så passade en av herr Perssons i Stockholm partivänner på att föreslå, att förslaget skulle betraktas som ett krav, varpå ingen ändring finge göras. Jag misstänker för min del, att det där förslaget, som väcktes på lönekonferensen av detta ombud, hade varit i säck innan det kom i påse och att sålunda även kommunisterna hela tiden voro på det klara med, att prisstoppet icke tillät, att en provisorisk löneförhöjning komme att röra sig så där högt upp som till 12 löneklassen. Men här gällde det att skapa en politisk plattform för angrepp på förhatliga motståndare. Jag drar mig icke för att säga, att i detta nu använder det kommunistiska partiet statstjänarna som brickor i det politiska spelet.

Det kanske också är antagligt — det finnes i varje fall många som tro det — att även om propositionen och statstjänarkartellens förslag varit jämbördiga, så skulle man från det håll, där oppositionen nu reser sin kam, i enlighet med sina gamla traditioner bjudit över och sålunda kommit fram med ett förslag, som legat ännu högre. Det är nödvändigt att förfara på det sättet, när man åtagit sig rollen att vara vänlig pådrivare.

Jag vill för min del tillägga, att även om jag personligen anser, att statstjänarkartellens förslag var synnerligen rimligt under normala förhållanden och att detsamma, så fort sådana förhållanden inträda, bör bliva något av en grund för kommande löne regleringar, så måste ju dock den uppgörelse, som här träffades mellan respektive förbund och finansministern, respekteras.

Jag tror för min del icke att — vilken iver herr Persson i Stockholm och andra än visa för att söka övertyga folk om att i det här dramat är finansministern den största boven medan respektive fackförbunds ledning är en samling skumma figurer — man skall lyckas i sitt uppsåt. Jag är ganska övertygad om att denna agitation kan gå till en liten tid. Men när statstjänarna komma till lugnare förhållanden på denna front, komma de också småningom att reagera mot en sådan agitation. Småningom skola även de statstjänare, som beröras av denna sak, komma underfund med, att det resultat man kommit till var vad man under nuvarande förhållanden kunde åstadkomma. Det var det möjliga, som organisationerna kunde komma till, och det var det längsta som finansministern kunde sträcka sig till. Det var alltså vad som var möjligt. Och till det omöjliga finnes det ju inga förpliktelser.

Jag tror också, att statstjänarna vid lugnare tillfälle skola erkänna, att riksdagens acceptering av den ståndpunkt, som fackförbunden efter överläggningar med statsmakterna kommit till, är för värdefull för att utan vidare torpederas. Ty det är antagligt, att om riksdagen får vanan att genom sina beslut riva upp vad som man på förhandlingens väg kommit till, så skall det i det långa loppet visa sig vara till nackdel för statstjänarna. Ty det kan ju mycket väl inträffa, att riksdagen i stället för att förbättra en överenskommelse, som fackförbunden och statsmakterna träffat, tvärtom tar sig för att försämra densamma. En behandling av statstjänarnas livsfrågor där politiska konjunkturer och känslostämningar påverka besluten vore sannnerligen ingenting att önska eller söka frammana. Jag menar, att alla inom statstjänarläget och inom arbetarklassen i övrigt, som äro anhängare av en facklig politik, som för till resultat, måste ändå erkänna, att när dessa hundra procentigt organiserade statstjänare genom överläggningar kommit till en viss punkt, får man väl lov att i lojalitetens namn och ur det fackliga intressets synpunkt acceptera en dylik uppgörelse. Jag tror därför, att i det långa loppet skall det visa sig vara en riktig väg som både statstjänarkartellen och — hoppas jag — riksdagens majoritet liksom statsutskottet är inne på, att man söker respektera de överenskommelser som träffats. Det kommer att bli en styrka

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

för de organisationer det gäller och det kommer att bli större möjligheter till ett samarbete, som utan tvekan kräves mellan statsmakterna och statstjänarnas organisationer, ett samarbete i fortsättningen som är av mycket stor betydelse för statstjänarnas möjligheter i de dagar som komma.

Med hänsyn till vad jag här sagt är det givet att jag icke kan komma till någon annan slutsats än att det förslag, som statsutskottet här framlagt, bör accepteras av riksdagen.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kyling: Herr talman! Det lönetillägg, som riksdagen i dag kommer att besluta för de lägsta statstjänstemännen, måste anses vara i det allra blygsammaste laget. Då jag emellertid kommer att lägga min röst för utskottets förslag är detta ställningstagande betingat av de många varningar, som höjts för en inflation. En långt gående inflation skulle utan tvekan komma att verka allra hårdast för de lägre inkomsttagarna. Vad som nu kan göras i förebyggande syfte mot en sådan utveckling kommer därför helt säkert att bli till bätnad för framtiden.

Jag har emellertid, herr talman, icke begärt ordet med anledning av detta utan jag har gjort det med anledning av den motion jag väckt i denna kammare i anslutning till den kungl. propositionen. Det finnes nämligen i propositionen vissa kategorier av inkomsttagare, som delvis blivit glömda. Jag tänker då på de kategorier, som jag i motionen har katalogiserat såsom akademiskt utbildade befattningshavare, och andra, alltså de befattningshavare med akademisk eller annan examen, som icke ha sin inkomst graderad efter det statliga lönesystemet utan få sin inkomst i form av arvoden. Jag tänker på sådana grupper som tingsnotarieaspiranter, tingsnotarier samt vissa inom det högre domstolsväsendet sysselsatta jurister, exempelvis sådana som efter fullgjord tingstjänstgöring i egenskap av fiskalsaspiranter äro sysselsatta inom våra hovrätter. Vidare är det arvodestagare vid universitet, högskolor och andra vetenskapliga institutioner. Till dessa kommer också en del timlärare i det statliga undervisningsväsendet. Det är kanske icke många som ha vetskap om att vi bland dessa kategorier ha inkomster, som ligga lika lågt som de kategorier vi här i riksdagen i dag debattera. Att dessa befattningshavare ej skola bli delaktiga av den nu föreslagna löneförbättringen måste jag anse vara synnerligen oriktigt. De äro i väl så stort behov därav med tanke på deras sena inträde i förvärvslivet, deras avsevärda studiekostnader med höga räntesatser och höga amorteringar. Det är också känt, att dessa studiekostnader ha kraftigt stegrats under de senaste decennierna. Dessa personer ha också kanske många gånger drabbats hårdare av militärinkallelser än många andra.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t i propositionen talat om dessa befattningshavare på det sättet, att statsrådet säger: »Särskild reglering kräva också de fall, då befattningshavare har mer än en statlig eller med statsbidrag avlönad anställning. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i dessa och andra avseenden fastställa erforderliga detaljföreskrifter, när riksdagen fattat beslut om grunderna för lönetillägget.»

Sedermerna har statsutskottet också tagit upp denna motion och säger: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t beaktar vad motionärerna anfört vid bedömandet av frågan om jämkning i arvodesbeloppen.»

Jag uttalar därför den förhoppningen, att när Kungl. Maj:t skall i praktiken utforma det beslut, som riksdagen i dag går att fatta, Kungl. Maj:t också skall finna det nödvändigt att den provisoriska löneförbättringen kommer alla de

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

personalgrupper till godo, vilkas reallön nu befinner sig på en nivå, som i propositionen betecknas såsom alltför låg.

Jag har även, herr talman, tillsammans med herr Håstad i denna kammare väckt en motion, som går ut på att riksdagen skall besluta, att den lönereglering eller vad vi må kalla det, som nu kommer de lägre befattningshavarna till godo, endast skall betraktas som en av krisen betingad hjälp till de lägsta befattningshavarna och icke syfta till att rubba hittillsvarande differentiering i det statliga lönesystemet. Man får därför utgå ifrån att den hjälp som nu ges de lägsta befattningshavarna på motsvarande sätt så fort sig göra låter skall komma även övriga statliga befattningshavare till godo.

Jag har, herr talman, med vad jag här yttrat inte tänkt att ställa något yrkande, då jag utgår ifrån att såväl Kungl. Maj:t i propositionen som statsutskottet i sitt utlåtande har velat beakta de synpunkter, som jag som motionär har framfört. Herr talman, jag har intet yrkande!

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Trots gällande pris- och lönestopp här i landet har nu medgivits att lönerna för de sämst ställda statstjänarna skola justeras uppåt. Jag kommer icke att lägga min röst emot en dylik justering, utan jag kommer att rösta för det förslag, som utskottet avgivit. Jag vill emellertid erinra om, att de sämst ställda äro att finna även på andra håll än inom de grupper, som omnämnas i utskottsutlåtandet. Om man närmare studerar inkomsterna på landsbygden, finner man att medelinkomsten där per år är 2 903 kronor, under det att motsvarande summa för städerna är 4 565 kronor. Trots att landsbygdsbefolkningen utgör en tredjedel av landets totala befolkning kommer endast en sjättedel av nationalinkomsten på landsbygdens del. Då nationalinkomsten är 10 miljarder 796 miljoner kronor, blir inkomsten på landsbygden 1 miljard 882 miljoner kronor.

De nu rådande oroligheter på arbetsmarknaden, som uppstått på senare tid och som på sistone berört även slaktmarknaden och mjölkhanteringen, ha enligt min mening en av sina yttersta orsaker i de höga hyror, som betalas. Det har sagts mig, att ungefär en tredjedel av arbetstagarnas inkomster går åt till hyror. Om man närmare granskar de onaturliga förhållanden, som på detta område existera i städerna, skall man finna, att roten till det onda är att söka i de höga tomtvärdena. Ingen har velat ingripa emot detta, trots att det finns exempel på att tomtvärdet för en enda fastighet uppgått till en miljon kronor och däröver. Om vi jämföra dessa onaturliga förhållanden i städerna med förhållandena på landsbygden finna vi väsentliga skiljaktigheter dem emellan. Jag behöver endast gå till min egen gård, vars byggnader äro brandförsäkrade för 100 000 kronor. I samband med den nu pågående fastighetstaxeringen kommer gården troligtvis att taxeras till detta belopp, som ungefärligen motsvarar den summa, jag skulle behöva för att bygga upp gården nu. Här är det således väsentligen byggnadernas värde, som bestämmer gårdens taxeringsvärde. Jag har visserligen rätt många hektar jord, men jorden tillmättes egentligen knappast något värde, det är byggnaderna som ha värde; i varje fall inte om man jämför med de orimligt höga markvärden, som äro rådande i städerna. Jag har många gånger förväntat mig över att den under krisen inrättade priskontrollnämnden icke ingriper mot de orimligt höga tomtvärdena i städerna. Det är ju alldeles självfallet, att det av mig nyss påtalade förhållandet att inte mindre än en tredjedel av arbetarnas inkomster åtgår för erläggande av hyra för bostad, måste inverka synnerligen oroande på arbetsmarknaden. Det är egentligen ingenting att förväna sig över att stämningen i landet under sådana förhållanden mer och mer dras över på vänsterkanten. Jag ausser att statsmakterna i

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

nuvarande läge böra inrikta sig på att motverka allt slag av det tomtjobberi, som för närvarande pågår i snart sagt vilken stad som helst i landet. Det höga grundvärde, som utgöres av stadstomterna, måste givetvis läggas på hyrorna, vilka på grund av sin höjd verka förlamande på hela samhället.

Jag håller inte för uteslutet, att de oroväckande tendenser på arbetsmarknaden inom exempelvis mjölk- och slakterihanteringsens område, som nu göra sig gällande, komma att i sista hand gå ut över jordbrukarna genom omkostnadernas stegring. Det blir i så fall jordbrukarna som komma att drabbas av de dyra tomtpriserna i städerna, vilka ytterst äro orsaken till att arbetstagarna anse sig få för litet pengar över av sina inkomster, sedan hyrorna äro betalda. För närvarande vill man i stor utsträckning förklara de höga hyrorna med de nuvarande höga byggnadskostnaderna. Må så vara men i det senare fallet är fråga om en arbetsprestation, under det att en tomtjobbare inte utför någon motsvarande arbetsprestation utan endast inhöstar konjunkturvinster. Jag anser mig i detta sammanhang icke behöva närmare beröra de nu rådande priserna på byggnadsmarknaden, men jag vill hårt klandra de höga tomtpriserna, vilka genom ökade krav på förräntning av insatt kapital måste medföra en onormal höjd på hyrorna.

Jag berörde nyss priserna på jordbrukets produkter i samband med de höga omkostnaderna. Beträffande kött- och fläskproduktionen skulle det nog inte skada om flera försökte sig på att bedriva en sådan produktion. De skulle då inte taga så lätt på saken. Beträffande mjölkproduktionen kan jag hänvisa till att ett hushållningssällskap i Norrland räknat ut att mjölken faktiskt betingar en produktionskostnad av över 40 öre per liter.

För att återgå till den höga hyresnivåns inverkan på arbetsmarknadens område kan jag nämna, att jag många gånger här i Stockholm, när jag besökt olika affärer, frågat sådana affärsinnehavare, vad de ge i hyra. Jag har då de flesta gånger fått den uppgiften, att hyran i allmänhet rört sig mellan 4 000—5 000 kronor och däröver per år. Som en jämförelse kan jag nämna, att man kan få arrendera en stor egendom, som omfattar drygt 150 hektar åkerjord, för samma pris, och däri ingå då bostäder och alla erforderliga uthus. Inkomsten av ett dylikt arrende täcker knappast en skälig ränta på det i egendomen insatta kapitalet. På en fastighet i staden däremot får man på ett område, som endast utgör en bråkdel av en jordbruksfastighet, oerhörda inkomster. Man förstår vilken inverkan de höga hyrorna för affärsinnehavarna ha på de löner, som sedan skola betalas till biträden och andra anställda. Det är under sådana förhållanden inte så underligt, att det blir dyra varor och att det uppstår konflikter som oroa arbetsmarknaden.

En sänkning av hyresnivån med 10—20 % skulle säkerligen kunna förbättra läget på arbetsmarknaden. Stockholm har exempelvis betydligt lägre kommunala skatter än vad vi ha på landsbygden. Dessutom har man i Stockholm ingen landstingsskatt. Se vi sedan på slutresultatet av den kommunala budgeten, kunna vi konstatera, att Stockholm trots den låga utdebiteringen får åtskilliga miljoner kronor över. Då Stockholm därjämte är högsta dyrort, få större skatteavdrag göras där än på landsbygden. Trots dessa lättnader är emellertid läget på arbetsmarknaden oroligast här i Stockholm. Som jag flera gånger sagt, de onormalt höga tomtvärdena här i staden bidraga kraftigt till, att hyrorna drivas i höjden. Det är kanske hårda ord att säga, att sådana förhållanden i Stockholm äro en ekonomisk kräftpest på samhället, och förhållandena där inverka synnerligen menligt på landet i övrigt.

Jag anser, att det är nödvändigt att snarast möjligt komma till rätta med detta problem. Som jag inledningsvis antydde borde man, när man är inne på

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

löneförhållandena för de sämst ställda statstjänarna i samhället, även reglera förhållandena för de sämst ställda på landsbygden. Jag tänker då också på de dåliga bostadsförhållandena på landsbygden. I detta avseende ha de bortskämda storstadsborna en helt annan standard än landsbygdens befolkning.

För att än en gång belysa de onormalt höga tomtpriserna i Stockholm kan jag nämna, att ett föreliggande utskottsutlåtande rörande förvärv av tomt för statens normalskola upptar en köpesumma för tomten i fråga om närmare två miljoner kronor. Det är ju fullkomligt onaturliga priser för själva marken. Jag vill därför vädja till riksdagen att söka komma till rätta med tomtjobberiet, som har så menliga verkningar för hela samhällslivet och ytterst för den enskilde individen. Det är en plikt för riksdagen, att i denna fråga inte gå skonsamt fram. Om vissa ledamöter på stockholmsbanken kanske med välbehag se dessa höga tomtvärden i sin egen stad, vill jag upplysa dem om att vi ute i landet icke ha samma uppfattning utan anse, att storstaden i detta avseende tär på hela samhällskroppen. Det är vi på landsbygden, som ha den största gruppen av de lägsta inkomsttagarna i landet, och vi få i sista hand vara med att bära just de svårigheter, som uppkomma till följd av de onaturliga förhållandena på tomtmarknaden i Stockholm.

Jag vill till sist uttala en förhoppning, att denna justering av de orättvisa förhållandena på landsbygden snarast måtte komma till stånd, och att även de sämst ställda på landsbygden i likhet med de sämst ställda statstjänarna få en förbättring av sin levnadsstandard.

Herr förste vice talmannen hade under detta anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Senander**: Herr talman! Jag skulle vilja börja med att säga några ord med anledning av herr Erikssons i Stockholm anförande. Han sökte ursäktat förhandlingarnas ställningstagande i denna fråga med att de voro försatta i ett tvångsläge därigenom, att finansministern förklarat att om inte det förslag som han framlagt godtoges, så skulle frågan inte komma upp vid höstriksdagen. Inför detta ultimatum ansåg herr Eriksson i Stockholm att det var nödvändigt att böja sig. Jag måste för min del säga, att jag har min egen lilla teori om värdet av det ultimatum, som finansministern framförde till statstjänarnas förhandlare. Jag är av den uppfattningen, att finansministern här till förhandlingarna räckte en liten räddningsplanka, gav dem ett värdefullt argument, med vilket de inför statstjänarna lättare skulle kunna försvara den uppgörelse, som de träffade. Den fråga, som min partikamrat herr Persson i Stockholm ställde till finansministern, tror jag bör besvaras på det sätt som jag här anför. Det var inget allvar bakom detta ultimatum, och det borde också statstjänarnas förhandlare ha kunnat inse.

För övrigt måste jag säga, att finansministern säkerligen har haft ett mycket lätt spel med statstjänarnas underhandlare, då ju dessa bestodo av personer, som helt accepterat den ekonomiska politik, som finansministern framför alla andra har företrätt. Självfallet är, att matchen så att säga var avgjord på förhand, eller för att uttrycka saken ännu mera drastiskt, statstjänarnas underhandlare voro på förhand diskvalificerade för sitt uppdrag, emedan de accepterat de principer för den ekonomiska politik, som regeringen, enkannerligen statsrådet Wigforss, har lagt upp. Däri ser jag förklaringen till det dåliga resultat, som man slutligen kom till.

Till herr Lindahl skulle jag endast vilja säga några ord. Han använde ungefär tolv, tretton minuter av en kvarts timmes anförande till grovskäll i

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

gammal stil på oss kommunister, och han gjorde sig all möda i världen att söka misstänkliggöra våra avsikter. Jag anser att en dylik taktik inte förtjänar att bemötas, den förtjänar endast att brännmärkas. De övriga minuter-na av sitt anförande ägnade han emellertid åt någonting, som man möjligen skulle kunna kalla för sakbehandling. Han förklarade exempelvis, att om riksdagen skulle få för vana att ändra på de uppgörelser, som träffats mellan statstjänarnas förhandlare och vederbörande representanter för regeringen, så skulle detta kunna föra till ett i längden försämrat tillstånd för statstjänarna. Det är i ock för sig ganska egendomligt att höra en representant för stats-tjänarna och en som själv är statstjänare resonera på det sättet. Men ännu underligare är, att herr Lindahl fullständigt tycks ha glömt — om det nu beror på det intima samregerandet under krigsåren eller vad det kan bero på — att arbetarnas representanter ha majoritet i riksdagens båda kamrar, och att därför, om dessa representanter handlade som de böra göra — ett annat beslut icke skulle kunna leda till ett försämrat läge för statstjänarna. För övrigt vill jag säga till herr Lindahl, att när han talar om att det föreligger en uppgörelse, så bör han också göra klart för sig vad för slags uppgörelse det handlar om. Ett faktum är — det kan ingen komma ifrån — att det här gäller en uppgörelse, som underkänts av en synnerligen samfällid och enhetlig statstjänaropinion. Att herr Lindahl då kan tala om att denna uppgörelse, som dessutom har tillkommit, om jag så får uttrycka mig, under ett visst hot eller i varje fall under stark press, på något sätt skulle vara bindande, så att inte statstjänarnas representanter här i kammaren finge lov att företräda en annan mening, kan jag verkligen inte förstå.

Statsutskottets utlåtande i denna sak är ett dokument, som passar väl i stycke med hela behandlingen av statstjänarnas lönespörsmål. Det utgör kronan på ett verk, som är en trogen kopia av den förhandlingsteknik, som har vunnit burskap på arbetsmarknaden under senare år och särskilt sedan den Wigforsska ekonomiska politiken sattes i scen. Utlåtandet är i all sin torftighet ett mycket talande vittnesbörd om bristande respekt för demokratien och för statstjänarnas rätt att erhålla en anständig bärning av sitt arbete. Det bygger på en uppgörelse, som, såsom jag nyss sade, enhälligt förkastats av statstjänarna, och det vilar på den vacklande grundvalen av regeringens ekonomiska politik. Statsutskottet har vid detta tillfälle inte ens kostat på sig de vanliga så kallade välvilliga fraserna. Dess ledamöter äro tydligen så övervåldigade av visdomen i regeringens ekonomiska politik, att de inte ens våga antyda möjligheten av att man skulle kunna sträcka sig något längre än vad regeringen har gjort, och ännu mindre att signalera något bättre för framtiden, exempelvis framhålla behovet av en definitiv löne reglering för statstjänarna. För utskottet tycks regeringens förslag markera något slags magisk gräns, som inte kan överskridas utan risk för alla de fruktansvärda olyckor, som man inlägger i begreppet inflation. Det är med statsutskottet som med hönan och kritstrecket: utskottet är hypnotiserat av herr Wigforss' cirklar på det ekonomiska fältet och kan inte förmå sig att göra den minsta lilla avvikelse. Så vitt jag kan se är detta den enda acceptabla förklaringen till att utskottet exempelvis accepterat den orimligheten, att 9:e löneklassen, som utgör slutlöneklassen för den stora massan av lägre statstjänare, inte erhåller ett öres löneförbättring, och att exempelvis, som här tidigare framhållits, 8:e löneklassen avfärdas med en spottstyver av 5 kronor i månaden eller 1 krona 15 öre i veckan.

Det är ju självklart, att det under sådana förhållanden är ganska lönlöst att diskutera med utskottet om den ekonomiska politiken. Det skadar emel-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

lertid inte att erinra om att statsrådet Wigforss, då vi senast behandlade denna fråga, erkände, att han tagit miste beträffande en mycket grundläggande förutsättning för hans beprisade ekonomiska politik. Han förklarade nämligen vid detta tillfälle enligt riksdagsprotokollet: »Jag skall gärna erkänna, att den erfarenhet vi haft sedan 1942 tyder på att vi kanske tillskrev köpkraftsidan en större betydelse för prisstegringen än som visat sig vara riktig. Jag säger det i fullt medvetande om en viss förskjutning i min egen uppfattning.» Och vidare säger herr Wigforss: »Vi ha fått lära av erfarenheten, och vi ha även här fått lära av erfarenheten, att det varit möjligt att trots det stora överskottet på köpkraft hålla priserna praktiskt taget oförändrade.» Märk väl, att här förklarar alltså herr Wigforss, att han vid fastställande av riktlinjerna för sin ekonomiska politik räknade fel i en synnerligen avgörande och betydelsefull punkt. Vid denna tidpunkt, då alltså riktlinjerna för den nuvarande ekonomiska politiken lades upp, var herr Wigforss t. o. m. inne på linjen att tillgripa tvångssparande för att suga upp som det hette den »överflödiga» köpkraften, vilken, som han då mycket tvärsäkert påstod, skulle leda till inflation, därest man inte från statens sida på ett eller annat sätt toge hand om densamma. Nu förklarar han emellertid, att han övervärderat »köpkraftsidan» som en prisfördrivande faktor.

Herr Wigforss står emellertid inte rädlös inför denna lilla bagatell. När inte »köpkraftsidan» längre kan utnyttjas i skrämselpropagandan kring inflationen, så ligger ett annat argument mycket nära till hands, och det anförde han också, då vi senast diskuterade den ekonomiska politiken. Han sade då — vilket har sagts många gånger förut — att höjda löner betyda höjda produktionskostnader — och följaktligen höjda priser på produkterna. Näja, har herr Wigforss tagit fel i ett så grundläggande avseende som beträffande »köpkraftsidan», så är det ju ingenting som hindrar, att han också tar fel i detta senare hänseende, och jag vill påstå, att det är just vad han gör. Om herr Wigforss hade rätt i sitt resonemang, nämligen att höjda löner måste leda till höjda priser på produkterna, skulle ju praktiskt taget hela lönekampen vara fullkomligt meningslös. Då skulle ju en lönestegring för arbetarna och med dem jämställda förlora sin verkan, emedan priserna då skulle stegas i motsvarande grad. Även under så kallade normala förhållanden måste ju detta inträffa enligt herr Wigforss' resonemang. Det är enligt min mening ganska uppenbart, att detta senare argument inte har större värde i praktiken än argumentet om »köpkraftsidans» inverkan på priserna. Avgörande är givetvis, vilken effekt man ger priskontrollen och prisstoppet. Bolagsvinsterna, och kanske inte minst de stora förmögenheternas ökning, som ju har åstadkommit genom de stora vinsterna exempelvis föregående år, visa klart och tydligt, att det finns mycket stora marginaler för en ganska betydande lönestegring åt arbetarna. Det gäller ju endast att hindra, och effektivt hindra, företagarna att utnyttja den nuvarande situationen till att sko sig på arbetarnas och med dem jämställdas bekostnad.

Det finns alltså ett mycket svagt underlag för påståendet, att den ekonomiska politik, som vi här i kammaren så många gånger diskuterat, skulle vara till fördel för de stora massorna av folket. Jag har tidigare sagt, och jag understryker det nu, att denna ekonomiska politik är en politik, som stärker den svenska kapitalismens ekonomi och i motsvarande grad försvagar de stora folkmassornas ekonomiska läge. Det är icke inflationsrisken, som i första hand har bestämt statsmakternas åtgöranden på den ekonomiska politikens område. Jag påvisade detta då vi senast diskuterade saken — jag ställde då en fråga till finansministern men fick inget svar. Inflationsfaran har bara fått tjäna som

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

camouflage för syftet att tillmötesgå kraven från en pockande storfinans. Händsynen till samförståndet och samarbetet med herr Bagge och hans höger har fått gå före de stora folkmassornas intressen. Jag tror att denna sanning blir alltmera uppenbar för svenska folket. När därför statsutskottet med en enkel hänvisning till riktlinjerna för den förda ekonomiska politiken avfärdar statstjänarnas rimliga och berättigade krav, så anse vi oss ha full rätt att reagera. Vi mena, att man här enbart måste utgå ifrån, att det föreligger ett behov av en löneförbättring av minst den omfattning, som kräves av statstjänarnas organisationer. De belopp, som nu föreslås, bli tillsammans med lönerna i varje fall otillräckliga för stora delar av de lägre statstjänargrupperna att existera på.

Herr Wigforss sökte vid den tidigare diskussionen i denna fråga göra gällande, att det var sådana fördelar förenade med statstjänsten, att dessa i viss mån uppvägte den låga betalningen. Jag tror inte att herr Wigforss riktigt känner till — och det är ganska förklarligt, ty han kan inte känna till varje detalj i fråga om statstjänsten — att det inte bara är en låg begynnelselön, som är en nackdel för statstjänarna. Jag tar mig därför friheten att tala om, vari de nackdelar bestå, som följa med anställningen i statstjänst. De fördelar som herr Wigforss åsyftade voro ju främst den s. k. säkra anställningen och de med anställningen förenade pensionsförmånerna. Vad den fasta anställningen beträffar är det att märka, att denna inte inträder förrän en befattningshavare fått ordinarie anställning. Detta tar oftast en tid av fem till åtta år och ibland ännu längre tid — själv fick jag gå i fjorton år, innan jag vann ordinarie anställning. Under denna tid löper en befattningshavare precis samma risker som andra löntagare att bli arbetslös. I tullverket ha exempelvis alla extra befattningshavare varit permitterade ända sedan avspärrningen år 1940. Inte heller de extra ordinarie befattningshavarna kunna räkna med någon absolut säker anställning. De kunna uppsägas med ett varsel av 3 månader. Pensionerna äro självfallet en obestriddlig förmån, men det är att märka, att befattningshavarna själva få betala både sin egen och familjens pensionering, en pensionering som naturligtvis är bättre än folkpensioneringen men som långt ifrån kan betecknas som lysande. Det är också att märka, att statstjänarna äro skyldiga att på egen bekostnad hålla sig med reglementsenslig uniform, och detta drar inte små kostnader.

Härtill kommer emellertid en hel rad direkta nackdelar. Statstjänarna ha en sämre arbetstidsreglering än den som gäller för den allmänna arbetsmarknaden. Det finns någonting i fråga om statstjänst, som heter tidsevalvering och som innebär, att arbetstiden för visst slag av tjänstgöring förlänges utöver 8 timmar per dag. Vissa statstjänare — jag vill nämna en kategori: gräns- och kustbevakningspersonalen vid tullverket — ha ingen som helst reglerad arbetstid utan måste stå till förfogande för tjänstgöring under alla dygnets 24 timmar. Märk väl, stå till förfogande för tjänstgöring. Den enda fullt lediga tid som denna personal har är ett mindre antal fridagar per månad — om jag inte missminner mig är det 4 fridagar. Hela den övriga tiden under månaden äro de skyldiga att stå till tjänstens förfogande. En avsevärd del av tjänstgöringstiden för statstjänarna är förlagd till nätter och till sön- och helgdagar. Övertidsersättning förekommer inte annat än i rena undantagsfall. För erhållande av betalning för övertid måste en mängd villkor uppfyllas. Så gott som all övertidstjänstgöring kompenseras med ledighet på ordinarie tjänstgöringstid, vilken ledighet tilldelas befattningshavaren, när det passar verket. Det är sällan en befattningshavare kan få sådan ledighet när det passar honom.

Om en befattningshavare begär en tjänsteförseelse, tilldelas han inte bara bestraffning genom varning, böter eller suspension. Han får också påföljds-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

straff, en sak som jag tidigare har påtalat här i kammaren. Det blir oftast uppskov med löneklassuppflyttning, varigenom han blir ytterligare straffad i ekonomiskt avseende. Dessutom hindras han på grund av det faktum, att anteckningar göras på hans personalkort om dylika förseelser, ifrån befordran ända upp till 3, 4 eller 5 år. Begår han tjänsteförbrytelse och ställes inför domstol, så dömes han i egenskap av statstjänare till mycket hårdare straff än andra medborgare för liknande förseelser.

Han kan också enbart under återopande av »lämplighetsskäl», någonting som innesluter det värsta godtycke inom statstjänsten, bli tvångsförflyttad till andra orter och åsamkas därigenom ekonomiska skador jämte andra obehag. Jag vill i det fallet endast hänvisa till de skandalösa tvångsförflyttningar av skotsamma och oförvitliga statstjänare, som företogos inom statstjänsten under finska vinterkriget dagar.

Sist men inte minst bör det framhållas, att statsmakterna ha varit så för tanklösa, att de i vederbörliga tjänstereglementen föreskriva, att den statstjänare, som uppmanar till arbetsnedläggelse, kan avskedas ur statstjänst. Därmed har man avsett att förhindra varje möjlighet för statstjänarna att på samma sätt som andra arbetare vägra sälja sin arbetskraft för underbetalning.

Ja, där ha vi en del av de nackdelar, som herr Wigforss glömde att nämna. då han höll sitt anförande vid det föregående sammanträdet. Om jag till detta lägger, att det inom statstjänsten alljämt florerar ett synnerligen orättvist befordringssystem, så är bilden av de lägre statstjänarnas idylliska anställningsförhållanden något så när klar. Den säkra statstjänsten är ingenting annat än en legend. Detsamma kan man också säga om uttrycket »staten som mönsterarbetsgivare». Det utskottsutlåtande, som vi här nu behandla, visar att staten icke är någon mönsterarbetsgivare i detta begrepps bättre bemärkelse. Däremot finns det starka skäl för denna benämning, om man tar den i dess sämre bemärkelse. Staten har vid skilda tillfällen bedrivit en lönepolitik mot sina anställda, som sedan har utnyttjats av de privata arbetsgivarna som mönster för dåliga uppgörelser med deras arbetare. Så sker exempelvis nu, då statsmakterna helt cyniskt förklara, att löneförbättringen för statstjänarna begränsats på det sätt som skett därför att den skall bli normgivande för uppgörelser på den allmänna arbetsmarknaden. Det är ju självfallet, att en sådan politik från statens sida gentemot sina anställda är synnerligen kärkommen för de privata arbetsgivarna.

Ja, herr talman, statstjänarna offras sålunda på lönestoppets altare för att det skall bli så mycket lättare för industriägarna att pressa tillbaka arbetarnas lönekrav. Detta är den nakna sanningen. Det återstår nu att se, om riksdagen är lika villig som statsutskottet att medverka i statsmakternas planer på att ännu en gång skjuta statstjänarna framför sig i kampen mot arbetarnas försök att återerövra vad som frantagits dem under krigsåren. Härmed skulle jag vilja sluta, herr talman, och instämma i det yrkande, som framförts av herr Persson i Stockholm.

Herr **Sundberg**: Herr talman! Den ärade föregående talaren herr Senanders framställning av statstjänarnas arbets- och tjänsteförhållanden var saklig och ganska riktig, och det är med nöje jag ger herr Senander detta erkännande från denna talarstol.

Men när det däremot gäller resonemanget om den ekonomiska politik, som nu är så aktuell i samband med denna fråga, så gäller beträffande kommunisterna fortfarande det betyg, som herr Hagberg i Malmö utfärdade under

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

remissdebatten i denna fråga, när han i fråga om demagogisk framställningskonst gav herr Persson i Stockholm betyget stort A. Med tanke på mina erfarenheter från alla de möten, som jag varit med om och där statstjänarfrågan har diskuterats — i de flesta fall har den inte diskuterats, utan det har bara varit en enda meningsriktning som fått komma till tals — skulle jag vilja ge kommunisterna ytterligare ett stort A, nämligen i fråga om regikonst och för den psykologiska skicklighet, som de ådagalägga, när det gäller att ta till vara varje liten gnista av missnöje, som kan uppstå på olika områden i samhället och att blåsa upp denna till de eldar, som nu flamma runt omkring i landet. Om man förutsätter, att det förslag, som statstjänarkartellens ledning har förelagt regeringen, till 100 % hade blivit godkänt, är det väl ingen i denna kammare som tror, att även kommunisterna då skulle ha nöjt sig med detta förslag och förklarat att det är bra, att regeringen handlat riktigt och att de kunde vara med om att godkänna propositionen, då den tillmötesgått de framställda kraven. Ingalunda hade vi i dag kunnat konstatera detta — det är jag fullt övertygad om — utan som herr Lindahl mycket riktigt anförde, hade helt naturligt här i dag förelagat till behandling en annan motion. som otvivelaktigt hade varit ett överbud på den proposition, som helt hade tillmötesgått statstjänarna i deras krav.

Nu föreligger till behandling en motion, som väckts av herrar Spångberg och Gustafsson i Bogla. Om denna motion yttrade jag tidigare vid ett samtal, att jag skulle tro, att man åtminstone från visst håll skulle komma att förlöjliga densamma, därför att de belopp, som det rörde sig om, voro så blygsamma. Jag konstaterar nu, att jag i det avseendet fått rätt, i det att man från kommunistiskt håll har påpekat vilken obetydlig historia denna motion är. Man har i dag kallat den för en »symbolisk» motion, d. v. s. man anser att den bara är en gest, avsedd att lägga sordin på missnöjesstämningen där ute.

I fråga om statstjänarnas löner torde man kunna konstatera, att det knappast råder någon oenighet om det berättigade i en förbättring för de sämst ställda löntagargrupperna. Jag är också angelägen om att påpeka, att kravet från statstjänarnas sida icke har kommit till i år. Det har framförts sedan flera år tillbaka efter, som här tidigare har påpekats, initiativ från järnvägsmannaförbundets medlemmar. Det är sålunda icke riktigt när man särskilt under remissdebatten från vissa håll anförde, att det var finansministerns göteborgstal, som var orsaken till att frågan har kommit upp. Icke heller är det riktigt, att frågan kom upp särskilt med tanke på den valrörelse, som nyligen har ägt rum. Frågan har som sagt tagits upp mycket tidigare på järnvägsmannaförbundets initiativ.

När dessa initiativ voro tagna och efter de förberedelser, som måste ske när en så stor fråga skall upp, kommo slutligen förhandlingar till stånd mellan regeringen, statstjänarkartellens ledning och av olika personalkonferenser utsedda delegater. Personalens krav i fråga om lönejusteringar framlades som bekant och diskuterades också synnerligen ingående efter vad jag har försport. På grundval av dessa förhandlingar framlade regeringen slutligen sitt förslag, vilket sedermera ledde till den nu behandlade propositionen.

Det är ju ganska naturligt, att det är angeläget att få denna fråga avgjord så fort som möjligt. Man kan därför känna mycket stor tillfredsställelse med att det vid denna höstsession gavs tillfälle att få ta ställning till frågan. Är man tillfredsställd med detta, så är man däremot, som är alla bekant, ingalunda tillfredsställd med propositionen sådan den har utformats. Det är ju alltid så, att när man skall företa en begränsad lönejustering, måste en gräns sättas någonstades. Utskottet framhåller också, att en viss ojämnhet alltid måste

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

uppkomma där gränsen dras. Det är också i fråga om löneklassavgränsningen, som finansministern icke har kunnat helt tillmötesgå statstjänarkartellens önskemål. Att så är fallet är naturligtvis mycket beklagligt.

Jag har för min del på den punkten samma uppfattning som de, som tidigare ha talat för att man borde ha fått med alla dem, som äro i obefordrad tjänsteställning. Som vanligt efter förda förhandlingar får man konstatera, att här icke har skett något så särskilt märkvärdigt. Det är ju icke vid avtalsförhandlingar alldeles säkert, att man lyckas tillfredsställa alla de krav som framförts. De förhandlingar, vid vilka man fått igenom samtliga framställda krav, äro väl ganska lätt räknade. I varje fall veta nog alla det, som ha varit med om förhandlingar i olika avseenden.

Den ekonomiska debatten har ju tagits upp i samband med denna proposition. Herr Senander sade i sitt anförande att han förstod varför underhandlarna hade kommit till detta resultat. Det var därför, sade han, att de tidigare själva biträtt den ekonomiska politik, som förts här i landet under de senare åren. Jag skulle emellertid i min tur vilja påminna herr Senander om att det väl icke blott är underhandlarna, som ha godkänt den förda ekonomiska politiken. Vi ha ju här i riksdagen ganska enigt biträtt pris- och lönestoppspolitikerna i den utformning, som den fick år 1942. Jag undantar då naturligtvis herr Senanders egen inställning till frågan. De tankegångar, som vi följde år 1942, när vi enades om att denna politik var riktig och enades om att godkänna bankoutskottets uttalande vid det tillfället, kunna väl icke bevisligen anses vara oriktiga år 1944.

Såväl finansministern som många andra ha emellertid också under denna allmänna diskussion sagt, att de äro underkunniga om att gällande pris- och lönestoppprinciper icke få tillämpas så strängt, att man icke kan företa löneförbättringar i sådana fall, då dessa bevisligen kunna anses vara berättigade. I enlighet med denna ganska allmänna uppfattning ha ju också vissa löneförbättringar kommit till stånd för vissa grupper. Den nu föreliggande propositionen innebär otvivelaktigt medgivanden, som innebära en välbehörlig löneförbättring för de sämst ställda grupperna. Det har redan tidigare anförts många motiveringar och skäl härför och jag skall icke förlänga diskussionen med att nu rekapitulera vad som redan förut har blivit sagt. För järnvägsverkens vidkommande innebär förslaget om kompensation för de löneförluster, som drabbat dem, som fått vidkännas förlängd befordringsväntetid, en mycket betydande framgång för underhandlarna.

Jag nämnde att det var angeläget att få denna fråga avgjord vid innevarande höstsession. Jag skall inte yttra mig närmare och kan för övrigt icke göra det om vad som kan ha legat i vad man har kallat för finansministerns hot att icke ta upp frågan nu. Om man emellertid betänker, att vid underhandlingarna verkligen diskuterades att ett avvisande av finansministerns förslag skulle få till följd, att frågan icke skulle komma att läggas fram vid höstsessionen, så måste man ju hålla förhandlingsdelegerade räkning för deras ansvarskänsla, ty utsikterna att vid en kommande riksdag få igenom alldeles särskilt ett förslag med retroaktiv verkan, måste ju betecknas såsom ganska små. Däremot tror jag ganska bestämt, att det vid en kommande riksdag blir lättare att få upp frågan om avgränsningen av tilläggen. För min del anser jag också, att frågan om tilläggens avgränsning uppåt bör göras till föremål för förnyad prövning i samband med frågan om förlängning av tilläggsregleringens giltighet.

Jag hoppas sålunda mycket av vad utskottet har sagt i sin motivering och

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

instämmer till fullo med dem, som anse att det knappast hade varit möjligt att få en enig uppslutning om denna avfattning av motiveringen, om man hade ställt sig avvisande i utskottet och fått utlåtandet splittrat på kanske ett flertal reservationer. Det blir nog också möjligt, tror jag, att med organisationernas hjälp vid nya detaljunderhandlingar få rättelse till stånd på vissa punkter, där det nu föreliggande förslaget kan komma att verka orättvist eller på något annat sätt olämpligt. Det är också naturligt, att när man nu från statstjänarkartellens sida har ansett sig kunna godtaga detta förslag, så innebär detta godtagande ingalunda, att man icke skulle ha förbehållit sig rätt att återkomma med lönekrav och med justeringskrav.

Det är enligt min mening också ganska angeläget, att lönefrågan för de statsanställda i sin helhet inom den närmaste tiden kommer upp till grundlig översyn och ny utredning. Särskilt bör därvid problemet om löneklassernas inbördes förhållande tagas upp till noggrann prövning. Man bör utforma lönesystemet så, att vederbörande statstjänare icke skall behöva gå så många år i de lägre löneklasserna, innan han kommer upp till slutlöneklassen.

Det finns onekligen skäl till missnöje med gränsdragningen — det är jag den förste att erkänna — och jag hoppas också i likhet med utskottet, att den detaljen så snart som möjligt skall tagas upp till omprövning.

Eftersom herr Senander var så aggressiv i fråga om statstjänarnas löner vill jag ifrågasätta, om herr Senander tillhör den svenska arbetarrörelsen. Jag skulle tro, att jag icke misstar mig om jag säger, att han tillhör ett fackförbund, som icke är organiserat i svenska landsorganisationen. I fråga om lönerna är det ju närmast en organisation, som bär initialierna TCO, som haft att föra talan för hans grupp. Jag skulle därför vilja nämna något, som icke blivit omtalat under den diskussion som hittills har förts, nämligen att vid de förhandlingar, som fördes mellan statsmakterna och organisationerna, förelåg det icke endast ett förslag, icke endast ett alternativ, utan det förelåg även ett andra förslag, som gick ut på att löneklasserna 6—8 skulle erhålla en lönefyllnad av 180 kronor per år, löneklasserna 1—5 ett lönetillägg av 240 kronor per år, löneklass 6 ett tillägg av 180 kronor per år, löneklass 7 ett tillägg av 120 kronor per år och löneklass 8 ett tillägg av 60 kronor per år. Till detta tydligen sämre förslag anslöt sig den organisation, som kallas för TCO. Jag har velat nämna detta, eftersom det icke har påpekats förut under debatten.

Vad som i dag blir avgörande för mitt ställningstagande, herr talman, är emellertid först och främst den omständigheten, att den kungl. propositionen är en produkt av förda förhandlingar mellan staten å ena sidan och personalorganisationerna å den andra. Jag har vid många tillfällen varit med om att underhandla och naturligtvis som många underhandlare också fått uppbära klander för resultatet, men i de fall, då jag varit med om att träffa en överenskommelse, har jag också varit angelägen om att den skall hållas. När en överenskommelse har träffats, skall man hålla den. Det är också skälet till att jag i dag kan godtaga det förslag, som statsutskottet har framlagt.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Persson i Stockholm, erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! I en debatt bruka beträngda talare ofta tillgripa den utvägen att de börja utmåla, hur deras motståndare antagligen skulle ha ställt sig i en annan situation än den föreliggande. Två talare ha också gjort det i denna debatt, nämligen herr Lindahl och herr Sundberg, när de om kommunisterna säga, att ifall regeringen skulle ha accepterat statstjänarnas förslag, ja, då är

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

det väl ingen som tror annat än att kommunisterna skulle ha bjudit över. Man vill alltså framställa kommunisternas politik som så enkelspårig, att det för dem bara skulle gälla att bjuda litet över för varje gång, så är all rättfärdighet uppfylld. Jag kan nu händelsevis leda i bevis, att vi icke ha haft möjlighet att handla på det sättet, även om vi skulle ha velat det. Det förhåller sig nämligen så, att innan regeringens ställningstagande till statstjänarnas krav var känt, var jag inbjuden till ett möte, i vilket 800 statstjänare i Stockholm deltog. Det framkom därvid, att det rådde fullständig enighet bland statstjänarna om det krav, som man hade framfört. Detta gällde också herr Ernst Eriksson i Stockholm, som tillsammans med mig deklarerade sin anslutning till deras krav. Jag lovade vid detta möte, att om ingen framlade motion i riksdagen om bifall till statstjänarnas krav oförändrat, så komme jag att göra det, och jag avgav detta löfte som en bindande förklaring för mitt partis räkning. Därmed hade jag också bundit mig för att icke komma med några andra förslag än statstjänarna själva hade framlagt.

Jag fullföljer alltså endast ett inför statstjänarna avgivet löfte, när jag slås för deras sak i dag. Herr Eriksson i Stockholm har fallit ifrån men jag vill rättvisligen nämna, att han tillade, att för den händelse statstjänarkartellen fortfarande stode bakom förslaget skulle han också framkomma med det.

Herr **Senander**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort gemäle, anförde: Herr talman! Herr Sundberg fann det vara mycket angeläget att upplysa kammaren om att jag icke skulle tillhöra den svenska arbetarrörelsen, därför att jag är organiserad i ett förbund, som icke är anslutet till landsorganisationen. Nu tillhör jag emellertid kommunistiska partiet och i den egenskapen tillhör jag ju svenska arbetarrörelsen. Härtill kommer, och det kanske är en minst lika viktig upplysning som den herr Sundberg lämnade, att det är herr Sundbergs partivänner, som mot min åsikt pressat förbundet att gå in i organisationen TCO. Om det finns någon anmärkning att göra mot detta, bör herr Sundberg sålunda vända sig till sina egna partivänner i styrelsen för det förbund, som jag tillhör.

Härefter yttrade:

Herr **Molander**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att helt kort beröra några synpunkter i anslutning till det nu behandlade spörsmålet. När man under senare tid diskuterat om löneförbättringar åt statstjänarna och andra, har man mycket starkt understrukit den inflationsfara som skulle hota, därest de löneanställda skulle få mera köpkraft. Jag måste bekänna, att jag icke känner mig helt övertygad om bärigheten i det argumentet. Jag har tvärtom den känslan, att man en smula överdriver betydelsen av en skälig löneförbättring, då man menar, att ökad löneinkomst skulle vara särskilt inflationsbefrämjande. Den sociala oro, som förnimmes långt in i löntagarskikten, måste efter min mening bedömas mot bakgrunden av löne- och inkomstutvecklingen under de senare nu förflutna fem åren. I ljuset av detta är det icke svårt att konstatera, att krisbördorna kommit att drabba särskilt de lägst betalda löneanställda. Man får en ganska klar bild därav, då man med hjälp av socialstyrelsens statistik kan konstatera, att t. ex. 700 000 i statistiken ingående arbetare ha en sammanlagd löneinkomst på icke fullt 2,8 miljarder kronor. Om vi antaga, att det finns ytterligare 700 000 med samma inkomst, skulle 1 400 000 arbetare, vilka med familj och anhöriga torde få anses representera mer än hälften av svenska folket, ha en gemensam andel i nationalinkomsten på cirka 5½ miljarder kronor. Om vi då beräkna vår nationalinkomst till något mellan 12 å 14

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

miljarder kronor, visar också denna avrundade siffra ganska tydligt, hur otillfredsställande inkomstfördelningen i verkligheten är. Med detta för ögonen måste man också ställa sig den frågan: om man ökar köpkraften hos denna del av svenska folket med några tiotal miljoner kronor, kommer då detta med nödvändighet att verka mera inflationsbefrämjande än om pengarna stanna kvar hos företagaren? Det blir icke en skillnad blott utan det blir olika varor som komma att efterfrågas. Med dessa utgångspunkter för ögonen har jag svårt att förstå, att skillnaden mellan propositionens 21 miljoner kronor och den av statstjänarna föreslagna summan skulle komma att bli just den tuva som skulle stjälpas prisstoppet. Och därvid har man förvisso icke förbisett de biverkningar som skulle komma att följa av att man går med på en löneförhöjning både här och inom de privata företagen. När det gäller att höja lönerna för statstjänstemännen och arbetarna är det knappast någon risk för att man springer upp till nordpolen, därför att man råkar gå ut ur riksdagshuset.

Jag vill också erinra därom att stora delar av våra lönearbetare och lägst betalda statstjänare ha inkomster så låga, att de helt enkelt icke kunna köpa ut vad de få på sina ransoneringskort, även om man räknar med de rabattmöjligheter som nu föreligga. Dessa grupper kunna därför med sin köpkraft omöjligt verka inflationsbildande. Slutligen förmenar jag, att vår allmänna politik — det må gälla ransoneringar, det må gälla prisstopp eller det må gälla hela arbetsanskaffningspolitiken i allmänhet — bör utmynna i en alltmera medvetet samordnad och styrd penning- och investeringspolitik, varigenom de verkligt utslagsgivande faktorerna hållas under kontroll. Jag underskattar icke lönernas eller konsumtionssidans betydelse, men jag har en stark känsla av att man i den pågående diskussionen för starkt understrukit lönernas betydelse i inflationsbefrämjande mening.

Med vad jag anfört torde det klart ha framgått, att jag helst skulle se, att man kunnat gå på statstjänarnas eget förslag.

Herr Svedman: Herr talman! Den inställning till och anstormning mot gällande löne- och därmed också prisstopp, som inträtt på senare tid och vunnit stor utbredning, torde kanske kunna sättas i ett större sammanhang och under belysning av andra synpunkter än dem som hittills i huvudsak behärskat debatten. Avsikten med att öka lönerna är givetvis att förbättra ekonomin och höja levnadsstandarden. Men levnadsstandarden är ytterst beroende på varuproduktionen. Levnadsstandarden förbättras endast genom ökad produktion av varor, avsedda för hemmamarknaden och för export.

Under de senaste hundra åren har Sverige nödgats exportera antingen människor eller varor. Under senare delen av 1800-talet exporterades människor. Mellan 800 000 och 900 000 svenskar utvandrade huvudsakligen till Nordamerikas förenta stater. Vid ingången av det nya seklet blevo emellertid de ekonomiska förhållandena i vårt land gynnsammare. Vi kunde bättre sörja för vårt folk, och emigrationen blev överflödigt. Vid kunde vinna ut mera av jorden, skogen, gruvorna och vattenfallen, och vår industri började att blomstra, så att den före det nu pågående kriget kunde uppvisa en årlig export till ett värde av 2 miljarder kronor. Tack vare dessa omständigheter har svenska folkets levnadsstandard kunnat höjas. Vilka utsikter ha vi nu att kunna bevara detta förhållande? Hur ter sig framtiden ur den synpunkt jag här berört? Ja, möjligheterna till export f. n. känna vi till. Vi leva under en nästan total avspärrning, och när en förbättring i dessa förhållanden skall inträda, vet ingen. Utsikterna för vår industri äro i hög grad beroende på vår bränslefråga. I den redogörelse som

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

herr statsministern lämnade kammaren den 30 oktober för vårt och världens läge förekom följande passus:

»Den nödvändiga tillförseln till Sverige av fossilt bränsle är ett av de problem, som kräva uppmärksamhet. För närvarande kan icke överblickas hur detta problem skall lösas, då man icke känner i vad mån och på vad sätt traditionella tillförselvägar för Sveriges kol- och koks försörjning åter kunna öppnas. Härtill kommer att hela sjötransportproblemet för Sveriges vidkommande under den avsedda tidsperioden ännu icke är klarlagt.»

De här antydda farhågorna äro i sanning motiverade. Ty vad få vi för möjligheter att producera varor, om vi icke kunna få i gång vår import av fossilt bränsle? Och vilka utsikter kunna vi räkna med för att förverkliga denna möjlighet? Vi konstatera ju, att allt efter som kriget släpper uppstå inrepolitiska oroligheter, i Frankrike, ännu mera i Grekland och Belgien o. s. v. När en gång — vilket vi hoppas icke skall dröja länge, men tidpunkten veta vi ingenting om — kriget släpper sitt tag om Mellaneuropa och de ännu ockuperade länderna bli befriade, är det någon som tror, att de fredliga näringarna då med ens äro färdiga att tagas upp, och att arbetet i kolgruvorna omedelbart kommer att taga sin början? Säkerligen icke! Och även sedan kommunikationerna äro iordningställda, de sprängda järnvägarna och järnvägsbroarna återuppbyggda, skall givetvis det egna landets behov först tillfredsställas och först därefter kommer exporten i gång i den ordning som vederbörande exportörer kunna finna ur sina synpunkter lämpligt och lägligt. Därför måste vi med fastställande av produktionens nödvändighet för levnadsstandardens bevarande och i ännu högre grad för dess höjning ägna denna fråga allvarlig uppmärksamhet.

Man har talat om inflation och inflationsbildande faktorer och att man från den synpunkten vore betänksam mot en höjning av lönerna. Såsom inflationsdrivande krafter ha vi att räkna med förutom underskott i stadsbudgeten och en snabb växande statsskuld även våra exportkrediter, som säkerligen komma att en vacker dag nå avsevärda belopp. Det är ur dessa synpunkter d. v. s. hotet mot penningvärdet nödvändigt att visa behärskning i lönekraven, och denna behärskning är närmast påkallad, om man vill genomföra det program som samtliga nationalekonomiska auktoriteter äro ense om, nämligen att åstadkomma en höjning av reallönerna genom prissänkning på varorna. Det resonemang som man för när man tar för givet, att en under alla förhållanden ökad inkomst medför bättre ekonomiska levnadsförhållanden, gäller endast så länge som icke prisstoppet sprängs. Det är en villfarelse att tro, att en under alla förhållanden ökad penninginkomst medför bättre ekonomi.

Åtskilliga av kammarens ledamöter ha väl tagit del av innehållet i en bok, som i fjol kom ut på Kooperativa förbundets förlag med titeln »Hur kunde det ske?» och var författad av Curt Stechert. Däri får man en framställning om hur inflationens klor grepo in i Tysklands ekonomiska liv. Penningvärdet sjönk allt våldsammare, och förf. anför bl. a. såsom exempel, att dollarn som före förra världskriget d. v. s. sommaren 1914 noterades i 4,20 mark tio år senare eller i september 1923 stod i den fantastiska kursen av 132 265 000 mark. Siffran har naturligtvis blott ett teoretiskt-historiskt intresse men bör vara en varningssignal. Fråga efter vad ett frimärke kostar i drachmer i dag i Grekland! I svaret får man bevis på hur långt inflationsfaran kunnat gå och vilka härjningar den medfört där. År 1913 hade det tyska folket ett samlat sparkapital av 15 miljarder mark, insatt i kreditinrättningar och banker. Tio år senare var detta kapital — nu använder jag ett uttryck från professor Westin-Silverstolpe — icke värt en tändstieka. En svensk resenär som under något år efter förra världskriget besökte Österrike observerade i utkanten av en stad en man

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

som tömde en säck. Den resande tog reda på vad säcken innehöll och fann att den innehöll österrikiska sedlar, som fingo flyga för vinden, ty de voro värdelösa men säcken hade sitt värde.

Såsom Stechert påpekar i sin bok är det så, att under svår inflation få människor alltmera pengar i händerna men bli samtidigt allt fattigare, ty penningvärdet sjunker hastigare än inkomsten stiger.

De anförda exemplen visa hur det kan gå, när det är som värst.

Vi veta, som sagt, så litet om vår framtid. Vi ha ett prisstopp och lönestopp, och de ha hittills fungerat ganska bra. Man kan givetvis höja lönerna så mycket, att man icke spränger prisstoppet som håller inflationsfaran på avstånd, men det är i det ögonblick, då lönerna spränga prisstoppet, som inflationsfaran på allvar inträder. Vi veta inte, huru vi komma att inlemmas i framtidens världshushåll. Vi veta inte, huru våra handelsförbindelser komma att te sig; om vi komma att mötas av importkvoter och valutarestriktioner. Vi veta icke, om de i kriget besegrade folken komma att drivas i slaveri och bli tvungna att producera varor till priser som bli till en outhärdlig konkurrens för oss och andra folk. Därför bör man på varje punkt av hithörande ekonomiska förhållanden i tid iakttaga nödig försiktighet.

Det är min avsikt att med dessa ord ge skäl för min personliga uppfattning, att man för närvarande i den föreliggande frågan icke bör gå längre än vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslå. Och jag skulle tro, att vad jag här anført knappast kan ens av herrar Senander och Persson i Stockholm uppfattas såsom camouflage för sämre bevekelsegrunder.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Det är blott ett par synpunkter som jag skulle vilja framhålla vid behandlingen av denna fråga. Jag tror icke, att man under de diskussioner som förts på möten eller i tidningspressen eller här i riksdagen tillräckligt beaktat, att det här icke gäller någon löneroglering i vanlig mening utan endast en provisorisk förbättring av de sämst anställdas löner. Jag vill i detta sammanhang säga ett par ord om den kommande lönerogleringen och därjämte erinra om det beslut som riksdagen förut fattat, när den nuvarande lönerogleringen genomfördes år 1938. Då uttalade riksdagen på förslag av 1936 års lönekommitté och finansministern, att stats-tjänstemännen givetvis torde genom lönerogleringen inhämtat vad som kunde anses hopsparat i ökad nationalinkomst under den gångna tiden. Meningen var ju, att perioden mellan varje löneroglering icke skulle bli så lång. Vi veta, att kriget och därav skapade förhållanden i vårt land omöjliggjort tätare lönerogleringar, omöjliggjort en ny löneroglering som skall bli aktuell. Jag tror emellertid, att jag vågar säga, att det finns synnerligen starka skäl för en löneroglering för statstjänstemännen så snart som det överhuvud taget kan vara möjligt, och detta icke minst med hänsyn till att såsom det erinrats om vid olika tillfällen statstjänstemännen under den gångna tiden blivit underkompenserade mer än vad arbetarna i den öppna arbetsmarknaden i allmänhet blivit. Emellertid kan nog denna fråga om en kommande löneroglering bli sammankopplad med frågan om ny dyrortsgruppering, varom utredning nu pågår, och det är, såvitt jag kan finna, nödvändigt att företaga en ny löneroglering just i samband med en dyrortsgruppering. Jag vill till detta endast anknäta den förhoppningen, att det icke kommer att dröja alltför länge, innan

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

så kommer att ske, d. v. s. en ny lönereglering i samband med en dyrortsgruppering.

Här gäller det, såsom jag nämnde, icke en lönereglering i vanlig mening utan en provisorisk förbättring av de sämst ställda statstjänstemännens löner och även här får man jämföra med löneläget på den öppna arbetsmarknaden. Om man vill göra det, skall man enligt min mening finna, att det förslag till löneförbättring, som nu föreligger, i sig inrymmer lönesatser som äro fullt jämbördiga med och i många fall gå utöver lönesatserna för stora grupper löneanställda på den öppna arbetsmarknaden.

Det är klart, att man kan diskutera lönebeloppens storlek, och att man kan diskutera var gränsen skall gå, om den skall gå vid 8:e löneklassen eller vid 9:e löneklassen. Jag tror att i stort sett ha förslagsställarna, med hänsyn till det läge vari frågan för närvarande befinner sig, funnit det som är lagom.

Det var den ena synpunkten, som jag ville framhålla. Den andra är, att när det här föreligger en överenskommelse mellan representanter för statstjänstorganisationerna och representanter för statsmakterna, så skulle det vara av stort värde för statstjänstemännen själva, om riksdagen toge hänsyn till en på dylikt sätt träffad överenskommelse. Vid behandlingen av den sista löneregleringen, 1938, förelåg ju också en överenskommelse mellan statstjänstemännens representanter och 1936 års lönekommitté, och jag minns att det då även anlades den synpunkten, att riksdagen ingalunda hade någon skyldighet att till alla delar följa en överenskommelse, som träffats med statstjänstemännen, utan att riksdagen hade rätt att gå sin egen väg. Det är naturligtvis alldeles riktigt, att riksdagen kan besluta vad den vill i ett sådant fall, men jag är övertygad om att just den omständigheten att det förelåg en dylik överenskommelse med statstjänstemännen vägde mycket tungt, när riksdagen 1938 gick att fatta sitt beslut om lönereglementet, ett beslut som i varje fall i många avseenden innebar betydande framgångar för statstjänstemännen.

Jag har sålunda för min del inte någon anledning att motsätta mig det förslag, som här föreligger från statsutskottets sida, och jag skulle till slut bara vilja understryka att det förslag till barntillägg, som detsamma innehåller, inte kan få anses ha prejudicerande betydelse för kommande löneregleringar.

Med detta ber jag att få hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att lämna en deklARATION.

När den här föreliggande propositionen behandlades vid remissdebatten den 1 november, framhöll herr Svensson i Grönvik, att från vårt partis sida visade vi inte några sura miner när det gällde förbättring av de sämst ställda tjänstemännens löneförhållanden, och jag kan understryka detta hans uttalande. Vi ha i vårt riksdagsarbete alltid försökt medverka till förbättringar för de sämst ställda på olika områden i samhället.

Nu är det klart att när det gäller ett sådant förslag som det föreliggande, måste det uppkomma en del gränsfall. Det måste alltid finnas en del tjänstemän, som anse att de inte blivit tillgodosedda på ett riktigt sätt; de, som befinna sig i den löneklass, där förbättringen upphör att gälla, anse givetvis att även deras löneklass skulle ha tagits med, o. s. v. Det är också egentligen om sådana saker striden nu står. Men jag tror att det är alldeles otänkbart, att det skulle ha kunnat framläggas ett förslag, som alla blivit nöjda med. Såsom vi veta, ha regeringen och statsmakterna försökt balansera sig fram för att kunna undvika inflation. Jag skall inte alls ingå på några djupsinniga nationalekonomiska resonemang, såsom herr Svedman gjorde, utan jag vill

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

bara säga, att vi må vara regeringen tacksamma för att den, i den mån det nu är möjligt, försökt förhindra en inflation. Det är väl ingen, som tror att vi skulle tjäna på att priser och löner släpptes lösa och det bleve inflation på alla områden. Jag tror att det då inte endast bleve tjänstemännen, som finge sitta emellan, utan det skulle nog bli fallet med oss litet var, oberoende av vilket yrke vi ha.

Det har sagts, att de lägre tjänstemännens löner i alla fall skulle släpa efter och att det är oriktigt att låta dem göra detta bara för att man vill förhindra en inflation. Mot detta resonemang kan invändas, att det dock skett överläggningar med delegerade från ifrågavarande personalorganisationer och att man då kommit fram till det förslag, som nu är föremål för riksdagens behandling. Riksdagen har ju också tidigare brukat respektera dylika överenskommelser. När vi från vårt håll någon gång företrätt den meningen, att de överenskomna lönerna legat väl högt — det har särskilt gällt de högre tjänstemännen — har det argumentet använts emot oss att när det förelåg en överenskommelse mellan de olika parterna, så borde den respekteras. Men skola vi respektera en dylik överenskommelse i det ena fallet, böra vi göra det också i det andra fallet.

Såsom framhållits här i debatten, har utskottet gjort ett ärligt försök att sammanjämka de olika uppfattningarna, och jag tror att utskottet därvid har kommit till ett förhållandevis lyckligt resultat.

Finansministern framhöll i remissdebatten om denna fråga, att det vore helt naturligt att löneförhöjningarna för de lägre statstjänstemännen indirekt komme att föra med sig lönejusteringar uppåt också på andra områden, och däri har finansministern alldeles säkert rätt. Vi veta ju också, att det för närvarande pågår en ganska obehaglig konflikt här i Stockholm med arbetsnedläggelse på ett viktigt område av livsmedelstillförseln, och det signaleras även arbetsnedläggelse på ett annat sådant område. I båda fallen är det om löneförhöjningar, som striden står. Man kan kanske inte säga, att detta är en följd av propositionen om lönehöjningar åt statstjänarna, men det är kanske i alla fall inte oriktigt att säga, att dessa justeringar haft en viss betydelse därvidlag.

Jag har härmed endast velat deklarerat, att vi för bondeförbundets del vid utskottsbehandlingen biträtt den kungl. propositionen och att vi anse, att den skrivning, som utskottet kommit till, är den bästa möjliga.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det kan inte vara motiverat att här upprepa hela den argumentering för regeringspropositionen, som jag hade tillfälle att framlägga vid remissdebatten. Men jag vill, med hänsyn till den debatt, som har ägt rum efter den dagen, ändå sammanfatta några av huvudpunkterna.

Först skulle jag emellertid vilja deklarerat, att jag instämmer med statsutskottets talesman herr Ernst Eriksson, när det gäller de klarlägganden som han här gjort i fråga om vissa enskilda punkter, som inte ha förefallit fullt klara, såsom frågan om hurudana konsekvenserna av den föreliggande propositionen skulle bli för sådana statsanställda, som inte äro upptagna på lönereglemente. Likaså har jag inte anledning att annat än instämma med utskottet i dess uttalande om de konsekvenser, som kunna följa i fråga om dem, som ha kollektivavtal. Det är klart att man får tänka sig en viss jämkning, när avtalen äro så pass långfristiga att detta förefaller skäligt.

Vad själva huvudfrågan beträffar, behöver jag ju bara erinra om att vi se-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

dan 1942 ha det s. k. pris- och lönestoppet. Ingen är väl okunnig om att det är från finansdepartementets sida, som hela denna politik har påbörjats och fullföljts. Det är sålunda här inte fråga om något slags kompromisspolitik, som har framtvingsats av en samlingsregering, utan det är på grundval av min egen övertygelse om vad som har varit för lönearbetarklassen och hela det svenska samhället det bästa, som jag har tagit de steg, som ha fört till denna politik. Jag säger detta därför att jag inte vill att någon skall vara okunnig om att det här är fråga om en på allvarlig övertygelse grundad ståndpunkt. Och jag har inte — även om jag erkänner att jag i fråga om vissa arbetargrupper, framför allt vissa statstjänare i de lägre löneklasserna, inte haft klart för mig, att det inte bara gäller mycket ungt folk, utan även i stor utsträckning sådana, som kommit ganska långt upp i åren och bildat familj och vilkas behov alltså äro andra än deras, som befinna sig i de första åren av 20-talet — jag har inte, säger jag, varit okunnig om löneläget inom det svenska samhället och vilka svårigheter, för att använda ett milt ord, som måste möta framför allt arbetare med familj att under nuvarande kristid draga sig fram på de sänkta reallönerna. Det har varit i fullt medvetande om de bördor, som sålunda måst läggas på breda lager av lönearbetarna, som jag ända från krisens början har sökt få igenom den linje, som kan betecknas med orden »ofullständig kompensation». Detta är alltså inte något nytt, och hade man velat kasta fram beskyllningarna om önskan att pressa det ekonomiska läget för den svenska lönearbetarklassen, så hade man kunnat göra det minst lika bra 1940, 1941 och 1942 som 1944.

Men när man således kommit till en uppfattning om vad som ur hela landets synpunkt har varit det riktiga — jag skall villigt erkänna att man kan misstaga sig, men min uppfattning är nu en gång den jag här angivit — och det gäller att välja mellan två mycket skilda linjer, så kan man inte kompromissa, utan då måste man välja den ena eller den andra. Och den linje, som är vald vid den hittills förda ekonomiska politiken, är den linje som går ut på att såvitt möjligt hålla nere penninginkomsterna och produktionskostnaderna i pengar för att undvika onödiga prisstegringar.

Jag vill i detta sammanhang säga ett ord till herr Molander, som berörde frågan om köpkraftökningens inflytande — kanske även någon tidigare talare varit inne på den saken.

Det är möjligt att man från början väl starkt underströk följderna på prisutvecklingen av en köpkraftsökning. I alla händelser har det inte under det sista året varit något sådant hänsynstagande, som legat bakom kravet på återhållsamhet i fråga om ökning av penninginkomsterna. Jag tror att jag nämnde redan i remissdebatten, att både från främmande länder och från vårt eget land ha vi nu erfarenheter, som göra att följderna på prisutvecklingen av en rikligare penningtillgång kanske inte böra överskattas. Det finns motverkande faktorer därvidlag; dels psykologiska sådana och dels priskontrollpolitiken, som trots allt har lyckats bättre än man väntade.

Jag har därför icke lagt någon huvudvikt vid talet om att ökade löner för statstjänarna tillsammans med motsvarande löneökningar på den öppna arbetsmarknaden skulle verka i inflationistisk riktning, utan jag har i min argumentering hela tiden utgått från den andra sidan av saken, d. v. s. produktionskostnaderna och deras ökning. Med hela den produktionsordning, som vi för närvarande ha och som vi inte i en handvändning kunna göra oss av med, nämligen ett enskilt näringsliv med enskilda företagare, som arbeta efter principen att företagen måste ge överskott, och där alltså varje ökning av produktionskostnaderna kan föranleda krav på höjda priser, måste vi räkna med

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

att om man går över en viss gräns när det gäller höjning av kostnaderna, vare sig i fråga om råvaror, förbrukningsartiklar eller löner, så kommer man till en punkt, där det icke är möjligt för statsmakterna med den nu förda ekonomiska politiken och den form för priskontroll, som vi för närvarande ha, att vägra att höja priserna på varorna. Allra senast har sålunda vid ett avtal, som genomförts för en av de lägst ställda lönearbetargrupperna, inom stenindustrien, en löneökning omedelbart lett till ökning av priserna på gatsten. Denna prisökning har emellertid så att säga absorberats av samhället självt, då samhället praktiskt taget är den enda köparen, och den har alltså inte haft någon effekt på levnadskostnadsindex. Men var och en förstår, att när man kommer över en viss punkt i fråga om lönekostnaderna, kommer detta under nuvarande förhållanden att leda till en höjning av priserna.

Jag tror inte heller att det därvidlag råder några delade meningar i denna kammare. Såväl av diskussionen under remissdebatten som i dag tyckes framgå, att det man tvistar om är inte, huruvida lönerna kunna stiga hur mycket som helst utan att påverka priserna, utan om hur mycket man kan tänka sig lönerna justerade utan att den konsekvens inträder, som heter att priserna måste stiga.

Jag kan mycket väl i detta sammanhang tillfoga, att jag är inte anhängare av den uppfattningen, att varje höjning av priserna nödvändigtvis måste vara inledningen till en oreglerad inflation. Vi hade under de första krigsåren en stegring av alla kostnader och av inkomsterna i pengar, men jag åtminstone är inte villig erkänna, att vi under åren 1939 och 1940 hade en oreglerad inflation. Vi hade en reglerad höjning av priser och inkomster, och det är klart att det inte är uteslutet, att man även i fortsättningen kunde följa den linjen. Men riskerna därmed ha i nuvarande läge förefallit mig vara så stora, att jag sagt mig, att det ur alla synpunkter vore bäst, om man kunde hålla den nuvarande prisnivån.

När det gäller frågan om vilka lönehöjningar, som äro förenliga med den nuvarande prisnivån, har jag inte vid tidigare tillfällen vågat uttala någon bestämd mening därom, och jag vågar inte heller göra det i dag. Det står visserligen i propositionen — och jag har också tidigare sagt det — att det förslag till höjning av statstjänarnas löner, som framlagts, innebär utan tvivel ett handtag till lönearbetargrupper med låga löner att säga: »Ha statstjänarna kunnat få en sådan höjning, böra vi mimligen också kunna få en höjning, utan att därför de stora linjerna för den ekonomiska politiken, alltså prisstoppet, behöva rubbas.» Jag har faktiskt gått ut ifrån att detta skulle vara möjligt, även om jag erkänner att det är förbundet med vissa risker. Men sådant läget är, förefaller det mig, som om dessa risker, i den mån de skulle föreligga genom en höjning av de lägre statstjänarnas löner, kunna tagas.

Det är alltså min uppfattning att man kan gå till en viss gräns, men att man inte bara inte kan gå hur långt som helst, utan även att man inte kan genomföra en väsentlig ökning av alla löneinkomster i samhället utan att råka ut för prisstegring, och det är uppenbart att jag måst gå på den linjen även vid förhandlingarna med statstjänarna. Jag kan därför, när herr Persson i Stockholm frågar, om det verkligen var mitt allvar att hela lönefrågan skulle, ifall statstjänarna icke velat träffa en överenskommelse på den linje, som jag framlagt, uppskjutas till 1945 års riksdag, bara svara ja. Att jag, innan förhandlingarna på den öppna arbetsmarknaden hade börjat och innan man kunde se vilka möjligheter till uppgörelse, som funnes, skulle ta ett steg, som innebure en fullkomlig desavuering av hela den ekonomiska politik, som jag fört ända sedan 1939, hade inte varit möjligt. Jag vill inte säga att det varit omöjligt

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

för statsmakterna att ändra politik, men det hade varit omöjligt med mig såsom ledare av denna politik. Jag anser för min del att innan man går in på nya linjer i den ekonomiska politiken, måste fakta föreligga och förhållanden vara klarlagda, som icke kunde vara klarlagda före denna riksdags sammanträdande.

Hur förhållandena komma att utveckla sig under våren, vet ju ingen. Det är möjligt att det kommer att visa sig, att vissa jämkningar, som kanske kunna tillfredsställa arbetarna, kunna göras även utöver den gräns, som är satt i den föreliggande propositionen. Men jag är — och därmed kommer jag fram till den andra sak som jag ville säga — lika övertygad som någon annan om att i vårt samhälle lika väl som i andra samhällen måste den stora linjen för framåtskridandet ligga i en höjning av de breda lagrens levnadsstandard, och denna kan inte ske annat än på två vägar: dels genom en höjning av lönerna, eftersom dessa måste vara den väsentliga inkomstkällan för den stora massan av folket, och dels genom socialpolitiska åtgärder. Frågan är bara, i vilken takt detta kan ske. Om vi stryka bort låt mig säga alla politiskt färgade inlägg med den demagogiska form som de ofta få, när det gäller dessa motsättningar, då är det endast fråga om att avgöra, hur många ören i timmen eller hur många kronor i månaden som det är möjligt att ge åt vissa arbetargrupper utan att komma in på en prisstegring som ingen vill ha. När man har att bedöma den saken för en särskild grupp och det icke gäller en enskild arbetsgivare, som bara har att förhandla med sina egna arbetare och kan säga, att vad jag här gör och vad vi här överenskomma om, har icke något prejudicerande inflytande — utan det gäller statsmakternas, regeringens och till sist riksdagens, ståndpunktstagande till frågan om vad man anser vara en skälig lönestandard, då kan jag icke se, att man kan undvika att fråga sig, hur står denna grupp av arbetare med sina löner i jämförelse med andra grupper.

Vilja vi ett framåtskridande och en höjning av lönerna över lag i hela samhället, då kommer den andra frågan att vara den: i vilken takt skall detta framåtskridande ske för de olika grupperna? Jag har ingen annan uppfattning om vad som för närvarande är skäligt — det skulle jag vilja säga till dem som anse sig vara representanter och tala för den stora lönearbetarklassen — jag har ingen annan uppfattning i denna sak, säger jag, än den som framgår ur en gemensam överläggning mellan olika löntagargrupper alltifrån dem som ha det sämst och till dem som ha det bäst. En sammanjämkning av deras uppfattningar om vilka löner som kunna anses rimliga i det ena och i det andra fallet, skulle jag böja mig för. Jag för min del är övertygad om att vid en sådan överläggning inom hela den svenska lönearbetarklassen skulle man i detta ögonblick icke komma till det resultatet, att just den nu behandlade löntagargruppen bör ha ett högre tillägg än som föreslagits, innan man ser, vilka tillägg som kunna bli möjliga för andra grupper. Det är ju ett faktum, som jag belyste redan förra gången vi behandlade denna fråga, att de grupper som särskilt herr Set Persson anser orimligt illa behandlade, därför att nionde, tionde, elfte och tolfte löneklasserna icke få något tillägg alls — det är ett faktum säger jag, att dessa grupper ha, såvitt jag förstår, en högre lön än vissa grupper av de relativt bättre ställda arbetarna. Jag anförde förra gången ett exempel från I-ortsgruppen, Stockholm, och jag har här exempel från D-ort, också inom metallindustrin, där det visar sig, att de löner som för närvarande utgå till även de arbetare, som ha ackord, även med de fem procents tillägg på ackorden, som skulle utgå enligt det förslag som framlagts av metallindustriarbetareförbundet, icke komma upp till lönerna i nionde löneklassen. Herr Set Persson berörde även charkuteriarbetarekonflikten i

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Stockholm. Om jag fattade herr Persson rätt — det stämmer för övrigt med de uppgifter jag förut fått — skulle kravet på löneförbättring för dessa arbetare uppgå till ungefär 5 kronor i veckan, d. v. s. man skulle komma upp till en lön på 5 200 kronor. En tjänsteman i nionde löneklassen i Stockholm har en lön på 5 268 kronor. Jag vågar påstå, att en statstjänare som i Stockholm har 5 200 kronor befinner sig i ett bättre löneläge än den som på den öppna marknaden har en lön på 5 200 kronor i Stockholm.

Vid avgörandet av hur långt man kan gå har jag haft att avväga två ting. Först är det frågan om hur stora lönetilläggen överhuvud taget skulle kunna bli, och där satte jag från början ett tak för mig själv, därför att jag trodde, att det var det tak som generellt inom hela arbetarrörelsen satts för kraven, att man skulle bryta lönestoppet. Man har nämligen sagt: vi vill inte vänta på att lönerna efter kriget skall återföras till 1939 års nivå, vi vill inte vänta, tills priserna börja sjunka, utan vi vill ha 1939 års löner nu. Jag har sagt, att för dessa lägst ställda grupper kan jag gå med på att lönerna omedelbart återföras till 1939 års nivå, vilket också sker upp till fjärde och eventuellt femte löneklasserna med det förslag som nu föreligger.

Den andra frågan som man har att ställa sig är: hur långt upp kan man gå? När jag då satt gränsen — inte vid åttonde löneklassen, ty det är väl ingen som tror, att dessa 60 kronor i åttonde löneklassen varit avsedda som en kompensation för dyrtiden — utan praktiskt taget vid femte löneklassen, med en utjämning i sjätte, sjunde och åttonde klasserna, — var det med hänsyn till att jag, i överensstämmelse med den uppfattning som jag redan givit uttryck åt, icke ansåg det möjligt att för motsvarande arbetaregrupper föreslå en större förbättring, innan man överhuvud taget visste något om vilken förbättring som kunde äga rum för andra grupper. Det är en billig demagogi, herr Persson, att tala om 13 öre om dagen och 26 öre om dagen. Jag tror för övrigt inte, att divisionen är riktigt utförd, när man kommer till 13 och 26 öre. Ty 60 kronor om året, fördelade på 365 dagar, ger, som jag räknat ut det, 16 öre om dagen, och det dubbla blir 32 öre. Men jag har dessutom räknat ut, att efter herr Perssons eget förslag skulle den sista klassen få 43 öre om dagen. Jag skulle icke ha anfört detta, om icke herr Persson själv slagit in på denna linje.

När vi komma in på den evinnerliga frågan om förmögenheternas ökning, skall jag icke taga upp den på annat sätt, än att jag säger: vad tjänar det till att tala om att förmögenheterna ökats med så och så många miljarder eller miljoner kronor? Vad skulle herr Persson säga, om här steg upp någon representant för arbetsgivarna — det ha de verkligen icke gjort och det är glädjande att konstatera — som talade om, att en miljon svenska industriarbetare hade 1939 sammanlagt 3 miljarder kronor i lön men att de nu ha 4 miljarder kronor. Tänk, en hel miljard i ökning i inkomster! Herr Persson vet mycket väl, vad detta betyder, och även om jag icke vill påstå, att en ökning av förmögenheterna i och för sig är fullt jämställd med en ökning av inkomsterna, så ha ändå pengarna förlorat en väsentlig del av sitt värde. När vi fått den nya fastighetstaxeringen, komma vi säkerligen att finna att förmögenhetsökningen blivit ganska betydande, eftersom fastigheternas taxeringsvärde stigit. Men det är väl ingen som vill påstå, att det är någon som därför blivit förmögnare, på så sätt att realvärdet stigit.

Med vad jag nu sagt har jag bara velat komma fram till att, så länge man inte vet, vilken linje som i framtiden kommer att väljas, så länge är jag fortfarande övertygad om att den linje vi hittills följt är den bästa, även om jag kan tänka mig smärre modifikationer i den. Under sådana förhållanden har jag ansett, att jag gagnar både statstjänarna, den svenska arbetarklassen och

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

det svenska näringslivet bäst genom att följa den linje som, såvitt jag förstår, står i bästa överensstämmelse med den linje som arbetarnas samlade fackorganisationer slagit in på, när de säga, att de i detta läge begära förbättringar av de sämre ställda arbetarnas löner. Den linje som man följer är fortfarande icke den, att man begär en löneförhöjning över lag, som utsätter oss för risken av en ny prisstegring, utan i stället den som faktiskt är ett utslag för, vad jag vill kalla den solidariska lönepolitiken.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Om jag tar till orda nu, är det endast för att med några ord motivera, varför mitt namn står under utskottsutlåtandet och varför jag alltså har biträtt detsamma.

Jag instämmer i att det finns skäl för en justering av löneställningen för befattningshavare i statens tjänst i lägre lönegrader. Jag behöver icke upprepa den motivering som från olika håll framkommit om försenade befordringsmöjligheter och liknande. Onekligen förefinnes det emellertid genom det beslut som här förmodligen kommer att fattas en viss risk för att lönefronten, för att använda ett uttryck från krigsfronten, kommer i rullning, och det framgick med all tydlighet av finansministerns yttrande här i dag, att han ingalunda hade förbisett detta utan ansåg, att viss fara föreläge.

Utskottet yttrar: »Ehuru en allmän omreglering i rådande läge måste skjutas på framtiden, är det enligt utskottets mening angeläget att genom provisoriska åtgärder bereda de lägst avlönade sådana inkomstförbättringar, som te sig möjliga med hänsyn till förutsättningarna för den sedan hösten 1942 genomförda pris- och lönestoppspolitikerna.» Jag ber att få säga, herr talman, att när jag biträder detta förslag, är det ifrån den utgångspunkten, att man också lägger allvar i att det icke får ske alltför stora förskjutningar eller ändringar i detta program. Jag utgår också ifrån att, när utskottet sedan i fortsättningen talar om att genomförandet av ett sådant provisorium, varom här är fråga, icke i och för sig beror på något principiellt ställningstagande till frågan om avlöningssystemets hittillsvarande differentiering, avses därmed, att man icke vill rubba avlöningssystemets hittillsvarande differentiering eller med andra ord, att det icke skulle vara riktigt och icke heller för framtiden klokt med hänsyn till den rekrytering som måste ske till de högre statsämbetena att ifrågasätta något sådant, som att det skulle ske en löneförbättring för de lägre befattningshavarna på de högre befattningshavarnas bekostnad. Jag har heller icke uppfattat utskottets utlåtande så, att man skulle avse något sådant.

Jag vill med avseende på de föreslagna lönetilläggen framhålla, att det i dagens läge, med de begränsade importmöjligheter som föreligga och då i vissa fall fullständig avspärrning utifrån är för handen, är angeläget, att vi inte ger oss ut på andra områden så långt, att vi beträda inflationens slippriga väg.

Må det vara mig tillåtet säga, att jag sätter större värde på finansministerns tal i dag än på det han höll, när denna proposition remitterades. Han följde i dag en klarare linje och svävade icke ut på samma sätt, som han gjorde vid det förra tillfället. Jag uppfattade det så, som om man, vågar jag säga det, kommit varandra litet närmare inom regeringen och att man mera återfunnit ett handlingsprogram.

Finansministern yttrade den 1 november, när vi diskuterade denna sak i riksdagen, att det fanns två vägar som man eventuellt hade att välja på. På den ena blir det fråga om en diktatur som bestämmer att någon prisstegring icke tillåtes. Han utgick, förmodar jag, som vi alla andra från att den vägen inte alls tilltalade oss. Den andra vägen, som han betraktade som den demokratiska vägen, förklarade han på följande sätt: alla grupper i samhället skola behålla

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

huvudet kallt och försöka se, vad som från deras egen synpunkt är det enda kloka. Jag vill tillägga, att det väl icke kan råda någon tvekan om att det är önskvärt, att vi välja den sistnämnda vägen. Men jag vill säga, att om vi välja den vägen och skola lyckas i vårt uppsåt, beror detta i mycket stor utsträckning på om finansministern klargör detta spörsmål för det svenska folket på ett sådant sätt, att det förstår lägets allvar. Utan tvekan fordras också att finansministern lägger ned mera kraft i försvaret för den ekonomiska politik, som regeringen tidigare fört, så att folk förstår, att det verkligen är en livsfråga, att man icke utsätter sig för en ännu starkare penningvärdeförsämring.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! På grund av att man här i diskussionen — senast gjorde finansministern det — har sökt ställa in statstjänarnas lönefråga i ett större penningpolitiskt sammanhang skulle jag vilja anföra några synpunkter.

Jag skulle först vilja betona, att när vi ha riktat oss mot den plattform som uttryckes i programmet lönestopp och prisstopp, är det icke för att vi skulle vara motståndare till att man hejdade prisstegringen. Ty herrarna i denna kammare erinra sig säkert, att vi upprepade gånger före detta löne- och prisstopp uppträtt i kammaren mot prisstegringen och till och med anmärkt på att den politik som regeringen fört i ekonomiska frågor måste stimulera en viss prisstegring. Men när pris- och lönestoppet genomfördes på hösten 1942, då hade det inträffat, att prisstegringen hade upphört mer än ett halvt år tidigare. Det påpekades — jag tror, att det var professor Lundberg som strax efteråt gjorde det — att när denna prisstegring upphörde, så berodde det därpå, att de prisstegrande faktorerna hade tagit ut sina möjligheter. Det är alltså det första stora fundamentala misstag man gör, när man ute i den allmänna propagandan gör gällande, att det beslut som riksdagen fattade på hösten 1942 hejdade prisstegringen i vårt land, ty denna hade, som jag framhöll, hejdats ett halvt år tidigare. Därmed faller det mig naturligtvis icke in att bestrida, att de särskilda åtgärder som statsmakterna genom finansministern vidtagit för att kontrollera priserna haft en viss betydelse och fortfarande ha sin betydelse när det gäller att hålla tillbaka en prisökning. Den saken är ganska självklar. Men jag anser för min del, att oberoende av om inflationen, som ju är ett faktum, utvecklar sig långt mer, än som för närvarande är fallet, kunna statsmakterna förhindra, att inflationen tar sig uttryck i en allmän prisstegring. Instrumentet härför är ransonering och en ständig priskontroll. Sverige utgör inte något skolexempel på eller är inte det enda exemplet på att denna möjlighet föreligger.

Vad som alltså för mig framstår som det väsentliga i detta pris- och lönestopp och som gjort, att jag vänt mig mot detsamma, det är just lönestoppet. Man kunde i det dåvarande läget icke driva priserna något avsevärt uppåt, eller man kunde icke alls driva dem uppåt, men man fann anledning att kräva, att de svenska arbetarna, som fått en ganska hård reallönesänkning, icke skulle utnyttja denna stabilisering av prisen för att söka ta tillbaks något av den reallöneförsämring som genomförts. Såvitt jag förstår låg det väsentliga i det beslut som fattades på hösten 1942 däri, att man avsåg och tyvärr också till en viss del lyckades förhindra, att arbetarna togo igen den försämring av reallönen som genomförts under de tidigare åren.

När vi ha uppträtt mot ett fortsättande av denna lönestoppspolitik, har det bl. a. varit därför, att enligt vad man förstå, de sakliga skälen tala för att det icke blir prissänkningar utan att man får räkna med vissa prisstegringar. Naturligtvis tror jag inte, att dessa prisstegringar behöva gå så långt. Jag håller på vad jag nyss sade, att statsmakterna ha medel att stävja prisstegrings-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

tendenserna. Men såvitt jag förstår, har den fackliga ledningen och regeringens socialdemokratiska ledamöters ståndpunktstagande till lönefrågan i år bl. a. byggt på att man menade, att den bästa vägen att återställa lönerna till förkrignivån är, att lönerna låsas fast men att man söker pressa tillbaka prisnivån. Jag tror som sagt icke på denna möjlighet för närvarande. Jag kan erinra om erfarenheterna från förra kriget. Den verkligt allvarliga prisstegringen och inflationen kom då faktiskt under det sista krigsåret och de två därpå följande åren. Orsaken härtill var i det väsentliga, att Sverige exporterade massor av varor till krigshärdade länder men kunde ej erhålla någon motsvarande import. Det skärpte spänningen mellan å ena sidan penningtillgången samt å andra sidan varumängderna. På grund av denna spänning fingo vi faktiskt den mest markerade prisstegringen just under krigets sista år och åren därefter. Det var först i slutet av 1920 som en vändning i prisutvecklingen på allvar inträdde.

Nu kan man naturligtvis med ledning av dessa erfarenheter vidtaga motåtgärder. Men det jag sett av statsmakternas åtgärder — jag säger icke detta för att uttrycka något ogillande — skulle innebära, att man ämnade fullfölja i det väsentliga samma ekonomiska politik under åren efter detta krig. Jag anser att man bör göra det därför att jag menar i det avseendet, att Sverige, som har sin produktionsapparat intakt, skall sätta in denna produktionsapparat på att förse krigshärdade länder med material. Men ingen räknar med att det skall bli möjligt att under de närmaste åren efter detta krigs slut få en motsvarande import. Det gör, att man måste utgå från att den spänning, som för närvarande finnes mellan varumängder och penningtillgångar, icke bara kommer att vara betydande utan även kommer att skärpas. På grund av detta tror jag uppriktigt sagt icke, att man kan räkna med någon väsentlig prissänkning under de närmaste åren. Dessutom skulle jag inom parentes vilja säga, att jag förstår icke herr Wigforss, när han inställer prissänkningen som ett led i den allmänna efterkrigspolitiken och efterkrigsprogrammets genomförande. Ty en konsekvens av en mera omfattande prissänkning blir, att den nuvarande statskuldbördans hårda tryck på det svenska folket, som framtvingar årliga räntebetalningar, efter kriget kommer att ökas ju mera man pressar tillbaka prisnivån efter kriget. Men detta är i detta sammanhang en synpunkt »vid sidan om».

Den tredje frågan, herr talman, har visserligen herr Wigforss redan berört. Vi ha, när vi vänt oss mot denna lönestoppspolitik, hänvisat till att det ju egentligen handlar om en fördelning av nationalinkomsten, och att denna fördelning av nationalinkomsten i och för sig icke behöver ha några sådana penningförsämrande verkningar som man i allmänhet talat om. Vi ha en nationalinkomst på 14—15 miljarder kronor. Vi ha uppskattat inkomsten för arbetarklassen — jag räknar denna inom en ganska vidgad ram, icke bara industriarbetare och arbetare inom kommunikationsväsendet — till kanske ungefär 4 miljarder kronor. För övrigt har i det officiella material, som framlades föregående år, visats, att av vår nationalförmögenhet innehar 1 procent av befolkningen 50 procent av förmögenheten, medan 25 procent av befolkningen dela de återstående 50 procenten. Det vill säga, att 74 procent av det svenska folket ha ingen andel i nationalförmögenheten. Och motsvarande — visserligen icke fullt liknande men principiellt jämförlig — är fördelningen av nationalinkomsten. Dessa siffror visa, att en femtedel av det svenska folket har 50 procent av nationalinkomsten, och att följaktligen de återstående fyra femtedelarna av det svenska folket dela den andra hälften. Vad det här handlar om är ingenting annat än att man gör gällande, att om man exempelvis skulle taga en liten del från denna tjugondel av folket, som har hälften av nationlin-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

komsten, och lägga det på den andra delen, skulle det få sådana inflatoriska verkningar. Jag bestrider detta. Om vi utgå från det konkreta, aktuella exemplet, skola vi se vad det betyder om man slår ut detta på arbetarklassen. Det gäller här statstjänarna. De ha begärt en löneförbättring för ungefär 100 000 statstjänare, vilken skulle röra sig om cirka 37 miljoner kronor. Man har icke kunnat säga, att om de få detta så ökar man inflationsfaran. Det bestred herr Wigforss vid föregående sammanträde. Man har icke heller kunnat säga, att om man ger statstjänarna dessa 37 miljoner kronor får man en prisstegring. Det är absurt att göra ett sådant påstående. Det vidgick herr Wigforss.

Men tar man till utgångspunkt dessa 37 miljoner kronor på 100 000 lönearbetare och ger samma löneökning åt en miljon arbetare, få de 370 miljoner kronor. Om man tar dessa 370 miljoner kronor från denna minoritet som har hälften och lägger dem på det stora flertalet, kan man då påstå, att vi få prisstegring eller inflation? Nej, ett sådant resonemang är ohållbart.

Det enda man kunnat anföra till detta är, att om man pumpar ut denna köpkraft på de lager, som tidigare haft sämre standard, är deras behov av förnödenheter så stort, att de skulle använda denna inkomstökning för att öka konkurrensen om de knappa varutillgångarna, medan, om dessa pengar stanna hos de besuttna, det icke blir samma konsekvens. Jag vill framhålla vad jag sagt tidigare: Denna fara skall man möta med ransonering. Den nuvarande ransoneringen är så effektiv, att man icke kan tänka sig, att en sådan inkomstöverflyttning skulle leda till någon nämnvärt skärpt konkurrens om de knappa varorna. Men därtill kommer en annan sak. Det finns varor, som icke äro ransonerade, och varor, som för de breda folklagren äro ganska åtråvärda. Det kan icke ur vare sig priskontrollsynpunkt eller inflationssynpunkt betraktas som något orimligt att dessa breda folklager skulle få en möjlighet att även konkurrera om dessa icke ransonerade och icke knappa varor. Det skulle bli den omedelbara konsekvensen av en sådan allmän lönestegring, såvitt jag kan förstå. Men det finnes naturligtvis betydande arbetargrupper, som gärna skulle vilja spara en slant till den kris, som man ju på arbetarhåll anser vara ganska sannolik, när detta krig är slut.

Jag tror alltså icke, att en sådan löneförhöjning, en sådan omflyttning av nationalinkomsten, skulle få inflatoriska verkningar. Sedan är det en annan sak, som jag vill beröra i anledning av vad herr Wigforss förklarade om produktionskostnadernas ökning genom en sådan lönestegring. Man överdriver ganska mycket betydelsen av lönekontot visavi omkostnadskontot. Jag tror, att om man ser till det svenska näringslivet i dess helhet skulle man kunna komma till att omkostnadskontot inrymmer ett lönekonto på ungefär 40 procent. Det finns industrier där lönekontot är försvinnande litet. Om jag tar den kemiska industrien utgör där lönekontot 15 procent av samtliga tillverkningskostnader. Ingen kan påstå, att en förhöjning av dessa löner med tio procent eller något sådant skulle behöva påverka priset. För övrigt är det en gammal erfarenhet, att det icke alls är säkert, att produktionskostnaderna direkt avspeglas i priset. Det har tvärtom varit en ganska vanlig iakttagelse, att ibland kan priset sjunka trots att produktionskostnaderna stiga, och ibland kan det bli motsatt verkan. Produktionskostnaderna stå aldrig i det omedelbara och direkta samband med priset som man söker göra gällande.

Det hindrar icke, att man kan säga, att på lång sikt måste ju en ökning av lönekontot också påverka priserna. Det vill jag icke bestrida. Men om man utgår ifrån att lönekontot utgör 40 procent av produktionskostnaderna, så betyder ju en ökning av detta lönekonto med tio procent icke att produktionskostnaderna och det slutliga priset också stiga med tio procent, utan det blir en

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

väsentligt mindre summa. Om man alltså skulle tänka sig att här höja lönerna med genomsnittligt tio procent, vore det fullkomligt orimligt att säga, att då måste priserna stiga med tio procent. De skulle kanske stiga med tre—fyra procent, om man skall ha ett omedelbart samband och anse företagarnas läge vara så kritiskt och dåligt att de måste omedelbart kompenseras. Men det blir icke motsvarande stegring. Man har även därvidlag överdrivit den verkan som en förhöjning av lönerna skulle få.

Jag vill taga den aktuella konflikten i Stockholm som exempel. Det krav, som slakteriarbetarna ställt, kan icke innebära, att produktionskostnaderna komme att ökas med mer än en upp till en och en halv procent. Men är det nu så säkert, att en sådan kostnadsökning ovillkorligen skulle behöva avspeglar sig i priset? Jag anser, att priskontrollnämndens ordförande, som så energiskt sökte betona sambandet mellan å ena sidan löneposten och å andra sidan priset, borde titta på denna punkt litet grand till. I varje fall är det säkert, att det icke finns en sådan omedelbar relation, att om man höjer lönerna med tio procent måste priset stiga med tio procent. Det skulle möjliggöra oskäligen vinster för företagarna.

Herr Wigforss ville icke taga på allvar siffrorna om förmögenhetsökningen. Han sade, att om förmögenheterna ökats med 3 000 miljoner kronor under kriget, kunde detta hänföras till det förhållandet, att penningvärdet undergått en sådan väsentlig förändring som skett. Det talet hade nog icke herr Wigforss tänkt igenom. Jag tror för min del icke, att den faktiska förmögenhetsökningen avspeglar sig i siffran 3 000 miljoner kronor eller i den sista siffran, för 1943, 700—800 miljoner kronor. Jag håller för sannolikt, att den är högre.

Men det är också en annan skillnad på förmögenhetsökningen och hur man avläser och bedömer den mot när det gäller den rena inkomstökningen. När den svenska förmögenheten uppskattas, får man ej glömma, att en hel del ligger i obligationer, aktier och dylikt. Utdelningen på dessa bestämmer ju egentligen det värde, som man anser att desamma representera. Men det är icke säkert, att utdelningen står i motsvarighet till företagets faktiska förmögenhetsökning och inkomstökning. Man skulle tvärtom kunna säga, att relationen därvidlag förändrats under detta krig. Jag tror, att man gott kan påstå, att de förmögenhetsökningar, som framträda i den officiella statistiken, icke alls motsvara de faktiska förmögenhetsökningar, som ägt rum. Å andra sidan tror jag icke, herr Wigforss, att man bör vifta bort det faktum, att under lönestoppets första år ökades förmögenheterna här i landet med ungefär 300 miljoner kronor mera än de ökades i genomsnitt under de tidigare krigsåren. Jag tror, att det utgör också ett skäl varför man bör söka pressa ut och få ut litet större del av produktionsresultatet för den svenska arbetarklassen.

Såvitt jag kan förstå, herr talman, är motiveringen för att ej tillmötesgå statstjänarna uteslutande av politisk karaktär. Herr Wigforss förklarade redan föregående gång frågan behandlades, som jag redan erinrat om, att ur inflations- eller prissynpunkt har det ingen betydelse, om man ger statstjänarna 37 miljoner kronor, som de begärt, eller 24 miljoner, som de skulle erhålla enligt herr Wigforss' förslag. Det är endast en lönepolitisk fråga. Om man vägrar ge dem det blygsamma beloppet på 14 miljoner kronor — eller vad det svenska försvaret slukar på två dagar — så är detta ingen väsentlig fråga i och för sig. Men den har lönepolitiskt en betydelse, som ligger däri att man med detta beslut vill hålla tillbaka de krafter, som nu på den allmänna arbetsmarknaden söka förbättra lönevillkoren. Det var en borgerlig representant, som när vi behandlade frågan sist erinrade om, att de sämst ställda statstjänarna på lägsta dyrort komme upp till en årslön på 1 900 kronor, medan lant-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

arbetarlönen pressats upp till 2 600—2 700 kronor om året. Lantarbetarna ha alltid ansetts vara sämst betalda bland svenska arbetare. Jag tycker, att det är en skandal, att staten, som ju vill betraktas som mönsterarbetsgivare, skall ha distanserat de svenska godsägarna och storjordbrukarna i fråga om restriktiv lönepolitik.

Nu menar herr Wigforss, att beträffande de sämst betalda arbetarna har han nu gått med på att höja lönerna. Han tillskrev sitt beslut närmast det förhållandet, att han tidigare icke varit riktigt informerad av fackförbundens ledning om hur illa det egentligen stod till med de svenska statstjänarna.

Herr Wigforss, jag vill icke vara vanvördig. Men jag skulle tro också, att det resultatet, att man vid en förberedande Gallup-undersökning i somras konstaterade, att kommunisterna skulle ta 300 000 röster, kunde ha en viss inverkan på det löfte, som gavs i valrörelsen om en höstriksdag för att behandla frågan om en omedelbar höjning av statstjänarnas löner. Det har ett politiskt samband detta men ett politiskt samband, som jag icke anser att frågan bör erhålla. Om vi säga, att detta lönestopp behöver brytas, så ha vi därmed icke någon annan mening än att vi anse, att läget verkligen är prekärt för arbetarna, och att man då icke kan fortsätta att pressa dem ytterligare, utan att man måste åstadkomma en förändring.

Arbetarna ha under kriget hållit sig ganska stilla. De ha resonerat så, att klara vi oss för kriget är detta det väsentliga, och man får taga de andra svårigheterna på köpet. Det har kunnat gå för en tid, därför att i arbetarfamiljerna har man haft litet realkapital. Det är icke så att man haft pengar på sparbanken; ty de fyra miljoner sparbanksböcker, som herr Hagberg i Malmö talade om och som skulle bevisa, att kapitalet var demokratiserat, kunna nog ej räknas hit. Det är icke så att de skulle ha pengar på sparbanken. Men däriigenom att de svenska arbetarna haft en sådan standard, att de haft ordentligt med kläder även för familjen och kanske haft husgerådssaker och linne m. m., alltså ett realkapital som de kunde nöta på utan att förnya det under kriget, har man kunnat använda denna nästan oavbrutet försämrade penninglön till att klara det nödvändigaste, nämligen mat, skatter och hyra. Och därmed har det hela fått vara. Det har betytt, att man fått avstå från att genomföra en förnyelse av realkapitalet. Det har gått några år, men det går ej längre. Det är just detta förhållande, att man pressat arbetarna så hårt, att det icke längre går att pressa dem med vanliga demokratiska och relativt anständiga medel, som gör, att man får taga till grövre saker. Det missnöje, som nu framträder och exploderar särskilt hos statstjänarna, är icke en följd av vår agitation; jag bestrider det, därför att våra möjligheter att nå ut till statstjänarna äro synnerligen begränsade jämfört med socialdemokratiens möjligheter, och våra möjligheter att agitera borde följaktligen vara åtskilligt mindre än socialdemokratiens möjligheter härvidlag. Det är icke på grund av agitation, icke på grund av känslorus, icke på grund av att, såsom L. O:s andre ordförande framhöll, en del arbetare blivit nervösa genom att kriget drar ut på tiden; utan det är på grund av ett faktiskt nödläge, som man icke kan bära. Man kan icke pressa arbetarna ytterligare, såvitt man icke skall tillgripa alldeles nya metoder. Man måste därför bedöma hela frågan om statstjänarnas löner utifrån det faktiska läge, som uppstått: att man icke kan pressa människorna mera. Det gäller för en stor del av den svenska arbetarklassen.

Jag har nyss gjort bara en flyktig uträkning av vad en allmän förhöjning på ungefär den nivå som statstjänarna begärt skulle innebära. Jag måste konstatera, att för ett land med en nationalinkomst på 14—15 miljarder kro-

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

nor och där en femtedel av befolkningen har hälften, spelar det ingen större roll vare sig ur pris- eller penningpolitisk synpunkt, om man gör en sådan penningpolitisk operation som det skulle innebära att här överflytta dessa pengar.

Jag tror också, att man kan notera, att inflationen faktiskt har skjutits i bakgrunden numera, när det gäller att motivera regeringens ekonomiska politik. Visserligen var herr Wigforss litet grand inne på det, men han sade, att man har måhända felbedömt och överdrivit de prispolitiska verkningarna av lönepolitiken tidigare. Redan häri ligger en stor vinst. Det borde möjliggöra att på ett lugnare och sakligare sätt bedöma dessa frågor.

Jag menar, herr talman, att när man vägrar slakteriarbetarna i Stockholm denna löneförbättring — som till och med herr Wigforss ansåg vara ganska rimlig — med 5 kronor i veckan för en grupp samt 2—3 kronor i veckan för övriga grupper vilket möjligen skulle öka slakteriernas och charkuteriernas samlade utgifter med en procent, beror det på att man lagt en politisk synpunkt på det hela. Det är icke längre sakliga ekonomiska överväganden som spela in. Det bör därtill erinras om att dessa arbetare ha icke begärt mera än vad som redan betalas av Konsum och andra firmor. Jag tror, att man gör denna fråga till en politisk fråga på ett sätt som ej är lämpligt. Jag vill hemställa till herr Wigforss och socialdemokraterna i denna kammarare att, när man fattar beslut både i den fråga som det gäller i dag och om den ekonomiska politik, som skall föras för framtiden, hålla i minnet, att man icke med sin argumentation hjälper krafter, som nu vilja göra frågan om arbetarna skola få en obetydlig förbättring till en politisk stridsfråga, som man ej kan taga ställning till på rent sakliga grunder.

Herr talman! Med detta vill jag bara till slut erinra om vad som tidigare sagts, att det ligger faktiskt till så, att det är de, som äro valda av den svenska arbetarklassen som komma att taga ansvaret för det beslut som fattas i dag. De borgerliga ha ju instämt i den linje, som rekommenderats av herr Wigforss, men de behöva faktiskt ej taga ansvaret. Och ute bland statstjänare och övriga arbetare, som i viss mån betrakta dagens beslut såsom prejudicerande för den framtida ekonomiska politiken, blir det ändå de som valts av arbetarna som få stå som de ansvariga för det beslut som fattas.

Herr Cruse: Herr talman! Jag vill deklarerat, att jag för min personliga del skulle vilja tillmötesgå statstjänarnas önskemål i större utsträckning än enligt föreliggande förslag. Man har som huvudskäl för att icke kunna tillmötesgå statstjänarnas önskemål i större utsträckning anfört, att det kan ej vara lämpligt att föregripa utvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden. Jag skulle ha förstätt dessa skäl, om regeringen och riksdagen tidigare icke hade vidtagit några åtgärder, som återverkat på löneläget i den allmänna marknaden. Men jag vill påminna om, att det första ramavtalet, som slöts mellan landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen, byggde på principen om 75 procents lönekomensation för levnadskostnadernas stegring. Det träffades vid årsskiftet 1939—1940. Men på sommaren 1940 slöt finansministern en överenskommelse med statstjänarkartellen, att statstjänarna endast skulle erhålla 50 procents lönekomensation, och den överenskommelsen godkändes sedan av riksdagen. Detta fick den återverkan, att det andra ramavtalet kom att bygga på principen om 50 procents lönekomensation. Det är alltså riksdagen som genom sitt beslut för de statsanställda drev ned lönekomensationen från 75 till 50 procent. Jag anser, att denna utveckling var olycklig. Ty om man fått behålla det första ramavtalets linje med 75 procents

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

komensation, skulle det utbredda missnöje, som nu råder på arbetsmarknaden, ej ha uppstått. Arbetarna voro fullt medvetna om att kriget måste medföra en sänkning av deras levnadsstandard, men man pressade denna linje för hårt, då man gick ned till 50 procent.

Jag är nu av den uppfattningen, att man icke kan hålla denna linje. Det kommer att visa sig vid de förestående stora avtalsrörelserna vid årsskiftet, att missnöjet är så starkt utbrett, att det ej går att hålla denna lönestoppslinje i fortsättningen. Jag anser det sålunda nödvändigt att här rucka litet på denna princip. Det är nödvändigt att lämna en liten begränsad allmän löneförhöjning, om man vill undvika omfattande och svåra konflikter. För min personliga del anser jag det vara ett samhällsintresse att produktionen kan hållas i gång i full utsträckning även under denna sista krigstid. Det vore olyckligt, om näringslivet skulle skakas av omfattande konflikter. Men jag anser, att det blir följden, om man icke här ruckar något på sina tidigare tillkännagivna principer.

Jag vill alltså med dessa ord, herr talman, ha markerat, att jag för min del skulle ha önskat, att regering och riksdag här kunnat gå litet längre i tillmötesgående, även om det skulle ha blivit en fingervisning till parterna på arbetsmarknaden att en liten generell löneförhöjning nu är lämplig och möjlig.

Herr Malmberg: Herr talman! Den motivering, som är anförd för den tillfälliga löneförbättringen i propositionen och utskottsutlåtandet, finner jag verkligt bärande. Det är ett oavvisligt krav, synes det mig, att söka tillgodose de lägst avlönade statstjänarnas lönekrav. Å andra sidan gäller det att föra en sådan lönepolitik, att man ej äventyrar den lönestoppspolitik, som riksdagen har slagit vakt om. Men såvitt jag kan uppfatta och förstå innebär icke denna löneförbättring någon risk, åtminstone ingen större risk, för inflation.

Jag skulle för min del gärna velat gå ett steg längre än Kungl. Maj:ts förslag beträffande löneökningen. Jag skulle velat ha med nionde löneklassen, därför att där rymmes en stor mängd befattningshavare, som ha små eller inga utsikter till befördran. Det belopp som ifrågasatts kan ur budgetär synpunkt icke spela någon större roll. Ur den enskilda individens synpunkt skulle det betyda mera. Men det största värdet skulle ligga i att de fått en viss uppmuntran. I frågans nuvarande läge har jag dock ej ansett mig böra ställa mig på reservantens ståndpunkt.

Jag har lyssnat till åtminstone större delen av debatten och tycker, att man därvid icke fullt tillräckligt understrukt utskottets positiva skrivsätt. I alla de omstridda punkterna, där gränsdragningen och avvägningen mellan olika kategorier befattningshavare beröras, har utskottet starkt positivt understrukt de framförda kraven. Jag skulle ju kunna citera för att aktualisera utskottets skrivsätt, men jag skall ej göra det för att icke taga för mycken tid i anspråk. Men man kan alltså förutsätta, att vad utskottet skrivit uppmärksammas av Kungl. Maj:t och kommer till uttryck vid frågans fortsatta behandling. Man har skilda meningar om vilka faktorer det är, som påverka inflationen. Jag tycker nog, att man något underskattat lönernas inverkan på inflationsfaran. Jag skall icke taga upp en diskussion nu, men jag tillåter mig kraftigt understryka det som anförts om faran för en inflation överhuvud taget. Vi som upplevde förra världskriget kunde med egna ögon se, hur inflationen förhärjande gick fram över närings- och samhällsliv såväl i vårt land som i många andra länder. Det synes mig också uppenbart, att den grupp, som i första hand får bära de farliga, för att icke säga ödesdigra, konsekvenserna av en inflation, det är löntagarna. Det gäller därför att här föra

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

en klok och försiktig politik, att samtidigt som man tillgodoser berättigade lönekrav bevarar och fullföljer en politik, som såvitt möjligt förhindrar en allvarlig inflation.

Såvitt jag förstår innebär såväl propositionen som utskottets utlåtande en sådan försiktig och klok politik, och därför ber jag, herr talman, att i anslutning till vad jag anfört få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Senander**: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av en sak, som framkom under statsrådet Wigforss anförande. Han gjorde ju gällande — och det har han gjort icke bara nu utan också tidigare — att ramavtals- och lönestoppspolitiken vore en speciell kristidshistoria, alltså någonting, som skulle avvecklas så fort normala förhållanden inträdde. Jag skulle vilja fråga statsrådet Wigforss: om nu detta påstående är riktigt, varför genomförde man då redan vid 1938 års riksdag ramavtal och lönestopp för statstjänarnas vidkommande? Då hade vi ännu icke krig. Då hade vi ännu icke någon inflationsrisk. Det föreskrevs då i statstjänarnas avlöningsreglemente, att det s. k. rörliga tillägget endast skulle ge $\frac{3}{4}$ kompensation för dyrtiden. Där hade vi förebilden till det kommande ramavtalet. Vidare föreskrevs, att detta rörliga tillägg icke finge överskrida 15 %. Där hade vi lönestoppet, infört redan vid 1938 års riksdag i statstjänarnas lönereglemente. Detta är sålunda icke någon uppfinning tillkommen på grund av kristidens svårigheter. Det genomfördes redan vid 1938 års riksdag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! På herr Senanders fråga vill jag svara, att de åtgärder, som vidtogos år 1938, såvitt jag förstår, icke hade något som helst samband med löne- och prisstoppspolitik. Det var ingen, som år 1938 kunde föreställa sig, att man skulle komma att införa ramavtal och lönestopp av den typ, som vi nu ha fått. Det var ju då bara fråga om en fortsättning av det system med indexlöner för statstjänare, som vi haft ända sedan förra kristiden. Det nya var den maximering, som genomfördes, då det bestämdes, att när man kommit upp till 20 enheters prisstegring och 15 % lönestegring, skulle frågan om statstjänarnas löner tagas under förnyat övervägande. Men detta var så långt ifrån tänkt såsom ett lönestopp att meningen med maximeringen i stället var, att när man kommit så långt på prisstegringens väg, att lönerna stigit till maximum, skulle det vara på tiden att företaga en ny lönereglering. Om man skall göra en jämförelse härvidlag, bör man snarare säga, att maximeringen innebär, att ett lönestopp icke kan äga bestånd mera än till en viss gräns utan att man på nytt tager upp hela frågan om lönerna. Såvitt jag förstår har detta ingenting att göra med den diskussion vi fört här.

Herr **Senander**: Herr talman! Vad statsrådet Wigforss senast anförde förklarar ju icke, varför man redan år 1938 ingick på en reducering av dyrtidskompensationen. Det var speciellt detta jag ville ha klarlagt. Ty det visar, att man redan före kriget, innan man ännu kunde skrämman med inflationsspöket, var inne på linjen att icke giva full kompensation för dyrtiden. Frågan är väl, om man icke får betrakta denna åtgärd gentemot statstjänarna på ett så tidigt stadium som ett slags beredskapsåtgärd, vidtagen för att man sedan skulle kunna med statstjänarna som exempel pressa den privata arbetsmarknadens arbetare till eftergifter. Det var ju också vad som inträffade vid krigsutbrottet.

Provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o bifall till motionerna I: 353 och II: 553; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig.

Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Persson i Stockholm votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets förevarande utlåtande nr 240 antager bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till motionerna I: 353 och II: 553.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 240, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Persson i Stockholm, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 179 ja och 13 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om bemyndigande att överskrida det å allmän förskottsstat I uppförda anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Blott ett par ord. I det nu föredragna utlåtandet har statsutskottet enhälligt tillstyrkt propositionen om att Kungl. Maj:t

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. (Forts.)

skulle få överskrida anslaget under femte huvudtiteln till flyktinghjälpen. Det är väl all anledning antaga, att även denna kammare kommer att bifalla detta utskottsutlåtande. Det råder ju bland oss icke mer än en mening därom, att vårt land bör i så hög grad, som det är möjligt, lätta de förhållanden, under vilka flyktingarna leva.

När jag begärde ordet, var det egentligen endast för att beröra en detalj i detta flyktingproblem, enligt min mening dock en ganska viktig detalj. Med strömmen av flyktingar har också en stor skara barn och ungdom i skolåldern kommit till vårt land. Enbart bland estniska flyktingar lär det enligt vad som för mig uppgivits finnas omkring 2 500 skolpliktiga barn. Sedan förläggingsfrågan ordnats — det arbetet pågår nu som bäst — bör givetvis undervisning i någon form ordnas för denna skolpliktiga ungdom. Från flyktingarnas egen sida har också begäran framkommit om att så måtte ske. Jag har, herr talman, vid behandlingen av detta utskottsutlåtande allenast velat uttala den förhoppningen, att, om det visar sig behövt, medel av här ifrågakvarande anslag skola få användas för undervisningsfrågans ordnande för flyktingarnas barn. Det synes mig böra ingå såsom ett led i den socialt betonade verksamhet bland flyktingarna, som just detta anslag avser att möjliggöra.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det kan icke för mig vara fråga om att resa motstånd mot att regeringen skall få denna fullmakt, därför att syftet med flyktingpolitiken i allmänhet är så behjärtansvärt och så oomstritt, att det ur den synpunkten icke finnes någon anledning att dämpa regeringens iver att hjälpa dem, som äro verkligt nödställda och som komma hit som flyktingar. Men när regeringen avgav sin utrikespolitiska deklaration den 30 oktober förekom ett avsnitt, där det för det första förklarades, att de politiska flyktingarna kommit hit på eget initiativ utan svenska myndigheternas tillskyndan. Vidare hette det, för det andra, att om någonting i flyktingarnas föregående visade sig vara tvivelaktigt, om de — jag tolkar det så — tjänstgjort till exempel såsom quislingar, skulle de omhändertagas särskilt och icke betraktas som politiska flyktingar i vanlig mening, och för det tredje, att man icke skulle tillåta dessa flyktingar att bedriva någon politisk propaganda här i riket. På grund härav skulle jag vilja göra några påminnelser.

Det faller mig naturligtvis icke in att påstå, att statsministern icke skulle ha uttryckt sin övertygelse, när han avgav denna förklaring för riksdagen. Men det hindrar ju inte, att man måste säga, att det faktiskt med svenska myndigheternas bistånd organiserats i vårt land en invasion av baltiska flyktingar. Även om regeringen icke har haft kontakt med denna fråga, är det svårt att tänka sig, att det skulle kunna vara möjligt få exempelvis svenska örlogsfartyg att uppehålla sig vid de baltiska kusterna för att fiska upp flyktingar, eller att svenska fartyg skulle gå fram och tillbaka mellan Sverige och Baltikum och erhålla bränsle utan att de svenska myndigheterna skulle haft något med detta att skaffa.

Vidare har det här i landet redan förekommit, att dessa flyktingar utgivit politiska skrifter, pamfletter, och erhållit regeringens tillstånd till att utgiva tidningar i landet för propaganda bland flyktingarna. Det stämmer icke, menar jag, med de förklaringar regeringen avgav den 30 oktober i år, att man icke skulle tillåta någon politisk flyktingpropaganda här i landet.

När jag påtalar detta är det icke alls — det har jag redan framhållit — i avsikt att dämpa regeringens iver, när det gäller att bispringa flyktingarna.

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. (Forts.)

Tidigare var det ju så och så därmed. Jag anser emellertid, att varje initiativ regeringen tar för att bispringa nödställda flyktingar och sådana, som Sverige ur anständighetssynpunkt kan giva asyl åt, är prisvärd. Men jag har ej kunnat underlåta göra regeringen uppmärksam på just de förhållanden jag här påpekat och därmed också rikta den maningen till regeringen att tillse, att i samband med den flyktingimport, som äger rum i vårt land, icke får bildas en grundval för den mot Sveriges intressen och mot Sveriges relationer med främmande länder — jag tänker på de sannolikt segrande makterna i detta krig — skadliga propaganda, som håller på att uppstå på svensk botten.

Det var endast dessa anmärkningar jag velat komma fram med. De rikta sig, som synes, ej mot att riksdagen skall lämna denna fullmakt åt regeringen, ty den anser jag att regeringen bör ha.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det vore naturligtvis önskvärt att i ett ärende av detta slag sådana anklagelser, som herr Hagberg tror sig kunna rikta mot de svenska myndigheterna, bleve mera preciserade, ty veterligen ha inga svenska myndigheter medverkat till någon transport av flyktingar från Baltikum och hit. Det är ju en helt annan sak om man ute på havet har funnit flyktingar, ofta i små båtar, och då räddat dem ur sjönöd. Jag förstår inte hur man skall kunna rikta någon anmärkning mot detta, även om det gäller flyktingar som inte skulle vara välkomna här i landet. Vi ha ännu inte tillägnat oss den meningen, att vi när det gäller människor i direkt nöd, om vilka vi inte veta att de gjort sig skyldiga till några förbrytelser, bara kunna lämna dem åt sitt öde.

Det är en helt annan sak, att det kunnat finnas privata organisationer, som ha anordnat sådan hjälp åt balter, att dessa därigenom kunnat ta sig över till Sverige. Men så länge det inte finns någon myndighet, om vilken man direkt förklarar att den medverkat därtill, och då vi från regeringens sida icke kunnat konstatera att något sådant förekommit, finns det ingen anledning att upprepa dessa anklagelser mot svenska myndigheter. Jag har i de kommunistiska tidningarna läst stora reportage rörande detta, men såvitt vi veta ha vi rättighet att absolut bestrida, att svenska myndigheter äro inblandade i denna sak.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det är mycket bra, att socialministern så uttryckligt bestrider, att svenska myndigheter ha något med denna sak att göra. Det återstår dock att konstatera, att man här i landet tydligen kan erhålla bränsle, låt vara genom privata organisationers systematiska verksamhet, för att överföra så många flyktingar som möjligt från Baltikum. Jag trodde för min del det skulle vara omöjligt att göra detta utan att svenska myndigheter på ett eller annat sätt understödde en sådan verksamhet.

Herr statsrådet underlät att beröra den andra sidan av saken, som jag tycker är mycket allvarlig, nämligen att man här i landet börjar driva politisk propaganda för att tjäna vissa syften. Härvidlag framstår i alla fall som obestriddligt, att man har fått regeringens tillstånd att utge tidningar, skrifter o. s. v., vilket ändå bekräftar, att det finns anledning för regeringen att hålla ögonen på dessa frågor.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är klart som dagen, att det finns all anledning att hålla ögonen på vad som sker härvidlag, och jag tror även, att man gör det. Nu komma nog inte herr Hagberg och jag att ha samma omdöme om vad som kan anses vara tillåtligt eller inte. Jag vill påpeka, att även på den tiden, då man kunde säga att kommunisterna

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. (Forts.)

voro förföljda här i landet, kom det dock regelbundet ut en internationell kommunistisk tidskrift med mycket agitatoriskt präglade artiklar, som utgavos i Sverige och trycktes på främmande språk. Det går inte för sig att vara så förfärligt ömskint i ett fall men anse andra fall av liknande natur vara fullkomligt i sin ordning.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 7.

Herr **Skoglund** i Doverstorp erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr tal- *Interpellation.*
man! Under de gångna krisåren har det svenska folket på olika sätt visat prov på sin vilja att bispringa folken i de av kriget drabbade länderna, helt naturligt främst de nordiska. Det är säkerligen betydande värden i penningar, varor och tjänster som på enskild och allmän väg sammanbragts och ställts till förfogande för detta ändamål. De statliga åtgärderna på området torde, att döma av föreliggande anslagsäskanden, komma att kräva medel, som väsentligt överstiga det belopp å 400 miljoner kronor, vartill det totala medelsbehovet förutsatts komma att uppgå under budgetåren 1943/44 och 1944/45 (se prop. nr 294 till 1944 års riksdag).

Av olika skäl skulle det vara av värde att få en uppgift om åtminstone den ungefärliga omfattningen av den hjälp, som från svensk sida — på enskild väg lika väl som genom statens försorg — under kriget ställts till förfogande och använts för humanitära hjälpaktioner i främmande länder. En sådan uppgift skulle bland annat vara en god utgångspunkt för bedömning av vårt lands möjligheter och skyldigheter i samband med eventuellt förestående internationella aktioner när återuppbyggnadsarbetet på allvar kan komma i gång ute i världen.

För riksdagen är det emellertid framför allt angeläget att få kännedom om huru de medel, som redan nu ställts till regeringens förfogande, blivit använda. De ha givetvis huvudsakligen disponerats i och för den verksamhet, som utövas av statens återuppbyggnadsnämnd och svenska kommittén för internationell hjälpverksamhet, varför i detta sammanhang en redogörelse för denna verksamhet skulle vara av särskilt intresse. Inte mindre betydelsefullt är det emellertid att få veta, vad regeringen räknar med såsom de viktigaste uppgifterna för den närmaste tiden, så långt denna kan i förväg överskådas.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande fråga:

Är regeringen i tillfälle att inför den nu samlade höstriksdagen framlägga en redogörelse för det svenska internationella hjälparbetet, främst då vad som hittills under kriget i olika former presterats och vad som torde bli de närmaste viktiga uppgifterna?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.35 em.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 29 november.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen påbörjade sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, femte huvudtiteln, punkten 1, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd, dels ock i förevarande ämnen väckta motioner.

I propositionen nr 288, vilken hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 oktober 1944) föreslagit riksdagen att till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 arvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor.

I anledning av nämnda proposition i förevarande del hade inom riksdagen väckts två likalydande, till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen nr 351 i första kammaren av herr *Hage m. fl.* och nr 552 i andra kammaren av herr *Andersson i Malmö m. fl.*

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 20 oktober 1944 dagtecknad proposition, nr 297, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd.

1 § i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget hade följande lydelse:

1 §.

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggspensionen eller understödet utgå följande belopp, räknat för budgetår, nämligen
till ogift person ävensom till den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggspension eller invalidunderstöd..... 100 kronor samt till annan pensions- eller understödstagare 50 »

Provisorisk förstärkning utgår icke å tilläggspension, där summan av denna och grundpensionen understiger 12 kronor om året, eller å invalidunderstöd som för år icke uppgår till nämnda belopp.

I anledning av propositionen nr 297 hade inom riksdagen väckts tretton motioner, vilka i likhet med propositionen hänvisats till behandling av lagutskott och tilldelats andra lagutskottet.

I de likalydande motionerna I: 358 av herr *Linderot* och II: 559 av herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen, under förklaring att den inte kunnat antaga Kungl. Maj:ts proposition nr 297 oförändrad, måtte besluta

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

dels antaga av motionärerna framlagt förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd;

dels »att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den av finansministern förebådade utredningen rörande sådana bestämmelser varigenom pensionsförbättringar skulle utgå i sådan utsträckning, att pensionärer med egen inkomst icke skulle komma i sämre ekonomisk ställning än pensionärer, vilkas egna inkomster uppginge till lägre belopp, måtte utföras så skyndsamt, att förslag i frågan kan föreläggas riksdagen omedelbart vid dess början nästa år».

1 § i det av dessa motionärer framlagda lagförslaget hade följande lydelse:

1 §.

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggspensionen eller understödet utgå, räknat för budgetår, tre månadstillägg vardera motsvarande folkpensionens eller invalidunderstödet månadsbelopp jämte fyra månads-tillägg om vardera 35 kronor.

Den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggspension eller invalidunderstöd, erhåller samma förmån för makens räkning.

Provisorisk förstärkning — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — nämnda belopp.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen nr 288, såvitt rörde punkten 1 under femte huvudtiteln, propositionen nr 297 ävensom samtliga ovan angivna motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 297;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor; samt

C. att motionerna I: 350, I: 351, I: 355—358, II: 550, II: 551, II: 552 samt II: 554—559 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Pettersson* i Dahl och *Hallagård*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med förklarande, att det genom propositionen nr 297 framlagda lagförslaget icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till lag i ämnet;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 48 000 000 kronor; samt

C. att motionerna I: 350, I: 351, I: 356, I: 358, II: 551, II: 552, II: 554, II: 556 och II: 559, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. och B. anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

D. att motionerna I: 355, I: 357, II: 550, II: 555, II: 557 och II: 558 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

1 och 5 §§ i det i reservationen intagna lagförslaget hade följande lydelse:

1 §.

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggspensionen eller

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

understödet utgå följande belopp, räknat för budgetår, nämligen till ogift person ävensom till den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller invalidunderstöd 135 kronor samt till annan pensions- eller understödstagare 85 » .

Provisorisk förstärkning — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — nämnda belopp.

5 §.

Till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen bidraga för varje budgetår kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 43,2 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 33,4 procent och för ort tillhörande ortsgrupp 3 27,2 procent av deras jämlikt 13 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering beräknade andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa.

Återstående kostnad bestrides av staten.

2) av herrar *Norman, Eriksson* i Stockholm, *Bäcklund, Mårtensson, Hage* och fru *Nordgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa.

A. att riksdagen med förklarande, att det genom propositionen nr 297 framlagda lagförslaget icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i denna reservation intaget förslag till lag om provisoriska förstärkningar av tilläggs pensioner och invalidunderstöd;

B. att riksdagen måtte till Bidrag till provisoriska förstärkningar av tilläggs pensioner och invalidunderstöd å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kronor;

C. att motionerna I: 350, I: 351, II: 551 och II: 552 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. och B. anför;

D. att motionerna I: 358 och II: 559, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. anför, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

E. att motionerna I: 355—357, II: 550 och II: 554—558 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

1 och 5 §§ i det i denna reservation intagna lagförslaget hade följande lydelse:

1 §.

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggs pension, eller invalidunderstöd, skola såsom provisoriska förstärkningar av tilläggs pensionen eller understödet för varje budgetår utgå

a) ett belopp, utgörande för ogift person ävensom för den vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller invalidunderstöd 100 kronor samt för annan pensions- eller understödstagare 50 kronor;

b) ett belopp motsvarande folkpensionens eller invalidunderstödet belopp för en månad.

Provisorisk förstärkning — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — nämnda belopp.

5 §.

Till kostnaderna för provisoriska förstärkningar bidraga för varje budgetår

kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 38,9 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 32,1 procent och för ort tillhörande ors-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

grupp 3 28 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa, samt

landsting med belopp motsvarande 34,3 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under nyssnämnda kalenderår.

Återstående kostnad bestrides av staten.

Dessutom hade särskilt yttrande avgivits av herrar *Bäcklund* och *Hage*.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Eriksson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A. på det sätt, att det däri tillstyrkta lagförslaget föredrages, i den mån så erfordras, paragrafvis med slutbestämmelse, ingress och rubrik sist, varefter och sedan lagförslaget blivit genomgången utskottets hemställan i punkten A. föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Detta förslag bifölls.

Punkten A.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

Efter föredragning av 1 § anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Säkerligen uttalar jag en enhällig uppfattning i kammaren, då jag uttrycker tillfredsställelse över att riksdagen i höst har blivit i tillfälle att behandla en fråga av denna innebörd. Det är väl allas vår gemensamma önskan, att man skall kunna bättre tillgodose folkpensionärerna än hittills skett. Om än uppfattningarna kunna gå isär rörande graden av och formerna för detta tillgodoseende, äro nog alla överens om att behovet härvidlag är klart ådagalagt.

När man ser på det föredragna utskottsutlåtandet, finner man, att meningarna dela sig såtillvida, att det föreligger tre olika lösningar av frågan. Jag tror emellertid, att man kan konstatera, att skiljaktigheterna i själva verket äro mindre framträdande än vad som kan framgå av denna förmenta splittring.

Sedan första kammaren efter en rätt kort debatt godkänt den reservation, som till utskottsutlåtandet fogats av herr Norman m. fl., föreställer jag mig, att mitt anförande icke behöver bli alltför långt, då jag nu går att något motivera denna reservation.

Det framgår av utlåtandet, att majoritetsståndpunkten avgjordes av lotten. Det är sex ledamöter av utskottet som stå för den reservation, till vilken jag anslutit mig, och de övriga ledamöterna ha splittrats på två linjer. Egentligen är det sålunda så, att de som här stå för majoritetsförslaget endast äro fyra ledamöter av de tolv, som deltagit i ärendets behandling. Att så blivit förhållandet sammanhänger med den vanliga propositionsordningen, då man röstar

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

om kontraposition och då den som röstar på det förslag, som blir utslaget vid kontrapositionsvoteringen, kan förena sig med en annan meningsriktnings företrädare för att man på det sättet skall få deltaga i en majoritet.

Vad som varit gemensamt för de grupper, som reserverat sig, är, att man anser, att den förbättring av folkpensionärernas ställning, som här av Kungl. Maj:t föreslagits, är otillräcklig. Man har diskuterat olika utvägar för att åstadkomma en ytterligare förbättring i detta år och de utvägar, som stått till buds, ha varit antingen att höja det belopp Kungl. Maj:t i sitt förslag upptagit som förstärkning av tilläggspensionerna och invalidunderstöden eller att bevilja ett ytterligare tillägg i anknytning till det dyrtidstillägg till folkpensionerna, som utgått under de senaste åren. Den meningsriktning jag företräder har valt den sistnämnda utvägen. Vi ha sålunda godtagit Kungl. Maj:ts förslag beträffande beloppen, d. v. s. dels ett belopp av 100 kronor för den som är ogift eller den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggspension, och 50 kronor för övriga pensions- eller understödstagare, men byggt på Kungl. Maj:ts förslag med ett månadstillägg i anknytning till det dyrtidstillägg, varom jag nyss talade, så att det skulle bli ett procentuellt tillägg eller med andra ord ett tillägg av samma belopp, som nu utgår i procentuellt dyrtidstillägg. Det betyder sålunda, att denna förstärkning utgår med samma belopp för en månad, som pensions- eller understödstagaren äger åtnjuta i månadsbelopp.

Att vi anslutit oss till denna lösning beror på att vi anse att varje system med fixt belopp innebär, att sådana folkpensionärer, som ha egen inkomst — antingen av kapital eller arbete — och vars folkpension på denna grund reducerats så att den uppgår till allenast ett obetydligt belopp, skulle få ett oproportionerligt högt tillägg i förhållande till folkpensionens eller understödets storlek. Det är nämligen så, att omedelbart under den gräns, vid vilken en tilläggspension av 12 kronor om året börjar utgå, finns det personer i ungefär samma inkomstläge, som icke få något tillägg alls. De komma icke ens i åtnjutande av det dyrtidstillägg riksdagen har beslutat, och då uppstår det förhållandet, att de som ha en tilläggspension av 12 kronor eller däromkring, få en avsevärt bättre ställning än pensionärer, som äro i ungefär samma inkomstläge men som icke ha sådan tilläggspension och ej komma i åtnjutande av dyrtidstillägg. Vid denna provisoriska förstärkning blir ojämnheten i tillämpningen särskilt framträdande. När vi i alla fall velat hjälpa folkpensionärerna, framför allt dem som ha tilläggspension med det högsta beloppet — ty det är sådana som icke ha annan inkomst än folkpensionen, som befinna sig i det mest brydsamma läget — ha vi ansett det naturligt att bygga på folkpensionen med ett månadsbelopp av samma struktur som det procentuella dyrtidstillägget. Detta är sålunda motivet till att vi reserveranter samlat oss på denna linje.

I utskottet ha dessutom diskuterats två andra frågor, som framförts i motioner, och jag skall yttra ett par ord till förklaring av att den meningsriktning jag tillhör i det hänseendet ställt sig på den linje reservationen utvisar.

Den ena gäller det av Kungl. Maj:t föreslagna systemet med en åldersgräns av 60 år för den andra maken för att det högre beloppet av förstärkningen skall utgå. Det har förelegat yrkanden om att man skulle sänka åldersgränsen till 55 år och att man icke skulle fastställa någon åldersgräns alls. Jag erkänner, att jag för min del närmast var böjd för att ansluta mig till dem som ansågo, att det icke skulle vara någon åldersgräns alls. Jag sade mig nämligen, att vilken åldersgräns man än sätter, komma olägenheter att uppstå. Men när man grundligt genomdiskuterat frågan i utskottet, kom jag till

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

den uppfattningen, att det skulle vara ännu orimligare att icke sätta någon åldersgräns, och fördenskull stannade jag vid att förorda den av Kungl. Maj:t föreslagna åldersgränsen, något som också föreslås i den av mig biträdda reservationen.

Den andra fråga, som diskuterades, var hur man skulle fördela kostnaderna för denna provisoriska pensionsförstärkning. I det avseendet innehåller Kungl. Maj:ts förslag den regeln, att kostnaderna skola fördelas mellan kommunerna, landstingen och staten efter samma proportion som för närvarande tillämpas beträffande såväl tilläggs pensionerna som dyrtidstilläggen. Det har från flera håll yrkats på att landstingen borde befrias från att delta i kostnaderna i detta fall. Frågan om befrielse för landstingen har ju för övrigt varit före när det gällde dyrtidstilläggen. För min del har jag ansett, att då det här är fråga om ett provisorium, som endast kan komma att bli gällande för en kort tid, saknas det skäl att göra en principiell ändring i avseende å fördelningen av kostnaderna. Hela frågan om vår folkpensionering är ju under utredning, och denna detalj liksom en mångfald andra kommer ju att prövas. Då förefaller det mig, som om man intill dess att frågan blivit utredd mycket väl kan nöja sig med den lösning, som Kungl. Maj:t i detta avseende föreslagit. Samma lösning är sålunda upptagen i den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

Jag ber sålunda, herr talman, att med vad jag nu sagt få yrka bifall till herr Normans m. fl. reservation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag tager till orda redan nu för att försöka klarlägga, hur jag sett på det problem, som här föreligger.

Jag tror, att jag har rätt att fälla det omdömet, att när man skall gå till en provisorisk förbättring inom ramen för en så komplicerad lagstiftning, som vår folkpensionslagstiftning de facto är, så ställes man inför ett av de svåraste problem, som överhuvud taget finnas inom socialpolitikens och socialförsäkringens område.

Jag kan icke säga, att jag blev så särskilt tilltalad av socialvårdskommitténs förslag, när jag först fick det. Jag tyckte, att det gav för litet åt de pensionärer, som ha de sämsta inkomsterna, d. v. s. de pensionärer som — det framgår av tabellerna, som var och en kan titta på — sakna egen inkomst och äro ensamstående. Dessa ha ingenting annat att leva på än sin folkpension. Det blir ofantligt mycket bättre, så snart det i samma familj finns två pensionsstagare. Då blir det dubbla summan. Det är klart, att levnadskostnaderna äro högre för två än för en, men det finns vissa gemensamma utgifter, som faktiskt icke bli högre för två än för en, såsom t. ex. utgifterna för bränsle, hyra o. s. v. Men därtill kommer, att när man går till detta slags förbättring inkomsterna för två pensionsberättigade makar med egen inkomst komma upp i en helt annan nivå än inkomsterna för dem göra som äro enbart hänvisade till folkpensionerna. Jag skall i detta senare avseende tillåta mig att anföra ett av de mera extrema fallen. När man skall göra en provisorisk förbättring kan man ju icke undgå att fråga sig, hur denna kommer att stå sig i förhållande till en mera definitiv reformering av folkpensioneringen, vilken som alla veta är förestående. Jag väntar förslag redan nästa år från socialvårdskommittén. Man kan icke rimligen göra så, att man inför förbättringar för att sedan när man skall genomföra den definitiva reformen, återtaga en del av vad som är givet. Det är den ena sidan av saken. Den andra är, att varje provisorisk för-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

bättring måste gå efter mycket enkla linjer för att man överhuvud taget skall våga sig på den.

Jag skall alltså taga upp de extrema fallen. I ortsgrupp 1 kunna två äkta makar, vilka ha en egen inkomst på 1 200 kronor tillsammans, ändå båda bli berättigade till pension. Denna är visserligen låg. Den utgör 50 kronor jämte grundpensionen. Man beräknar att vardera får omkring 125 kronor. I ortsgrupp 2 bli de berättigade till en folkpension av samma storlek vid en inkomst av 1 600 kronor, och i ortsgrupp 3 bli de berättigade till lika stor folkpension som den i de båda övriga grupperna vid en gemensam inkomst av 2 000 kronor. När vederbörande komma upp till sådana inkomster som på landsbygden 1 200 kronor, i de medelstora städerna — för att nu förenkla dyrortsgrupperingen — 1 600 kronor och i de stora städerna och vissa norrlandskommuner 2 000 kronor, är det väl ganska rimligt, att de *pensioner*, som beviljas, icke bli av någon högre storleksordning. Det förslag, som här föreligger från regeringens sida, innebär, att personer i den situationen, alltså med 1 200 kronors resp. 1 600 och 2 000 kronors inkomst, erhålla tilläggspension, grundpension, dyrtidstillägg och provisoriskt tillägg till ett sammanlagt belopp av 552 kronor. Det betyder, att vederbörande komma upp i en inkomst för äkta makar av sammanlagt 1 752 kronor i lägsta dyrortsgruppen, 2 152 kronor i andra dyrortsgruppen och 2 552 kronor i högsta dyrortsgruppen. Det är klart, att man icke i dag kan säga, om vi, när vi gå till en definitiv reform, vilja lämna pensioner som äro större än de som här föreslås. Det är naturligtvis icke uteslutet, men det är i varje fall ingalunda säkert att vi vilja till en familj med 2 000 kronors inkomst lämna en högre pension än omkring 500 kronor. Går man utöver dessa belopp, står man otvivelaktigt inför risken att icke kunna vidhålla de beviljade pensionerna, när den definitiva reformen kommer.

Vad den kommunistiska motionen beträffar — jag drager mig icke för att ge det betyget, att den är den hittills bäst genomtänkta av alla de kommunistiska motioner, som äro väckta i folkpensionsfrågan — kommer man upp till siffror, som i varje fall äro sådana, att det förefaller tvivelaktigt att man skall kunna behålla dem. I ortsgrupp 1 kommer ett äkta par, som har pension, under de av mig nyss nämnda förutsättningarna upp i en inkomst av 1 994 kronor. Nu är det visserligen sant, att taxeringarna på landsbygden kanske inte berätta hela sanningen om de inkomster, som en stor del av landsbygdsbefolkningen har. Med rätt eller orätt så är det dock ett faktum, att det är ett ganska ringa antal av den svenska bondeklassen, som kommer upp till en inkomst av praktiskt taget 2 000 kronor. Nu har det ju varit en given regel i all socialpolitik, att man icke rimligen i form av försäkring kan öka inkomsten utöver den som vederbörande har vid full arbetsförmåga. Det är uppenbart, att här tangerar man gränsen. Man tangerar gränsen mera för ortsgrupp 1 än man gör för ortsgrupp 2 eller 3. I ortsgrupp 2 kommer en familj av nyss angivna stölek upp till en sammanlagd inkomst av 2 394 kronor eller i runt tal 2 400 kronor och i ortsgrupp 3 till cirka 2 800 kronor. Det är efter min mening konsekvenser av ett provisoriskt tillägg som man här icke kan taga.

Jag vill tillåta mig att fästa uppmärksamheten på ett par andra ting i detta sammanhang. En pensionär med 600 kronors egen inkomst får enligt den kommunistiska motionen en pensionsförbättring på sammanlagt 220 procent, om man medräknar dyrtidstillägg och det provisoriska tillägg som föreslås, under det att en pensionär, som icke har någon egen inkomst alls, får ökningen begränsad till 114 procent. Det är en disproportion som utmärker även regeringens förslag — det är icke fråga om det — men i varje fall stannar regeringsförslagens tillägg för en person med 600 kronor egen inkomst vid 168 procent. Det

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

blir således inte några 220 procent. Men jag måste i sanningsens intresse erkänna, att det också stannar väsentligt lägre i procentuellt avseende för en pensions-tagare, som inte har någon egen inkomst alls. En sådan får i lägsta dyrortsgrupp endast en 77-procentig ökning genom dyrtidstillägg och det provisoriska tillägget. Dessa exempel visa, hur vanskligt det är att överhuvud taget ge sig in på provisoriska förbättringar. På grund av den konstruktion, som hela vår pensionsförsäkring har, kan man inte undgå följer av detta slag.

Det är detsamma, då jag kommer till de s. k. fasta tilläggen, vare sig det är dyrtidstillägg eller provisoriska tillägg. De verka också, fast på ett helt annat sätt mera ojämnt och otillfredsställande än procentuella tillägg göra. Jag skall inte här uppehålla mig vid denna sak utan jag bara konstaterar, att det förhåller sig på detta sätt, och ingen människa, som har någon känedom om dessa ting, kan överhuvud taget bestrida att så är förhållandet.

När jag fick socialvårdskommitténs förslag spekulerade jag verkligen på att göra förändringar, och förändringen skulle närmast bestå däri att man skulle stryka alla tillägg för dubbelpensionärer men däremot öka tilläggen för de ensamstående pensionärerna, men jag vågade mig inte på det. Det skulle ha kostat betydligt över 50 miljoner kronor enbart för staten på grund av den kolossala mängden av ensamstående pensionärer i förhållande till äkta par, och jag vågade det heller inte därför att jag ansåg mig inte kunna bedöma konsekvenserna av en sådan förändring av socialvårdskommitténs förslag. Jag måste anse, att när det gäller de framtida konsekvenserna man inom socialvårdskommittén haft på helt annat sätt möjlighet att penetrera dessa, då man ju där sysslar med hela frågan om pensionsförsäkringens reformering, än som varit möjligt för mig under en relativt kort tid, därest jag ville lägga fram en proposition till denna extra höstriktsdag, och det ansåg jag vara nästan min skyldighet, därför att det på det sättet var möjligt att skjuta fram betalningen av det provisoriska tillägget till en tidigare tidpunkt än om förslaget hade kommit först i januari månad.

Alltså, jag vågade inte för konsekvensernas skull, som jag inte ansåg mig kunna bedöma riktigt då det gällde framtiden, göra någon ändring, och jag visste ju att allting måste ha ungefär den enkla karaktär som socialvårdskommittén hade givit förslaget. Ett skäl till att jag inte ansåg mig böra avvika ifrån socialvårdskommitténs förslag — det skälet är kanske ett misstag av mig, men jag har verkligen resonerat på det sättet — var att jag t. ex. inte ville slå ut tillägget på de olika månaderna utan försöka ha ett samlat belopp, att ge pensionärerna en liten större samlad summa i hand på en gång. De kunde klara bränslekostnader, de kunna möjligen också förbättra sin garderob och dylikt, om de på det sättet finge en större slant i handen än de äro vana vid. Därför ansåg jag även ur den synpunkten att förslaget om ett belopp, som skulle utbetalas på en enda gång, var ett riktigt grepp och att det var förmånligare än om man skulle slå ut det på olika små utbetalningar.

Med vad jag nu har sagt torde jag ha anfört huvudargumenten såväl emot kommunisternas motion såsom provisorium som emot det förslag, som innebär ett fast tillägg. Detta är emellertid icke utan vidare tillämpligt på den reservation, för vilken herr Norman står i spetsen. Det påstås att det i första kammaren sagts — jag hörde det icke — att jag har inlåtit mig på en kompromiss i regeringen. Det är inte riktigt. Jag har i regeringen inte framlagt något annat förslag än det som föreligger i propositionen, och i regeringen har ingen opponerat sig emot att propositionen skulle få denna läggning och att den skulle framläggas redan vid höstriktsdagen. Jag vill ha gjort alldeles klart, att jag har inte inom regeringen gjort yrkanden, som gingo över social-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

vårdskommitténs förslag. Det är emellertid en sak för sig, det kan ju inte utgöra något absolut hinder för mig, att om det i riksdagen kommer ett förslag, som jag tycker är sympatiskt eller i varje fall mot vilket jag inte kan göra de invändningar, som jag har gjort emot kommunistmotionen och emot den andra reservationen, jag då inte kan ha rättighet att här säga, att min argumentation träffar inte, på långt när i varje fall, det förslag, som innebär att man skulle kunna vara med om ett extra procentuellt tillägg. Det procentuella tillägget har nämligen den mycket stora förtjänsten, att det verkligen ger en slant åt de pensionärer som ha det allra sämst ställt. Jag medger, att det inte är någon stor slant. Det är sammanlagt 27 kronor i den lägsta dyrortsgruppen, 35 kronor i den andra och 44 kronor (88 kronor åt äkta makar) i den högsta dyrortsgruppen. Men i de extrema fall, som jag har nämnt, få i varje fall inte familjerna mer än 20 kronor. Det blir omkring 10 kronor per pensionär vid inkomst på 600, 800 eller 1 000 kronor i respektive dyrortsgrupper, och det måste jag ju erkänna, att en sådan ringa slant för ett helt år kan inte gärna drabbas av de omdömen, som jag har fällt om de andra tingen, att det skulle så att säga alldeles förstöra eller i varje fall alltför allvarligt försvåra en framtida pensionsreform.

Jag har velat lämna dessa förklaringar. Jag kan inte för min del finna någon bärande, allvarligt bärande invändning emot det förslag, som innebär ett procentuellt tillägg utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit, även om jag själv inte har gjort ett förslag i samma riktning vare sig inom regeringen eller i riksdagen.

Fröken Hesselgren: Herr talman! I likhet med den förste ärade talaren vill jag uttrycka min stora tillfredsställelse över att denna proposition har kommit fram. Den är ett alldeles direkt svar på den skrivelse, som riksdagen beslöt i våras och i vilken det begärdes att tilläggs pensionerna skulle ökas.

I socialvårdskommitténs förklaring sägs det, att de procentuella bidrag och de fixa månadsbidrag, som pensionärerna få, äro tillräcklig kompensation för själva dyrtiden. Alltså det som här har kommit fram har ingenting med kompensation att göra utan är ett direkt tillägg till tilläggs pensionerna, och detta var ju vad riksdagen begärde i våras. Över denna sak kan jag, som sagt, inte annat än uttala min stora tillfredsställelse. Men jag måste erkänna, att jag står i en mycket kuriös situation. Jag är en av de fyra, som stå för Kungl. Maj:ts förslag, och alla socialdemokraterna stå emot oss, och nu hör jag, att det är inte bara socialdemokraterna i utskottet som gått den vägen utan även departementschefen själv.

Det som gjorde att jag kände mig på den säkra sidan, när jag i utskottet röstade för Kungl. Maj:ts förslag, var, att jag sade mig att när socialministern med sin kända känsla för pensionärerna inte har vågat gå längre, då har han väl haft en uppgörelse med finansministern om hur långt man kunde gå, och som jag inte ville gå emot finansministern i en så allvarlig sak som denna, ansåg jag att det var omöjligt att här följa herr Hage och andra, som ville öka på. Det är inte bara fråga om de 27 resp. 44 kronor, som skulle tillkomma med reservanternas förslag, utan om man ser med finansministerns ögon, så är det elva miljoner kronor som detta lilla tillägg gäller.

Nu är det ju klart, att jag har tagit för givet att detta förslag har lagts fram efter en mycket noggrann överläggning om vad man i detta fall skulle kunna våga eller inte, och socialministern säger själv i propositionen, att man måste hålla sig till det allra nödvändigaste, man får inte föregripa o. s. v.

Det är inte värt att här gå in på någon detaljgranskning. Vi veta ju nu, att

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

reservationen går igenom. Vi veta, att första kammaren har tagit den, vi veta att socialministern har adopterat den, och då följer därav, att alla socialdemokrater — det är jag alldeles på det klara med — och jag tror även ganska många folkpartister komma att biträda reservationen. Situationen har härigenom blivit en helt annan. Det ansvar, som lades på oss, när vi ansågo att vi måste följa Kungl. Maj:t, när det gällde så stora summor, det ansvaret har tagits ifrån oss. Naturligtvis kommer jag att hålla på Kungl. Maj:t, det har jag en gång beslutat mig för och jag vänder inte om i den saken. Jag kommer att rösta på Kungl. Maj:t.

Emellertid vill jag i detta sammanhang, innan jag framställer mitt yrkande, framhålla ett par punkter i utskottets utlåtande. Socialministern har redan vidrört en svårighet, som vi fäst oss vid litet var, och det gäller den tabell, som står på sidan 16 i propositionen. Den visar ju mycket kuriösa förhållanden. En person, som har en egen inkomst av 600 kronor, får sammanlagt 926 kronor, under det att en som har 700 kronor får 775. Socialministern har själv påpekat detta och i anledning därav sagt, att skulle tekniska svårigheter omöjliggöra en mera genomgripande provisorisk reform redan under 1945, så skulle socialvårdskommittén taga sikte på och utreda detta förhållande så att inte dessa gränsfall bleve för markerade. Jag har bara velat stryka under detta, därför att utskottet tagit upp departementschefens uttalande, och jag vill för min del ytterligare understryka, att det är utomordentligt viktigt, att man får en bättre lösning på denna fråga. Det är den ena saken.

Den andra sak, som jag skulle vilja vidröra, är frågan om de 60 åren. I förslaget har departementschefen tagit upp en sak, som vi skrevo om i våras, nämligen att man borde undersöka frågan om familjepension, och jag förmödar att detta försök med de 60 åren är ett sätt att närma sig den frågan. Det har i samband med de 60 åren kommit fram förslag om att man skulle sätta åldersgränsen vid 55 år och även att man inte skulle ha någon åldersgräns alls. Det har därvid hela tiden talats endast om kvinnor ehuru det ju kan gälla endera av makarna. Jag är en smula orolig för att om man tar upp denna sak utan vidare, den skulle fastna så att säga på kvinnorna. Då skulle vi vara snubblande nära tidigare gällande ordning med lägre pension för kvinnorna, med lägre pensionsålder brukar följa lägre pension. Därför är jag mycket glad att utskottet i sitt uttalande har strukit under och vill betona angelägenheten av att ett införande av denna bestämmelse icke får betraktas som ett ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om folkpensioneringens framtida anordnande. Jag hoppas att det endast skall beteckna vägen fram till en lösning för något som är mycket viktigt, nämligen familjepensioneringen.

Slutligen är det en tredje sak, som jag måste säga några ord om. Det har väckts motioner om att man skulle befria landstingen från avgift till folkpensioneringen. Det har man motiverat med det faktum att landstingen ha varit lovade att slippa dessa pensionsavgifter. Deras avgifter till folkpensioneringen ha stått på avskrivning och minskat år från år. De äro nu nere i fem miljoner kronor och de bli mindre och mindre för varje år, och då skulle det vara orimligt, att när man börjat att avskriva dessa avgifter, man återigen skulle taga nya tag och göra landstingen ansvariga för denna nya sak. Jag och min partikamrat i utskottet voro därför mycket benägna att gå på den linjen, att man skulle föreslå att landstingen skulle uteslutas. Efter närmare diskussion inom utskottet i saken, slutade det med att vi resonerade på samma sätt som majoriteten, att eftersom det här är fråga om en tillfällig anordning kan det i alla fall icke taga så lång tid, innan landstingen befrias från ifrågakvarande avgifter. Därför ha vi avstått från att reservera oss på den punkten.

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

Ja, herr talman, det lönar sig icke att tala för Kungl. Maj:ts förslag, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till detsamma.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag skall i likhet med herr Eriksson i Stockholm och fröken Hesselgren uttala tillfredsställelse över att denna proposition kommit fram. Det överensstämmer ju med vad som uttalades här i riksdagen under sistlidne mars månad, då från samtliga partiers sida framfördes önskemål om att förslag om pensionsförstärkning så fort som möjligt skulle framläggas. Jag ber också att få uttala min tillfredsställelse över att i denna proposition föreslagits enhetliga belopp, att alltså samma tillägg ha kommit de olika ortsgruppernas pensionärer till del. Det överensstämmer helt och hållet med den linje vi inom bondeförbundet gått in för tidigare. Sedan är det ju klart, att det förslag, som nu kan framläggas, måste gå efter, som det heter i propositionen, synnerligen enkla linjer, och att det icke får tagas till så högt, att det kan bli svårigheter, när sedan det slutliga pensionsförslaget skall framläggas. Vi ha i varje fall på vårt håll i utskottet ansett, att de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen äro väl knappt tilltagna, och att det sålunda borde ske en liten förhöjning av de belopp som Kungl. Maj:t här föreslår.

I debatten här i riksdagen har det ju kommit att stå en strid mellan de olika principerna i de reservationer som fogats till utskottets utlåtande av det socialdemokratiska partiet och av oss bondeförbundare. Det är en skillnad principiellt mellan de båda reservationerna så till vida, att ökningen utöver av Kungl. Maj:t föreslagna belopp enligt den socialdemokratiska reservationen skulle utgöras av folkpensionens belopp för en månad, alltså ett procentuellt tillägg, varemot enligt vår reservation ifrågasvarande ökning skulle utgöras av vissa fasta belopp. Sedan ha ju de socialdemokratiska reservanterna i enlighet med den motion som väckts av herr Hage m. fl. gått in för att bestämmelse om det procentuella tillägget skall inarbetas i själva lagtexten. Det skall tilläggas själva grundpensionsbeloppet. Vidare säga dessa reservanter, att ifrågasvarande procentuella tillägg bör sålunda utgå, icke såsom motionärerna föreslagit som ett engångsbelopp för innevarande budgetår, utan i likhet med de föreslagna fasta beloppen så länge den provisoriska lagen kommer att gälla. Man kan alltså icke säga annat än att det här är fråga om samma princip i bägge reservationerna. Skillnaden är, att vi föreslå, att det skall vara fasta belopp, varemot det i den andra reservationen föreslås, att det skall vara procentuella.

Här har framhållits både av herr Eriksson i Stockholm och av statsrådet Möller, att det skulle bli större orättvisa, ifall man ginge in för fasta belopp än om man ginge in för procentuella belopp. I förslaget om de fasta beloppen har man ju utgått ifrån månadsbeloppet i andra ortsgruppen, alltså i runt tal 35 kronor. Om man tar högsta tilläggs pensionen och lägger till grundpensionen, kommer man till ett belopp av i första ortsgruppen 325 kronor, i andra ortsgruppen 425 kronor och i tredje ortsgruppen 525 kronor. Dividerar man detta med månadernas antal, alltså med tolv, kommer man fram till månadsbelopp av i första ortsgruppen 27 kronor 8 öre, i andra ortsgruppen 35 kronor 41 öre och i tredje ortsgruppen 43 kronor 75 öre. Alltså kan man säga, att det är en skillnad på omkring 8 kronor de olika ortsgrupperna emellan. Nu säges det, att det i gränsfallen skulle bli orättvisare, om man ginge in för fasta tillägg. Det skulle bli större orättvisa mot dem som på grund av obetydligt större egen inkomst icke ha tilläggs pension och därmed icke heller komma i åtnjutande av detta ökade tillägg. Statsrådet Möller har sagt, att det är

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

fullständigt uppenbart, och att det är förhållanden, som ingen människa, som känner till dessa ting, kan bestrida. Jag förstår icke det; jag kanske bör räkna mig till de människor, som icke känna till dessa ting. Jag tycker, att orättvisan blir precis lika stor i de olika skarvarna, vare sig det gäller pensionärer som ha sådan inkomst att de ligga alldeles nedanför gränsen och därför icke kunna få pension, eller dem som ha egen inkomst. Det är alldeles självklart, som statsrådet Möller säger, att de pensionärer, som tidigare ha en pension på 12 kronor och få detta tillskott till kristillägget, såväl fast som procentuellt, som föreslås i propositionen och utskottets förslag, få ett större procentuellt tillägg. Men om man skulle fundera över varför detta tillägg skall lämnas, måste man väl säga, att det skall ju vara för att kompensera dyrtiden. Då måste man väl säga, att om det skall bli någon rättvisa, måste denna kompensation, om den skall kompensera stegringen av levnadskostnaderna för dessa bli ungefär lika. Annars blir det säkert en stor och uppenbar orättvisa. Nu säger man att det icke skall vara något kristillägg utan ett tillägg till själva pensionsbeloppen. Men det är väl ingen som tror, att ifall icke denna tid hade fört med sig ökade levnadskostnader, detta tillägg hade kommit just nu, innan socialvårdskommittén hunnit komma fram med sitt förslag. Alltså måste man väl kunna säga, att i princip är detta ett tillägg för ökade levnadskostnader under kristiden.

Vad sedan denna skillnad mellan fasta och procentuella tillägg beträffar så ha vi diskuterat den vid olika tillfällen. Det ha vi gjort, när vi haft att taga ställning till de s. k. kristilläggen till pensionstagarna. Vi ha då från vårt håll bestämt hävdat den meningen, att den utveckling som ägt rum beträffande levnadskostnaderna har inneburit, att dessa så att säga sammansmält på så vis, att det blivit lika dyrt eller åtminstone nästan lika dyrt att draga sig fram inom de olika ortsgrupperna. Man behöver väl här icke erinra socialministern om att han själv sagt detta i en proposition till riksdagen för icke så lång tid sedan. I denna proposition säger han, att vissa tecken tyda på att de prisstegringar som drabbat de förnödenheter, som dessa pensionärer utnyttja, se ut att vara för de olika ortsgrupperna ganska lika.

När vi debatterade detta i våras, gick nuvarande statsrådet Erlander upp i debatten och anförde, att han ansåg, att min kritik på den punkten var riktig, och han framhöll, att socialministern har tagit mycket allvarligt på detta problem som vi här debattera angående de procentuella och fasta dyrtidstilläggen. Han förklarade sig vidare villig medge, att första gången när dyrtidstilläggen på folkpensionerna bestämdes hade man i alltför stor utsträckning låtit den tekniska sakkunskapen bli avgörande. Vi kunna icke säga något annat än att det var ett fullt erkännande, att nu ha levnadskostnaderna sammanpressats, och det är därför berättigat, att en lika stor pensionsförstärkning kommer pensionsstagare inom de olika ortsgrupperna till godo.

Nu säger statsrådet här att de av oss föreslagna fasta tilläggen skulle leda till en stor orättvisa mot dem, som ha egen inkomst, och han anförde dessa tal för två pensionärer av 1 200 kronors inkomst i ortsgrupp 1, 1 600 i ortsgrupp 2 och 2 000 i ortsgrupp 3. Jag antager, att det blir belyst litet mera i debatten. Det är väldigt svårt att förstå, att det verkligen kan ligga något i detta påstående, att orättvisorna bli större. Det är alldeles självklart, att i skarven mellan de olika gränserna måste det bli ojämnheter, det kan varken denna pensionslag eller andra förordningar undgå. Vi ha ju haft en ganska stor debatt i dag om statstjänarnas löner, och där framhölls också, att när det gäller att kompensera tjänstemännen de olika grupperna emellan, blir det ojämnheter och orättvisor. Sak samma blir det alldeles säkert här. Nu har emellertid den socialdemokra-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

tiska reservationen gått in för att detta skall inarbetas i 1 §, alltså skall det läggas till de fasta tilläggen som Kungl. Maj:t har föreslagit och som vi i vår reservation ha gått in för. Jag förstår icke annat än att det blir en ganska underlig paragraf enligt denna reservation, ty det får väl stå i paragrafen, att i ortsgrupp 1 skall för ensam pensionär utgå ett tillägg av 107 kronor 8 öre, i ortsgrupp 2 135 kronor 41 öre och i ortsgrupp 3 143 kronor 75 öre och för två pensionärer respektive 77 kronor 8 öre, 85 kronor 41 öre och 93 kronor 75 öre. Alltså måste det i denna paragraf stå sex olika siffror för de olika pensionsstagarna till skillnad mot vad skulle bli fallet enligt den reservation som framlagts av undertecknad och herr Hallagård, där det klart och tydligt står, att det är 135 kronor för ensam pensionär och 85 kronor för två.

Med anledning av vår reservation skall jag även be att få yttra mig om landstingsbidragen. Vi ha ansett, att man bör följa samma princip som tidigare, att landstingen böra slippa betala denna pensionsförstärkning. Det är nämligen så, att landstingen icke ha någon möjlighet att inverka på beloppen. Däremot ha ju kommunerna en liten möjlighet att inverka på beviljande av pensionerna till de olika pensionsstagarna. Landstingen, som icke ha denna möjlighet, böra enligt vår mening befrias, och denna kostnad bör påvila staten.

Sedan är det en detalj som jag skall be att få säga några ord om, nämligen kommunernas bidrag till dessa pensioner. Här har väckts en motion, nr 554 i andra kammaren, däri påyrkas, att kommunernas bidrag de olika ortsgrupperna emellan skall utgå med belopp motsvarande 20 % av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensionen och invalidunderstöd. I stället för detta har i vår reservation föreslagits olika procentsatser för kommunerna inom de olika ortsgrupperna. Det beror på att i pensionsstyrelsen tillämpas följande schematiska regel. Man går ut ifrån de olika ortsgrupperna och gör en procentuell beräkning av genomsnittsbeloppen för de olika grupperna, och på så sätt får man ett enkelt system, som i realiteten innebär, att kommunerna få betala respektive en åttondel, en fjärdedel och en femtedel av de pensionsbelopp, som respektive kommuner skulle erlägga. Vi ha på vårt håll godtagit denna schematiska regel och anslutit oss till den princip Kungl. Maj:t här föreslår. Detta innebär ingenting annat än att det blir olika procenttal i förhållande till pensionens storlek, vilket också framgår av de olika reservationerna.

Jag skall, herr talman, sluta med att yrka bifall till den reservation som här är avlämnad av undertecknad och herr Hallagård.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att rätta ett missförstånd. Jag har icke, som herr Pettersson i Dahl trodde, i dag yttrat mig om huruvida rättvisan dyrortsgrupperna emellan på något sätt är läderad av de fasta tilläggen. Jag har sagt det, att de fasta tilläggen innebära, att den som icke har någon egen inkomst och alltså har den högsta pensionen, får ett belopp, som är lika med det, vilken den får, som har en mycket låg pension, på grund av att han har egen inkomst. Det är den konsekvensen som icke är lämplig att taga, när, som jag påvisat, man redan, med de regler som regeringspropositionen innehåller, för äldre personer med relativt hygglig egen inkomst med deras olika slags tillägg kommer upp till en nivå, som man är rädd, att man för framtiden icke kan acceptera. Det är alltså icke en gradering mellan dyrortsgrupperna som jag i det sammanhanget berört.

Herr **Pettersson** i Dahl erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill endast säga till herr statsrådet, att denna ojäm-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

het framträder väl ändå tydligare, om man tager ett sådant extremt fall som att en pensionstagare i Ortsgrupp 3, som har egen inkomst på 2 000 kronor, med denna förstärkning kommer upp till 2 552 kronor. Han kan ha en pension på tolv kronor. Han får ju då enligt den socialdemokratiska reservationen 143 kronor 75 öre. Jag menar, att ojämnheten framträder väl ändå tydligare där än enligt vår reservation, där han icke får mer än 135 kronor.

Vidare anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Den som har egen pension på tolv kronor, kan icke få mer än en krona i procentuellt tillägg, d. v. s. han får 101 kronor i stället för 135 kronor enligt bondeförbundarnas förslag.

Herr **Hagård**: Herr talman! Jag har i detta ärende anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag, och jag måste i likhet med fröken Hesselgren konstatera, att det föreligger en ganska kuriös situation. Det har här blivit en majoritet som är den minsta möjliga, och mot denna står en minoritet av åtta av de tolv vid ärendets behandling närvarande. Det är dock icke så tokigt som då en gång på 1920-talet efter ett kommittébetänkandes framläggande en ledamot av en kommitté på sex personer kunde säga, att om icke han följt ordföranden, hade ordföranden ensam utgjort majoriteten. Det är i varje fall något bättre här.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över vad socialministern här framhållit. Han höll ett synnerligen klagörande anförande, där han berörde huvudmomenten i denna fråga. Han har också uttryckligen förklarat vad man dragit i tvivelsmål på annat håll, nämligen att regeringen varit enig i denna fråga. Det är tillfredsställande att ha fått detta konstaterat från regeringsbanken. Vidare har han anförts siffror, som belyst saken på ett klart och tydligt sätt. Dessutom berörde statsrådet de finansiella förhållandena och påpekade, att man icke kan utanordna hur stora belopp som helst. Jag vill fästa uppmärksamheten på vilka konsekvenser en ökning av folkpensionerna kunna ha. Skulle man ge varje folkpensionstagare med tilläggspension 100 kronor ytterligare, går det åt 50 miljoner kronor. Vi ha, mina damer och herrar, mycket annat, som vi gärna vilja ha fram i detta land i fråga om sociala förbättringar, sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring o. s. v. Alla sådana frågor måste också lösas. Jag håller socialministern räkning för att han antytt, att det finns anledning att även se problemen på det sociala området ur finansiell synpunkt.

Alla äro vi väl eniga om att det betyder ofantligt mycket att kunna skapa en tryggad ålderdom åt våra medborgare. Ingenting kan vara viktigare. Det har jag sagt tidigare från denna plats, och det upprepar jag nu. Vad som emellertid varit avgörande för mig har varit synpunkten att det gäller att gå fram med en sådan varsamhet, att icke vad som nu göres kan ge anledning till återtåg den gång vi stå inför en fullständig reform.

Jag måste också gentemot dem, som klaga över att det dröjer för socialvårdskommittén att bli färdig med sitt arbete, säga, att det icke är lätt för kommittén att slutföra arbetet, när den gång på gång ställes inför deluppgifter, som det tager tid att lösa, och som i likhet med denna fråga förrycka kommitténs arbete kanske under fyra à fem månader. Nu har det kommit till nya deluppgifter. Här talas om vissa gränsskillnader o. d. Dessa saker skola utredas till nästa riksdag. Det hade enligt min mening varit bättre, om kommittén fått arbeta i lugn och ro för att så snabbt som möjligt kunna framlägga förslag till en definitiv reform.

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

Så ytterligare en sak. Det har talats om att landstingen skulle avkopplas från delaktighet i dessa utgifter. Det är givet, att alla som ha dylika intressen ingenting högre skulle önska. Men skulle man koppla av någon av dem som deltaga i kostnaderna för folkpensionerna, tycker jag, att man hade anledning att främst tänka på de kommuner, som faktiskt få en ökad tunga för varje år vi besluta ett tillägg till folkpensionerna. Jag tänker på de små, minst bärkraftiga kommunerna. Landstingen kunna dock lättare bära sin andel av dessa kostnader, detta så mycket mer som landstingen från den 1 januari 1937 avkopplats från ytterligare bidrag till de egentliga tilläggspensionerna. För varje år som går minskas deras bidrag med ca 8 procent. År 1943 räknade man med att landstingen skulle debiteras ca 7 miljoner kronor, vilket betydde en sänkning från föregående år med 8 procent eller omkring 560 000 kronor. På det sättet sjunka bidragen ganska kraftigt för landstingens del. Och håller man fast vid landstingens medverkan såsom en utjämnande faktor just nu, bör man icke taga bort deras delaktighet när det gäller denna provisoriska förstärkning av folkpensionerna. Jag tror, att vad utskottet föreslagit i det avseendet är lämpligt, och även de sex socialdemokratiska reservanterna ha ansett, att landstingen fortfarande skola lämna bidrag.

Herr talman! Jag förstår, att här den ene efter den andre hoppar av socialvårdskommitténs och Kungl. Maj:ts vagn. Till och med en av mina kamrater i socialvårdskommittén har hoppat av. Det skulle ju vara bekvämast även för mig att så kunna göra, men jag anser mig icke kunna så uppträda. Jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag är både förståndigt och korrekt, och jag håller alltså också på utskottets mening. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Wallén*.

Herr *Senander*: Herr talman! Då riksdagen i våras behandlade frågan om folkpensionerna, beslöt den som bekant att i skrivelse till regeringen begära förslag till förbättring av tilläggspensionerna; det betonades därvid, att detta skulle ske snarast möjligt. Detta beslut innebar ett klart desavuerande av andra lagutskottet, som i sitt utlåtande blankt avvisat det förslag till förbättringar, som hade framförts i en rad motioner. Beslutet innebar samtidigt en erinran till regeringen, att den icke längre borde tillåta socialvårdskommittén att förhåla frågans lösning.

I dag ha vi resultatet av riksdagens opinionsyttring för slutlig behandling, och jag måste säga, att det är allt annat än tillfredsställande. Visserligen har regeringen förmått socialvårdskommittén att pretera ett provisoriskt förslag — detta gick ganska raskt, när det verkligen kom till kritan — och sedan har regeringen i sin tur lagt fram detta förslag för riksdagens prövning. Så långt har alltså regeringen gått riksdagens önskan till mötes. Jag är emellertid övertygad om att förslaget icke på långt när motsvarar vad flertalet av riksdagens ledamöter tänkte sig, då de deltog i beslutet att av Kungl. Maj:t kräva ett förslag till förbättring av folkpensionerna. Detta kommer ju för övrigt till synes i det stora antal motioner om ytterligare förbättringar, som avgivits i saken. Vissa tecken — och mycket säkra sådana — tyda också på att riksdagen kommer att sträcka sig längre än regeringen. Sålunda har första kamraren redan beslutat bifalla den reservation, som avgivits av herr Norman m. fl. och som innebär en påbyggnad av regeringens förslag. Jag måste i detta sammanhang uttala ett erkännande till de reservanter, som gått in för en

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

förbättring — både socialdemokrater och bondeförbundare — och som därmed givit till känna sin vilja att så långt som med hänsyn till deras egen uppfattning är möjligt hjälpa de hårt betryckta folkpensionärerna.

Majoriteten i utskottet — om man nu skall kalla den så — har emellertid ingenting lärt av den läxa riksdagen gav i våras. Den trampar på i de gamla fotspåren. Den har avvisat alla förslag, som sträcka sig aldrig så litet utöver regeringsförslagets ram. Motiveringen är sannerligen trist och banal. Man har hört den så många gånger förut. Det heter i utlåtandet — och det är hela motiveringen för utskottets ställningstagande: »En ökning av förmånerna får ej ske på sådant sätt, att härigenom olägenhet av något slag kan uppkomma vid den slutliga utformningen av folkpensioneringslagstiftningen. Hänsyn får även tagas till det nuvarande statsfinansiella läget.» Och utskottet tillägger, att en utbetalning av ytterligare belopp skulle medföra avsevärda olägenheter för postverket utöver de svårigheter som redan utbetalningen av de av Kungl. Maj:t föreslagna förmånerna kommer att innebära. Det må ursäktas mig, om jag säger, att detta alltigenom verkar de obotfärdigas förhinder. Trots att vad som nu föreslagits i propositionen icke på långt när kommer att ge folkpensionärerna ens det löjligt låga existensminimum, som fattigvårdsmyndigheterna i landet räkna med, fruktar utskottet, att en ökning, som fortfarande kommer att hålla folkpensionärerna nere under detta minimum, skall, som det heter, föregripa den slutliga lösningen. Jag har frågat tidigare — och jag upprepar frågan, men denna gång med direkt adress till majoriteten i utskottet: vad avse ni egentligen med talet om full försörjning åt de gamla? Mena ni, att sådan full försörjning kan beredas genom folkpensioner, som ligga under beloppet för det existensminimum, som fattigvården brukar utnyttja som norm för sina understöd? I Göteborg är detta existensminimum för två makar fastställt till 105 kronor jämte hyresbidrag. Menar kanske utskottsmajoriteten, att den slutliga utformningen av folkpensionslagen skall ge mindre än detta oerhört låga belopp? Man skulle verkligen kunna tro, att detta är utskottets mening. Men då måste jag ju säga, att man så snart som möjligt bör sluta med talet om att man syftar till att ge de gamla full försörjning och göra dem oberoende av fattigvården. Skulle jag emellertid ha tolkat utskottets uppfattning felaktigt, kan jag icke förstå utskottets ängslan för att en måttlig höjning av de av regeringen föreslagna beloppen skulle föregripa den slutliga lösningen. Det finns nämligen en mycket bred marginal för höjningar, innan man kolliderar med fattigvårdsmyndigheternas beräknade existensminimum. Icke ens vad vi föreslagit, vilket varit utsatt för jag måste säga en mycket saklig kritik av statsrådet Möller, d. v. s. det som i de olika ortsgrupperna skulle ge 700, resp. 850 och 1 050 kronor per år åt varje pensionär, överstiger beloppet för detta existensminimum. Tvärtom ligger förslaget en aning under. Och ingen kan därför med skäl påstå, att detta förslag föregriper den pågående utredningen. Vill man göra allvar av deklarationen att befria de gamla från fattigvård, måste man räkna med en lösning, som ligger *över* fattigvårdsmyndigheternas existensminimum. Först då kan man nämligen tala om att de gamla rent materiellt sett vunnit en förbättring i sitt läge.

Utskottet har emellertid också haft djärvheten att åberopa det statsfinansiella läget som skäl för sin ståndpunkt. Vi ha i vår motion anført — och vi ha styrkt det med citat — att statsrådet Möller tidigare i polemik mot de borgerliga på ett mycket nedgörande sätt bemött påståendet, att statsfinansiella skäl kunna tala mot en anständig försörjning av åldringarna. Jag vill tillägga, att han vid samma tidpunkt talade om att de borgerliga »förhärdat sina hjärtan» inför de gamlas nöd. Detta uttalande är också, menar jag, fullt på sin plats, när man, som utskottsmajoriteten, här anlägger krassa statsfi-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)
nansiella synpunkter på en social fråga med så brännande aktualitet som folkpensionsfrågan.

Utskottets tredje skäl för sin ståndpunkt hänför sig till kategorien tekniska svårigheter. Detta tal har man hört till leda upprepas varje gång det gäller att åstadkomma en förbättring av folkpensionärernas läge. Nu går utskottet så långt, att det förklarar, att det skulle medföra avsevärda olägenheter för postverket, om detta skulle få utbetala högre belopp än vad regeringen föreslagit. Jag måste till de ledamöter, som tillhöra majoriteten, säga: varför skulle det göra det? Är det svårare för postverket att betala ut exempelvis 300 kronor till en folkpensionär än 100 kronor? Är regeringens förslag om 100 resp. 50 kronor så väl funnet, att det precis representerar gränsen för postverkets prestationsförmåga i detta avseende? Jag tycker verkligen, att i hela detta resonemang om oöverstigliga tekniska svårigheter ligger ett mycket flagrant underkännande av den svenska statsförvaltningens och de svenska stats-tjänstemännens organisatoriska begåvning. Jag tror emellertid, att man kan tillämpa det gamla ordstävets: I nödens stund äter hin flugor. I brist på andra argument kunna »tekniska svårigheter» ha en uppgift att fylla.

De argument, som anförts för utskottsmajoritetens ståndpunkt, äro icke hållbara. Det finns inga verkliga sakskaäl för att längre förhålla en tillfredsställande lösning av frågan. Tryggandet av de gamlas försörjning är icke bara en angelägenhet som berör åldringarna själva. Det berör också i högsta grad de gamlas anhöriga, som på grund av att frågan ännu icke lösts måste avstå av sina många gånger knappa tillgångar för att bidra till försörjningen av de gamla. Då den definitiva lösningen nu faktiskt ännu vilar i en oviss framtid, borde enligt vår mening en provisorisk lösning ha gett betydligt mera. Jag anser mig därför icke ha anledning att frångå vår motion.

Statsrådet Möller har, som jag tidigare nämnde, anført vissa kritiska synpunkter på vår motion. Han framhöll bl. a., att ett bifall till densamma skulle på ett alldeles exceptionellt sätt gynna dem som hade mera betydande egna inkomster. Jag har ingen anledning — och jag är för övrigt icke i stånd att göra det direkt — att bestrida de sifferuppgifter statsrådet Möller lämnade för att bevisa vad han förmodligen ansåg orimligt i vår motion. Jag måste emellertid säga, att dessa siffror icke på något sätt verkade avskräckande på mig. Det var faktiskt icke några belopp som man kan anse vara för stora, om man verkligen syftar till att ge de gamla en tryggad ålderdomsförsörjning. Men vad som framför allt är betecknande i detta statsrådet Möllers resonemang är att det är rena gränsfall han avser. Det är emellertid klart, att skulle det visa sig, att det verkligen skulle uppstå orimligheter, är detta sådant som mycket väl kan ordnas, när man går till den definitiva pensionsregleringen. Jag vill emellertid framhålla, att vad vi syfta till i vår motion — och vad som är det avgörande för att vi lagt vår motion på det sätt vi gjort — är att det nu skall tagas ett ordentligt steg fram mot förverkligandet av den ofta deklarerade principen, att det skall skapas en folkpensionering, som frigör de gamla från beroendet av fattigvården. Med utgångspunkt från att nå det syftet ha vi lagt upp vår motion, och vi kunna icke finna — även om genomförandet av vårt förslag, som statsrådet Möller säger, skulle kunna medföra litet märkvärdiga resultat i vissa undantagsfall — att motionen på något sätt behöver föregripa den kommande definitiva regleringen av folkpensionerna.

Jag skulle till sist vilja taga upp en sak och därmed rikta mig särskilt till statsrådet Möller. Det gäller frågan, hur fattigvårdsmyndigheterna komma att ställa sig till den pensionsförstärkning, som nu kommer att meddelas de gamla. Jag blev verkligen litet orolig, när jag läste vad fattigvårds- och barna-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

vårdsförbundet uttalat. Förbundet förklarar, att det anser det självklart, att motsvarande avdrag skall göras på från fattigvården utgående understöd till de gamla. Mot detta har statsrådet Möller polemiserat och förklarat att det här gäller en åtgärd, som avser att materiellt förbättra de gamlas läge. Jag tycker i alla fall inte att statsrådet Möller formulerat denna bestämmelse fullt så bestämt, att den kan förebygga någonting som vi tidigare sett exempel på vid flera tillfällen då det gällt förbättring åt de gamla, nämligen att vissa fattigvårdsmyndigheter försökt ta tillbaka vad staten givit de gamla. Det skulle vara synnerligen tillfredsställande, om statsrådet Möller ville ytterligare understryka innebörden av sitt uttalande och något mera klarlägga det utlåtande han gjort i detta avseende. För mig råder det ingen tvekan om att statsrådets avsikt verkligen varit att förhindra en dylik för de gamla menlig utveckling. Jag tror emellertid inte att formuleringen i propositionen är tillräckligt klar för fattigvårdsmyndigheternas räkning, och därför skulle det vara synnerligen gagneligt, om statsrådet Möller, vad som än kommer att beslutas här i riksdagen, ville göra ett dylikt uttalande.

Herr talman! Med vad jag nu anfört hemställer jag i denna punkt om bifall till den kommunistiska motionen i ärendet. Jag vill emellertid redan nu meddela, att vi kommunister, om vår motion inte skulle bifallas, komma att rösta för den reservation, som till utskottsutlåtandet avgivits av herr Norman m. fl.

Under detta anförande hade herr talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr andra vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Jag skall försöka undvika att vidare förlänga denna debatt. Jag är överens med alla talare, som yttrat sig här i dag, att det, då det gäller folkpensionerna, är alldeles i sin ordning, att det nu, när riksdagen i allt fall är samlad, beslutas någon förbättring även för folkpensionärernas del. Det förhållandet föreligger ju inte heller, att man under hänvisning till de ökade anslagen till folkpensionärerna skulle kunna göra gällande, att vissa arbetargrupper här i landet skulle kunna ta detta till intäkt för att pressa arbetslönerna i höjden och därmed ytterligare rasera gällande pris- och lönestopp, som det är viktigt att upprätthålla. Då vi tidigare i dag behandlade frågan om tillskott till de lägre statstjänarnas löner, hörde vi f. ö., att vi icke skulle behöva frukta någon inflation, just därför att riksdagen biföll Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga. Och det var ju ganska hugnesamt att höra.

Om jag bedömer de olika summor om 33, 44 och 48 miljoner kronor, som här från respektive håll äro föreslagna, måste jag erkänna, att det statsfinansiellt inte spelar så stor roll, vilken av dessa summor man stannar för; detta särskilt om man jämför med andra väsentligt högre utgifter i skilda hänseenden, som vi måste påtaga oss. Men då nu regeringen för sin del antagit och framlagt socialvårdskommitténs förslag i denna fråga, måste man utgå ifrån, att regeringen fattat ståndpunkt till vad man i detta hänseende ansett sig böra gå med på som ett provisorium. Nu ha vi emellertid fått höra, att socialminister Möller visserligen inom regeringen hade samma uppfattning som regeringen i övrigt, men att han här i kammaren i dag intagit den ståndpunkten, att han anser att det förslag, som framlagts i den av de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet avgivna reservationen, är så pass »sympatiskt», att han för sin del inte kan avstå från att vara med om att godkänna detta förslag. Det må nu visserligen stå herr socialministern fritt att bedöma saken på detta sätt. Om jag för min del skulle bedöma de olika förslagen ur synpunkten vilket av dem, som är mest »sympatiskt», kan jag emellertid inte komma ifrån att den reservation,

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

som avgivits av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård, förefaller åtminstone i visst avseende vara mest sympatisk. Det är nämligen i nuvarande läge knappast lämpligt att ta detta steg — som den socialdemokratiska reservationen innebär — och ytterligare vidga klyftan mellan de olika dyrortsgrupperna.

Då jag måste förutsätta, att regeringen kommit fram med ett förslag, som är väl genomtänkt, har jag inte ansett mig kunna utan vidare gå ifrån regeringsförslaget. Jag är övertygad om att om vissa statsråd i fortsättningen, under det vi ha kvar samlingsregeringen, skulle i vissa situationer frångå regeringens förslag och antaga i deras tycke mera sympatiska sådana, kommer detta framöver att medföra besvärliga konsekvenser.

Under hänvisning till vad jag nu anfört vill jag alltså för min personliga del säga, att om jag skulle välja något annat än regeringens förslag i denna fråga, skulle jag, både då det gäller beloppen i de olika dyrortsgrupperna och landstingens icke deltagande i denna extra förstärkning, helst vilja ansluta mig till den av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård avgivna reservationen. Som läget nu är vill jag emellertid liksom utskottets ärade talarinna ansluta mig till regeringens förslag i frågan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! I anledning av herr Senanders uttalande rörande fattigvårdsmyndigheternas inställning till det provisoriska pensionstillägget vill jag framhålla, att jag inte kan uttala mig på annat sätt, än som jag redan gjort i propositionen. Vi komma nämligen inte ifrån, att när det gäller fattigvårdskostnaderna ha kommunerna självstyrelse. Det beror alltså ytterst på de kommunala förtroendemännen, hur dessa frågor komma att lösas i varje särskild kommun. Jag kan emellertid understryka, att när riksdagen skrev till Kungl. Maj:t i denna fråga och när Kungl. Maj:t sedermera föranstaltade om en utredning om möjligheterna att göra en provisorisk förbättring av pensionerna, fanns det mig veterligt icke något sådant motiv som att man skulle göra detta med hänsyn till fattigvårdskostnaderna i vissa kommuner. Viktigare i detta avseende är, att de folkpensionärer, som, såvitt jag förstår, oftast måste vända sig till fattigvården, i regel sakna egna inkomster, och att de inte ha annat än folkpensionerna att leva på. Jag har utgått ifrån att alla voro ense om att även med den provisoriska förstärkningen voro folkpensionerna för dessa pensionärer så låga, att det för dem skulle behövas en faktisk standardförbättring. Detta har varit själva utgångspunkten för att detta ärende tagits upp. Följaktligen är det inte i och för sig försvarligt, om det skulle ske någon slags allmän revision av fattigvårdsunderstöden på grund av denna provisoriska förstärkning.

Jag måste dock medge, att just med hänsyn till den provisoriska förstärkningens förenklade form kan det komma att finnas gränfall. Jag kan tänka mig, att t. ex. en pensionär, som har en relativt hygglig egen inkomst, 400—500 kronor, — vilken nu kommer upp i en sammanlagd inkomst på 851 kronor, resp. 889 kronor — tidigare kan behövt anlita fattigvården för endast vissa utgifter. I ett sådant fall kan det hända att den provisoriska förstärkningen är tillräcklig för att han inte längre skall behöva anlita fattigvården. Jag kan inte bestrida, att sådana fall kunna förekomma, och därför vågar jag inte uttala som en absolut generell regel, att dessa provisoriska förstärkningar överhuvud taget få föranleda några justeringar i fattigvårdskostnaderna. Men dessa frågor böra enligt min mening handhas med mycket stor försiktighet.

Om inte fattigvårds- och barnavårdsförbundet gjort sitt mycket stränga uttalande på denna punkt, hade jag antagligen inte kommit att ta upp någon polemik omkring detta. Jag blev emellertid förskräckt över att fattigvårds-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

och barnavårdsförbundet utgick ifrån att dessa provisoriska förstärkningar överhuvud taget borde föranleda avdrag med motsvarande belopp från fattigvårdsstyrelsen. Detta gjorde att jag ansåg mig böra uttala en varning samt tillägga, att om man skulle välja en sådan regel, skulle det faktiskt medföra samma påföljder som när man förut höjde det inkomstfria avdraget från 100 till 200 kronor, varigenom man inte gav de fattigaste pensionärerna ett öre men väl lyfte upp dem, som hade egna inkomster. På samma sätt skulle alltså ett sådant förfarande betyda, att de som ha egna inkomster och aldrig behövt anlita fattigvården, skulle få en standardhöjning, under det att de fattigaste pensionärerna skulle bli utan någon sådan höjning. Jag måste säga, att dylika konsekvenser av det beslut, som riksdagen nu går att fatta, äro fullständigt orimliga. Om någon fattigvårdsstyrelse skulle handla på ett sådant sätt, bör detta påtalas även om vi lagligen inte kunna förhindra kommunerna att själva bestämma i denna fråga.

Jag förstår mycket väl fröken Hesselgren och herr Carlström, då de finna att mitt ståndpunktstagande i denna fråga varit besynnerligt och att de blivit försatta i en situation, som kanske inte är så angenäm. Jag är emellertid tvungen att uttala mig om samtliga reservationer och i viss mån om väckta motioner, alltså även om herr Normans m. fl. reservation. Jag kan inte mot bättre vetande säga, att det är ett dåligt och osympatiskt förslag. Jag kan inte heller säga, att det är ogenomförbart. Lika litet kan jag mot bättre vetande på den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen använda den argumentation, som jag använt mot den kommunistiska motionen och den av herr Pettersson i Dahl m. fl. avgivna reservationen. Jag kan inte gärna bara därför att regeringen nu en gång framlagt detta förslag förklara, att min uppfattning i frågan är en annan än den verkliga är. Det finns enligt min mening bara ett enda skäl för att man inte skulle acceptera den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen, och det är det statsfinansiella läget. Självfallet måste detta skäl noggrant övervägas. Å andra sidan är det emellertid uppenbart att då vi komma fram till en definitiv folkpensionsreform, komma även statsutgifterna för en slutgiltig folkpensionering här i landet att bli av en helt annan storleksordning än dem som föranledas av det förslag, som herr Norman m. fl. här avgivit. Under sådana förhållanden anser jag inte att man med någon större tyngd kan anföra det statsfinansiella läget i detta fall. Jag kan visserligen förebrå mig att jag själv, när jag talade med regeringen, inte tänkte på den lösning, som herr Norman m. fl. föreslagit. Det må emellertid tillåtas mig säga, att om jag inom regeringen föreslagit någon mera allvarlig förändring i socialvårdskommitténs förslag, hade förslaget inte gått så smärtfritt igenom i regeringen, som det nu gjorde. Som synes talar jag öppet om hur hela saken ligger till.

Herr talman! Jag begärde emellertid inte ordet för att endast säga detta. Jag måste också rätta till ett misstag, som jag begick i min replik till herr Pettersson i Dahl. Jag sade, att den som har 12 kronor i pension får endast en krona i tillägg om det procentuella tillägget accepteras. Detta är inte helt korrekt, därför att när jag talar om de nytillkomna pensionärerna, i varje fall dem efter 1937, då reformen trädde i kraft, har var och en, som blir berättigad till tilläggspension, dessutom en grundpension som är beräknad till 75 kronor. Vederbörande kommer alltså upp i en sammanlagd pension på mellan 80—90 kronor, och han får provisoriskt tillägg liksom dyrtidstillägg på hela beloppet. Det är endast om han inte har tilläggspension som annan ordning tillämpas. Så snart han är berättigad till tilläggspension, får han tillägg, beräknat på hela beloppet. Detta gör att han kan komma upp i ett provisoriskt tillägg om 7—8

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

kronor. Mer än 8 kronor torde emellertid ingen kunna erhålla, om riksdagen beslutar detta procentuella tillägg. Det blir i alla fall en markant skillnad mellan 27 och 8 kronor och ännu mera mellan 44 och 8 kronor, när man jämför dem som ha den sämsta ekonomien med dem som ha den bästa.

Herr andre vice talmannen **Carlström** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Då statsrådet Möller säger att han inte kunde mot bättre vetande säga, att herr Normans m. fl. förslag var ett dåligt förslag, vill jag säga, att det väl finns andra möjligheter att motivera sin ställning än att säga, att *eftersom det inte var ett dåligt förslag* måste man frångå sin tidigare ståndpunkt. Jag vill gärna gå med på, att det är en »smärtfriare väg» som herr Möller valt för att på detta sätt ta ställning till saken.

Fröken **Hesselgren**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill säga, att jag i likhet med herr statsrådet Möller anser att det är ett mycket sympatiskt förslag, som framlagts av herr Norman m. fl. Även jag skulle utomordentligt gärna ha velat ställa mig bland reservanterna, men jag hade en sådan respekt för den utredning, som socialministern gjort, att jag inte vågade mig på detta.

Härefter yttrade:

Herr **Mosesson**: Herr talman! Såsom denna fråga ligger till kommer jag att rösta för herr Normans m. fl. reservation.

Jag begärde emellertid, herr talman, inte ordet för att säga detta utan för att begagna tillfället att i avbidan på det definitiva förslaget till pensionslag få till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet och till socialvårds-kommitténs härvarande ledamöter ge uttryck för vad jag som mångårig ordförande i min stads pensionsnämnd har känt inför de gamlas svårigheter. Det händer ibland att gamla människor, ofta ett par gamla makar, som hela livet igenom strävat, arbetat och sparat för att skaffa sig ett litet eget hem, komma till mig och säga: nu äro vi gamla och kunna inte förtjäna någonting längre, kunna vi inte få litet tilläggs pension, så att vi kunna reda oss. Jag måste då fråga dem vad deras fastighet är taxerad till och hur stora skulder de ha. Skillnaden mellan deras tillgångar och skulder blir då ett ganska litet belopp. Jag får sedan räkna ut vad räntan på detta belopp uppgår till och måste då säga dem — och det är ganska bittert att behöva lämna ett sådant svar — att de inte kunna få någonting, då de på grund av att de ha denna lilla tillgång komma upp i en inkomst som gör det omöjligt för dem att få tilläggs pension. De svara då, att de arbetat, försakat och sparat för att ha detta lilla ställe på ålderdomens dagar. Jag får då lov att tala om för dem, att den enda möjligheten de ha att kunna få tilläggs pension är att låna mera på sitt lilla ställe, tills de kommit därhän, att de ätit upp vad som finns kvar.

Jag skulle just med tanke på de många dugliga människor, som också visat sin duglighet därigenom, att det varit möjligt för dem att avsätta någonting, vilja säga, att det vore i högsta mätto önskvärt, att vi komme därhän, att denna duglighet och denna sparsamhet icke lönades så illa, att sådana personer, som icke äga någonting annat än ett sådant litet ställe, bleve utan möjlighet att få tilläggs pension.

Det var detta, herr talman, som jag ville tillåta mig att säga, ehuru jag är fullt medveten om att jag kanske inte hade bort öka den redan förut långa talarlistan.

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Det är ingen som velat bestrida, att pensionstagarnas inkomst är begränsad. Det gäller väl på detta område, såsom många talare tidigare ha framhållit i dag, en avvägningsfråga, vad vi ha möjlighet att göra här i samhället. Detta spörsmål var socialministern inne på redan i början av denna debatt. Det berördes också av herr Hagård och jag tror att ytterligare några talare ha vidrört detsamma. Om jag läser rätt framgår det av en uppställning, som jag har här framför mig, att samhällets utgifter för de sociala ändamålen år 1940 uppgick till 533 miljoner kronor, alltså över en halv miljard. Det måste väl därför bli fråga om hur långt vi kunna gå, och därefter blir väl frågeställningen, hur det belopp, som skall anslås till sociala ändamål, skall fördelas.

På den punkten kunna olika meningar göra sig gällande. När det är fråga om sjukvård och hälsovård, äro väl alla kammarens ledamöter överens om att vi skola gå ganska långt. Se vi på de kostnader, som landstingen, staten och kommunerna ha för dylika ändamål, finna vi, att dessa kostnader också ha stigit kraftigt. Därefter ha vi att tänka på de icke arbetsföras försörjning, och till denna grupp höra pensionstagarna. Den tredje stora grupp, som konkurrerar om de pengar, som anslås till sociala ändamål, skulle jag först och främst vilja rubricera som det uppväxande släktet och de barnrika familjerna. Vi ha inom socialvårdskommittén, vågar jag påstå, redan sett skymta den dragkamp, som nog kommer till stånd emellan vad jag skulle vilja kalla ålderdomsförsörjningen och de anspråk som resas från dem som ha att sörja för de barnrika familjerna och bekosta barnens uppfostran. Vi kunna säga, att vi betala en hedersskuld till de gamla genom att ordna deras ålderdomsförsörjning, men vi måste också säga oss, att barnen och ungdomen äro framtiden och att det blir tack vare dem som vi få möjligheter att ge de gamla en anständig försörjning.

Jag tror jag vågar försäkra, att socialvårdskommittén hade alla dessa olika alternativ i tankarna och försökte bilda sig en uppfattning om dem, när vi behandlade denna fråga. Vi kommo efter en ganska ingående prövning fram till det förslag, som sedan har blivit Kungl. Maj:ts förslag. Jag behöver väl inte nämna — det förmodar jag att kammarens ledamöter kunna räkna ut själva — att socialvårdskommittén, när den överlade om denna sak, icke var alldeles utan kontakt med vare sig riksdagen eller de herrar, som återfinnas i regeringen. Det förslag till ökning av folkpensionerna, som vi framlagt, drager en kostnad på 41,25 miljoner kronor. När vi samtidigt konstaterade, att utgifterna för folkpensioneringen, som 1940 uppgingo till 158,7 miljoner kronor, 1943 hade ökat till 253,6 miljoner kronor, alltså med 95 miljoner, och vi till detta lade de 41 miljoner kronor, som förbättringen skulle kosta, tyckte vi, att vi i det fallet gått ganska långt, och vi trodde knappast, att någon för tillfället skulle anse sig kunna gå längre. Jag är fortfarande, herr talman, av den uppfattningen, att det inte minst med den motivering, som socialministern lämnade i sitt första anförande, vore klokt att i dag stanna vid Kungl. Maj:ts förslag och inte sätta i gång med något slags kapplöpning i fråga om nya bud.

Det finns ju omständigheter som tala för att även folkpensionärerna under en kristid kunna ha vissa möjligheter till lättnader i kristidens tryck. Kristiden medför väl i regel ökade utgifter, men den hårda konkurrens om arbetskraften, som råder på arbetsmarknaden, och bristen på arbetskraft göra, att i någon mån arbetsdugliga personer nog på ett helt annat sätt lyckats skaffa sig biförtjänster än under tidigare år. Jag återkommer i detta sammanhang till den jämförelse, som socialministern gjorde med många andra folkgrupper,

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

som ha relativt låg inkomst. Han sade att vi väl icke kunna ordna det bättre för folkpensionärerna än vad dessa människor ha.

Eftersom det har talats om dyrortsgrupperingen, skulle jag ytterligare vilja tillägga, att det förslag, som framförts av socialvårdskommittén och som Kungl. Maj:t sedan har fört vidare som sitt förslag, syftar till en som jag tror ofrånkomlig utjämning mellan dyrortsgrupperna, något som jag även betraktar som en stor fördel.

Jag vet inte riktigt vad som har inträffat på eftersommaren. Det är väl några nya vindar, som ha blåst och som ha gjort att inte alla blivit så ståndaktiga. Liksom min ärade kamrat i socialvårdskommittén herr Hagård måste jag uttala min förundran över att en av socialvårdskommitténs dugligaste och mest energiska och som jag förut hade trott också mest självständiga ledamöter utan vidare har övergivit socialvårdskommitténs förslag, när det kom till riksdagen. Det är väl något likartat, som har medfört, att även socialministern springer ifrån sitt eget förslag.

Om vi se bort från själva det ärende som vi behandla, undrar jag om det egentligen kan vara någon framtid om Kungl. Maj:t, d. v. s. regeringen, fungerar på det sätt, som sker här i dag. Socialministern nämnde, att det är enklare att föra fram ett förslag av mindre omfång i regeringen; det accepteras då lättare där. Han sade vidare, att om sedan ett annat förslag framföres i riksdagen och han tycker det är bra, så hade han ingenting emot att godtaga detta förslag. Man kan då fråga sig: har landet och har riksdagen under sådana förhållanden den ledning från Kungl. Maj:ts sida, som man väl egentligen förutsätter att regeringen skall utöva? Jag betvivlar detta, herr talman, och därför måste jag säga, att herr socialministerns uppträdande i dag inte är vad jag för min del hade väntat.

Jag tar det mycket lugnt, herr talman, om pensionärerna skulle få ett något större belopp än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror emellertid, att det hade varit klokt, om vi här i dag hade stannat vid regeringens förslag, för vilket jag kommer att rösta. Jag upprepar, att när man skall komma fram med ett definitivt förslag till utformning av folkpensionerna, bör man inte vara bunden av sådana höjningar, som omöjliggöra den avvägning emellan olika pensions-tagares pensioner, som man kanske då finner riktigt att företaga.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Man måste säga, att läget ur parlamentarisk synpunkt är en smula egendomligt, när socialministern uppträder som opponent mot det förslag han själv framlagt i propositionen. Jag satt och lyssnade rätt noga till herr statsrådets argumentation i hans första anförande. Vad som särskilt slog mig i denna argumentation var att herr statsrådet hela tiden talade om herr Normans reservation eller det procentuella tillägget som om det hade varit någon ny upptäckt. Det var enligt herr statsrådets uppfattning någonting så sympatiskt, att man inte kunde rikta några invändningar mot detsamma trots den ståndpunkt herr statsrådet tidigare intagit.

Men denna anordning med det procentuella tillägget och det fasta tillägget ha vi diskuterat flera gånger år efter år i denna kammare. Vi ha övervägt möjligheterna att gå fram på dessa olika linjer. Jag har för min del mycket svårt att tänka mig, att inte socialministern, innan han tog ståndpunkt i regeringen, även hade provat en fortsatt utbyggnad av sådana procentuella tillägg. Att ett statsråd kan grunda sin ståndpunkt så pass löst, att ett så snubblande nära liggande alternativ, som gång på gång har diskuterats här i kammaren, icke tagits med i prövningen, tycker jag är rätt upp-

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

seende väckande. Som läget nu är är det ju alldeles riktigt som fröken Hesselgren sade, att man kan känna sig ganska fri gent emot regeringsförslaget när det gäller att bedöma de olika alternativ, som här föreligga.

Ur principiell synpunkt är ju intet alternativ tillfredsställande. Båda reservationslinjerna äro principiellt otillfredsställande. Man kan säga, att man har att välja mellan att å ena sidan öka orättvisorna mellan land och stad och å andra sidan att skärpa orättvisorna mellan vissa enskilda pensionärer inom respektive dyrortsgrupper. Vilken ståndpunkt man för egen del i en sådan situation skall intaga beror ju på vilket värde man tillmäter vissa synpunkter. I nuvarande läge, när utvecklingen obestriddligen har gått i den riktningen, att spänningen i levnadskostnader emellan olika dyrortsgrupper har minskats, tycker jag för min del att det är i hög grad otillfredsställande att göra sådana tillägg, att man ökar klyftorna mellan dyrortsgrupperna.

Det är klart att man kan rikta flera anmärkningar emot den reservation, som herrar Pettersson i Dahl och Hallagård avgivit, bland annat de anmärkningar, som framförts av socialministern. Vad som till exempel skiljer Kungl. Maj:ts förslag ifrån herrar Petterssons i Dahl och Hallagårds reservation är att å ena sidan föreslås ett fast belopp på 100 kronor och å andra sidan ett fast belopp på 135 kronor. Här föreligger alltså en gradskillnad; någon principiell rågång finns inte på något sätt, och att i detta avseende kunna visa var den faktiska gräns går, som man inte får överskrida för att icke på något sätt vara bunden vid framläggandet av ett senare definitivt förslag till folkpensionering, torde inte vara möjligt. Utan att alltså på något sätt vara entusiastisk för något av de föreliggande förslagen ur principiell synpunkt sett, vill jag i alla fall, herr talman, för min del yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård.

Jag skall inte, herr talman, förlänga debatten. Vad som här från alla håll sagts om nödvändigheten att förbättra folkpensioneringen visar att alla i princip äro eniga i denna fråga. Jag har i det fallet ingen avvikande mening. Det är emellertid tråkigt, att när vi allesamman vilja nå detta mål, vi likväl skola stå i en sådan situation, att alla vägar äro principiellt otillfredsställande. Det är väl emellertid i nuvarande läge ingenting ytterligare att göra åt den saken. Var och en får ju välja sin ståndpunkt i alla fall.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! De gamlas försörjningsfråga arbetar sig fram mot sin lösning under mycket svår vända. Det är en vända, som också har tagit sig uttryck i den konstruktion av folkpensionerna som för närvarande gäller. Nu säger utskottet, att den provisoriska reform, som nu skall genomföras, med nödvändighet måste ske efter synnerligen enkla linjer. Det håller jag sannerligen med om. Vad som nu och hädanefter skall göras när det gäller att bygga på de bestämmelser, som redan finnas, måste ske efter synnerligen enkla linjer, så att situationen inte skall bli ännu förskräckligare än vad den för närvarande är.

Hur se då dessa pensionsförmåner ut i fråga om sin sammansättning? Jag vill, herr talman, teckna en bild därav i stora drag. Först är det grundpensionen, som är av två slag, dels det fasta beloppet och dels en viss procentuell del av avgiften. Sedan kommer tilläggs pensionen, som dels är av tre olika storlekar enligt dyrortsgrupperingen och dels till sin storlek bestämd av pensionstagarnas egen inkomst, vilken i sin tur är uppdelad i tre kategorier, dels vanlig penninginkomst, dels privilegierad inkomst och dels inkomst in natura. Till detta kommer sedan dyrtidstillägg, som är av två olika slag, dels

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

fasta tillägg, dels procentuella. Och så kommer nu provisorisk förstärkning av tilläggs pensionerna, också denna av två storlekar, 50 kronor och 100 kronor, och därtill kommer enligt reservanternas förslag, som jag hoppas går igenom, en ytterligare förstärkning av tilläggs pensionerna, utgående med ett månadsbelopp av folkpensionen. Det är åtta olika beståndsdelar. Men sedan är det väl slut? Ånej, inte alls. Sedan ha vi det kommunala pensionstillskottet, som också har pensions karaktär, och därtill kommer den pensionärerna tillerkända förmånen att få bo i pensionärshem. Pensionstagarnas förmåner äro alltså sammansatta av tio olika beståndsdelar.

Ungefär detsamma är förhållandet, när det blir fråga om gäldandet av kostnaderna för pensionerna. Pensionstagarna gälda själva en del av denna kostnad genom sina pensionsavgifter. Sedan blir det statliga anslag, betalning ur landstingskassor och ur kommunernas fattigvårdskassor. Därtill sitta tiotusentals tjänstemän och förtroendemän runt om i landet och behovspröva pensionerna och räkna ut vad samhället skall betala ut ur de olika kassorna.

Under hela den tid, en sådan apparat, som ju utgör ett monstrum såväl vad gäller pensionernas sammansättning som i övrigt, har växt ut till vad jag här sökt antyda, har socialvårdskommittén verkat — det är nu i sju år — för att förenkla socialvården. Vart skall det egentligen bära hän? Denna förfärliga apparat, som man har byggt upp, har ändå inte räckt till, har inte blivit tillräckligt stark för att lyfta pensionstagarna ur deras beroendeförhållande till fattigvården, utan de kontanta fattigvårdsbidragen och tillträdet till försörjningshemmen bli elfte och tolfte beståndsdelarna i de förmåner, som stå pensionärerna till buds. Jag måste säga, mina damer och herrar, att riksdagen har byggt upp en socialpolitisk apparat, vars tinnar nu börja på att nå upp i himlen, men ändå lämnat kvar dem som skulle hjälpas i det helvete, som livet måste bli så länge inte vederbörande ha laglig rätt till existensminimum. Men man har ändå lämnat kvar dem, som skulle hjälpas, kvar i det helvete, som livet måste bli så länge vederbörande icke har laglig rätt till existensminimum. Dit når man icke med den reform, som skall genomföras i dag, inte ens om reservanternas förslag antages.

Jag har velat anföra detta som ett ytterligare argument till de tidigare anförda för att vi ha motionerat på det sätt som vi ha gjort. Vi ha gjort det därför att vi önska, att man skall nå detta mål: laglig rätt till existensminimum för åldringarna. Vi skola söka nå det målet med större kliv än alla de reformer ha gjort, som tillsamman tagna ha kommit att verka på sådant sätt, att själva konstruktionen av pensioneringen har blivit sådan som jag här har tecknat den.

Herr Vougt: Herr talman! Det är synnerligen tillfredsställande att den reservation, som har underskrivits av herr Norman m. fl., har haft sådan framgång i debatten i kväll, att till densamma har anslutit sig till och med en ledamot av utskottet, som synbarligen förut icke ville avvika från Kungl. Maj:ts proposition, emedan vederbörande ansåg lojaliteten kräva att man höll på denna proposition. Dessutom har åtminstone en ledamot av ett annat parti än det, som står bakom herr Normans reservation, anslutit sig till densamma.

Anledningen till att jag nu har begärt ordet var egentligen det anförande, som nyss hölls av herr Skoglund i Doverstorp. Han lade sitt anförande så, att han riktade kritik mot regeringsbanken, därför att regeringen enligt hans uppfattning icke tillräckligt hade behållit ledningen i denna fråga, eftersom socialministern här har givit till känna, att han för sin del mycket gärna accepterar den förbättring för folkpensionärerna, som det här är fråga om. Från

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

det parti, som herr Skoglund representerar, brukar man ofta anklaga den grupp, som jag här talar för, för att den i alltför hög grad följer Kungl. Maj:t utan att våga sig på att ändra på vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Nu riktade herr Skoglund faktiskt denna gång icke någon kritik åt vårt håll, men det kan kanske ändå få lov att sägas, att jag tycker att herr Skoglund skulle kunna glädjas med de medlemmar av sitt parti, som ofta bruka kritisera oss, när vi vid ett tillfälle som detta ha funnit det vara bättre att föreslå en ändring av Kungl. Maj:ts förslag. Det är i varje fall något, tycker jag, som i ett sådant sammanhang låter sig väl försvaras. Vad socialministern beträffar tror jag mig våga säga, att det kan betraktas som fullständigt uteslutet, att han skulle, så mycket som han ömmar för folkpensionärerna, vilja gå emot en förbättring för dessa, för vilken det finns en stark stämning.

Herr Persson i Stockholm klagade nyss över den ganska komplicerade uppbyggnad, som folkpensioneringssystemet för närvarande har. Jag tror att man i princip kan ge honom rätt i detta. Vi önska allesammans, att det så småningom skall bli möjligt att komma fram till klarare linjer. Det förslag, som nu har förelagts oss av Kungl. Maj:t, pekar ju också fram mot en mera genomgripande förbättring av folkpensioneringen här i landet.

Jag ser icke på något sätt något stötande vare sig ur parlamentariska eller andra synpunkter i att vi på detta sätt hjälpas åt att föra frågan om folkpensioneringen framåt. Jag tror att det är på det sättet, som vi få försöka att komma fram till en verklig ansats att lyfta upp folkpensionerna så att de bli i stånd att skänka de gamla i vårt land vad vi alla önska. Det är mycket tillfredsställande, att denna inställning är så allmän i kammaren i kväll. När detta är fallet tycker jag emellertid man kan avstå ifrån att klaga över de speciella omständigheter, under vilka det förbättrade förslaget har framkommit.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Norman m. fl.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till lydelse av 1 §; 2:o godkännande av den lydelse av 1 §, som föreslagits i den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 3:o godkännande av 1 § i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård avgivna, likaledes vid utlåtandet fogade reservationen; samt 4:o godkännande av den lydelse av 1 §, som föreslagits i motionerna I:358 och II:559; och fann herr talmannen den under 2:o) angivna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den lydelse av 1 § i sammansatta stats- och andra lagutskottets förevarande förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd, som innefattas i den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av 1 §, som föreslagits i den

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)
av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård avgivna, likaledes vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Pettersson i Dahl, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 33 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 1 § i den lydelse, som föreslagits i den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan 2—4 §§ föredragits, yttrade

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Med den utgång, som frågan om avfattningen av 1 § nu fått, yrkar jag beträffande de nu föredragna paragraferna bifall till det förslag till lydelse av de nämnda paragraferna, som framlagts i den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

Detta yrkande bifölls.

5 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till 5 § i den lydelse den har i herr Normans m. fl. reservation.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av undertecknad och herr Hallagård.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 5 § i den lydelse, som föreslagits i den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, dels ock på godkännande av den lydelse av 5 §, som föreslagits i den av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård avgivna, likaledes vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den lydelse av 5 § i sammansatta stats- och andra lagutskottets förevarande förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd, som innefattas i den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av 5 §, som föreslagits i den av herrar Pettersson i Dahl och Hallagård avgivna, likaledes vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt 5 § i den lydelse, som föreslagits i den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd m. m. (Forts.)

Efter föredragning av 6 § yttrade

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till 6 § i den lydelse den har i herr Normans m. fl. reservation.

Detta yrkande bifölls.

Sedan *övriga delar av lagförslaget* föredragits, anförde

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till dessa punkter med den lydelse de ha i herr Normans m. fl. reservation.

Detta yrkande bifölls.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades vara besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B. föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till punkten B. i den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen.

Detta yrkande bifölls.

Efter föredragning av *punkten C.* anförde

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka, att punkterna C., D. och E. i den av herr Norman m. fl. avgivna reservationen måtte bifallas.

Detta yrkande bifölls.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntan å ogulden köpeskilling för viss kronoegendom;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G. Karlsson från viss betalningsskyldighet på grund av borgen; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst i flottledsfonden ingående fordringsbelopp.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 481, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 483, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 484, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 485, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 487, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner; samt

från sammansatta stats- och andra lagutskottet:

nr 488, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, femte huvudtiteln, punkten 1, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.08 em.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 2 december.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, jämlikt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Föredrogs den av herr *Skoglund* i Doverstorp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående framläggande inför den nu samlade riksdagen av en redogörelse för det svenska internationella hjälparbetet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av försvarets forskningsanstalt jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om bemyndigande att överskrida det å allmän förskottsstat I uppförda anslaget till Bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1—3 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 490, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för statens normalskola; och

nr 493, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om bemyndigande att överskrida det å allmän förskottsstat I uppförda anslaget till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.03 em.

In fidem
Gunnar Britth.